

MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

Yüz otuzüçüncü Birleşim

8 . 9 . 1964 Salı

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	346	
2. — Yoklama	347	
3. — Görüşülen işler	347	
1. — A. P. Meclis Grup Başkanı İstanbul Milletvekili Mahmut Rıza Bertan, C. K. M. P. Meclis Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Y. T. P. Meclis Grup Başkanvekili Hatay Milletvekili Şekip İnal ve M. P. Meclis Grup Başkanvekili Yozgat Milletvekili İsmail Hakkı Akdoğan'ın, Kıbrıs ve bununla ilgili dış politika konusunda grupların ve milletvekillerinin de mütalâalarını söyleyebilmelerini temin ve Meclisimizin görüşünün belirmesi için bir genel görüşme açılması istemine dair müşterek önergesi (8/12)	347: 393	
4. — Sorular ve cevaplar	394	
A) Yazılı sorular ve cevapları	394	
1. — Konya Milletvekili Kadircan Kafalı'nın, Manisa Bağcılar Bankası İstanbul Şubesinin, tasarruf hesabından, tevdiat sahiplerine ödeme yapmadığı hakkındaki şikâyetlerin doğru olup olmadığına dair so-		
ru önergesi ve Ticaret Bakanı Fennî İslim-yeli'nin yazılı cevabı (7/497)		394
2. — Konya Milletvekili Kadircan Kafalı'nın, maksat ve gayesini kaybeden, halka zararlı ve Devlete yük olan Et ve Balık Kurumunun ıslahı için bir çare düşünü- lüp düşünülmeyeceğine dair soru önergesi ve Başbakan adına Ticaret Bakanı Fennî İslim-yeli'nin yazılı cevabı (7/529)		394:396
3. — Edirne Milletvekili Fahir Giritli- oğlu'nun, Adilcevaz - Site arasındaki yolun yapılması hakkında bir karar alınmış olup olmadığına dair soru önergesi ve Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat'ın ya- zılı cevabı (7/531)		396
4. — Edirne Milletvekili Fahir Giritli- oğlu'nun, Elektrik İşletmesinin bir elden idaresinin ne zaman ve ne suretle kabil ola- bileceğine dair soru önergesi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hüdaî Oral'ın ya- zılı cevabı (7/535)		396:397
5. — Burdur Milletvekili Mehmet Öz bey'in, Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyüne, köyün başka yere nakli için, ayrılan		

paranın şimdiye kadar gönderilmemesi sebebine dair soru önergesi ve Başbakan adına İmar ve İskân Bakanı Celâlettin Uzer'in yazılı cevabı (7/539) 397:399
6. — İstanbul Milletvekili Cihad Baban'

Sayfa

ın, ticaretle istigal eden memur Turan Çakm hakkında hiçbir muameleye tevessül edilmemesi sebebine dair soru önergesi ve Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli'nin yazılı cevabı (7/541) 399:401

Sayfa

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Kıbrıs ve Kıbrıs'la ilgili dış politika konusunda, evvelece verilmiş ve kabul edilmiş olan önerge üzerine, bugün başlayan genel görüşmede bazı milletvekilleri, mensubu buldukları parti grupları veya şahısları adına konuşarak düşüncelerini açıkladılar.

8 Eylül 1964 Salı günü saat 15 te toplanılarak genel görüşmeye devam olunmak üzere saat 19,10 da birleşime son verildi.

Başkan
Fuad Sürmen

Kâtip
Siirt
Süreyya Öner

Kâtip
Balıkesir
Mithat Şükrü Çavdaroğlu

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Fuad Sirmen

KÂTIPLER : Mithat Şükri Çavdaroğlu (Balıkesir), Nurettin Akyurt (Malatya)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır. Anah-tarı çevirerek beyaz düğmeye basmanızı rica ede-rim.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir, çoğun-luk vardır, gündeme geçiyoruz.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *A. P. Meclis Grup Başkanı İstanbul Milletvekili Mahmut Rıza Bertan, C. K. M. P. Meclis Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Y. T. P. Meclis Grup Başkanvekili Hatay Milletvekili Şekip İnal ve M. P. Meclis Grup Başkanvekili Yozgat Milletvekili İsmail Hakkı Akdoğan'ın, Kıbrıs ve bununla ilgili dış politika konusunda grupların ve mil-letvekillerinin de mütalâalarını söyleyebilmele-rini temin ve Meclisimizin görüşünün belirmesi için bir genel görüşme açılması istemine dair müşterek önergesi (8/12)*

BAŞKAN — Şimdi söz sırası Sayın Halûk Nur Bâki'nindir.

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Çok kıymetli arkadaşlarım, millî hissiyatımızın açık bir ifadesi olan Meclisimizin Kıbrıs konusun-da gösterdiği büyük hassasiyetin sonucu olarak buraya toplandık ve bu konunun Hükümete ta-allûk eden ve Meclisimize taallûk eden durumla-rını enine boyuna konuşmaya başlamış bulun-uyoruz.

Kıbrıs konusunda gerek millî hissiyatımızın olağanüstü bir havaya bürünmesi, gerekse mev-zuun dünya politikası bakımından büyük ehem-miyet taşıması, kolayca çözülmesi inkâmı olmu-yan hudutlar içerisinde bize bir gaile meydana getirmiş durumdadır. Haddizatında Kıbrıs, sa-nıldığı gibi Türkler'le Yuana'lılar arasında çer-çeve içerisinde alınmış basit bir siyasin konunun ötesinde, birtakım gizli hususlar taşımaktadır.

Ve onun içindir ki, Kıbrıs konusu beklenen ve beklenmeyen ihtilâtlara her zaman yol bulabil-mektedir. Bunları çok kısa olarak gözden geçir-mekte, Kıbrıs politikasının gerek yürütülmesi gerekse bundan sonraki millî kelimesiyle ifade ettiğimiz politikamızın hududunun çizilmesi ba-kımından ehemmiyetlidir. Bunların başında bu-günkü cihanın silâhları ne kadar üstün olursa olsun hâlâ birtakım toprakların, birtakım coğrafi mevkilerin taşıdığı jeopolitik önemdir. Bugün Kıbrıs, gerek Orta - Doğu petroleri bakımından, gerekse yeni bir kaynak olan büyük Afrika pa-zarı bakımından jeopolitik önemini zerrece kay-betmiş değildir. Bunun içindir ki, birçok dev-letlerin Kıbrıs üzerinde çeşitli menfaatleri çar-pışmaktadır. Ancak bu devletler bu menfaat-lerini daima geri plânda tutarak, gûya Türkiye ile Yunanistan arasındaki hukukî anlaşmazlığın şu veya bu yönünü tutar görünmektedir. Aslın-da Kıbrıs İngiltere için vazgeçilmez jeopolitik bir üssün bulunduğu bir mekidir. Aslında Kıb-rıs her zaman ihtilâf çıkararak âmaline hizmet etmesi bakımından büyük siyasi gelişmelerin mer-kezi sikletini teşkil eden Doğu - Batı bloku ara-sındaki bir iktisadi yarışmanın da geçici noktası-dır. Bu sebepler dolayısıyla ki, ister istemez gerek İsrail ve gerekse Birleşik Arap Cumhuri-yeti bu konu ile alâkadar olmakta, ancak bu alâ-kalarını gûya, demin arz ettiğim gibi, Türk - Yu-nan ihtilâfı, Kıbrıs üzerindeki hukukî ihtilâflar içerisinde önemle durulacak bir nokta gözden kaçı-

rılmamalıdır. Bu nokta Sovyet Rusya'nın Kıbrıs üzerinde politikasıdır. Sovyet Rusya Kıbrıs üzerindeki politikası ile, bizim Kıbrıs politikamız üzerine, mutlaka müspet olsun, menfi olsun, tesir yapmaktadır. Sovyet Rusya'nın Kıbrıs politikasındaki zamirinde gizlediği siyasi hissiyatı açıkça bilmek gerekir. Sovyet Rusya istemektedir ki, Yunanistan'la Türkiye arasındaki Kıbrıs ihtilâfı katiyen halledilmesin. Bu bakımdan Kıbrıs'ta Makarios'un mâneviyatı bozulduğu zaman onu desteklemekte, Kıbrıs dolayısıyla bir harb ihtimali azaldığı zaman da Türkiye'ye yumuşak mesajlar yollamaktadır. Sovyet Rusya açısından işin aslı; Kıbrıs'ın ihtilâflı durumunu muhafaza etmesi ve bu ihtilâfın sonunda NATO'nun ciddi surette sarsılmasıdır. Diğer taraftan Amerika, Kıbrıs'tan doğacak büyük ihtilâfları 3 neü cihan harbine kadar varacak ihtilâfları göze alamamakta ve bundan dolayı da Kıbrıs konusunda soğuk, gûya siyasi yollarla halledilmesi vâkıasına karşılık, kabil olduğu kadar sıcak ve ateşli yolları terk eden bir siyaset gütmektedir. İşte bu iki siyasi tesirin altında gerek Hükümetimizin takibettiği Kıbrıs politikası, gerekse bizim millî hissiyatımıza karşı gelen birtakım kötü durumlar meydana gelmektedir.

Bir başka noktaya daha değinmek lâzım gelir. Türkiye NATO içerisinde olsun, Batı dünyası ve Doğu dünyası arasındaki muvazenede olsun jeopolitik önemi bakımından düne nazaran bir şey kaybetmemiştir. Belki bugün, yer yüzündeki bâzı politikacılar, modern silâhların ilerlemesi dolayısıyla, Türkiye'nin jeopolitik durumunun za'fa uğradığını ve Kıbrıs konusunda çıkacak ihtilâflar bakımından olsun, Türkiye'nin Kıbrıs'tan sirayet ettireceği bir harbin yayılması bakımından olsun Türkiye'nin jeopolitik durumunun za'fa uğradığını kabul edebilirler. Nitekim Kuruşçef Parlâmento Heyetimize, boğazların jeopolitik durumunu kaybettiğini, binaenaleyh Türkiye üzerinde Stalin'in evvelece yürüttüğü politikanın artık bir tesiri kalmadığını ve dolayısıyla Türkiye ile iyi geçinmenin tabii bir hâdise olduğunu ifade ederek, demin ifade ettiğim veçhile, Türkiye'nin jeopolitik durumunun za'fa uğradığını kabul eder görünmüştür. Fakat arkadaşlar Türkiye'nin jeopolitik durumunu kaybettiğini ifade edenler samimî ifadede bulunmamaktadırlar. Akdenizin dolayısıyla Kuzey Afrika'nın bugün tek dünya pazarı halinde ortaya çıkan Afrika'nın kilit

noktası olan Türkiye'nin ister Batı dünyası ile dostluğu noktasından olsun, ister NATO ittifa-kından olsun, ister Kıbrıs'tan dolayı çıkacak bir harbden olsun önemini kaybetmesine imkân yoktur. Şu halde ister Amerika olsun, isterse Rusya olsun Kıbrıs politikasına müdahale ederken sonsuz ihtilâflar rejimine müdahale etmiş oluyorlar. Ve zannedildiği gibi Kıbrıs jeopolitik durumunu kaybeden bir bölgedeki âdi bir ihtilâfın çok ötesinde, büyük menfaatlerin aralarında çelişmeye düştüğü bir konudur. Bu kadar ağır bir konunun karşısında vazife gören Hükümetin ve ona destek vazifesi gören Meclisin bâzı ana noktaları tesbitinde fayda vardır. Ve benim anladığım anlamda bu genel görüşmenin mânası da bu olmalıdır.

Bu ana noktalar neler olmalıdır? Dünkü parti sözcülerini bilhassa, dinledikten sonra, ana noktaları tesbitte bâzı açık noktalar müşahede etmiş bulunmaktayım. Meselâ şahsan benim görüşüme zıt olmasına rağmen C. K. M. P. nin Sayın Lideri kendi görüşünü ve bu görüşüne uygun olan prosedürü ifade etmiş bulunmaktadır. Halbuki bâzı partilerin görüşleri daha müphem kalmıştır. Türkiye Kıbrıs politikası dolayısıyla, bütün arkadaşlarımızın arzuladıkları gibi, millî haysiyetimizi rencide etmeyecek, gerekirse bir savaş göze alacak bir politika ile mücehhez bulunması gereken bir Hükümeti destekliyeceklerse ve bütün partiler böyle bir politikanın tarafılsa isler, bunun ihtilâflarından doğacak hâdiseleri de bidayette kabul etmek durumundadırlar. Meselâ Türkiye'nin Kıbrıs politikasında daha aktif bir hareket tarzı tâyinine Batılı dostlarımız mümanaat ediyorsa ne yapmak gerekmektedir? Gönül arzu eder ki, bütün parti sözcüleri bu noktaya da kesin bir hudut çizsin. Daima yuvarlak lâflar içerisinde bu kadar girift bir mevzuu çözmeye imkân yoktur. Hem Batı dostluğunu kaybetmiyelim, hem Kıbrıs'ı Batının mümanaatına rağmen harb yolu ile istediğimizi elde edecek şekilde bir müdahale sahnesi yapalım. Bu fiilen imkânsızdır. Hem bâzı devletlerin dostluğunu kazanmak, hem de bir milletin hissiyatına tereüman olmak zahiren kolay gibi görünürse de kolay değildir. Çünkü tatbikatta görünüyor ancak tatbikatta terk zorunda ikisinden birini terk zorunda kalanlar bidayette angaje oldukları mevzuun ciddiyetini kabul etmemiş olurlar.

Arkadaşlar; toplandık görüşüyoruz. Benden sonra da birçok arkadaşlar görüşecek. Netice ne olacaktır? Bu genel görüşmeden çıkacak netice ne olacaktır? Hükümet tezini açık olarak ortaya koymuştur. Diyor ki, ben Hükümet olarak Kıbrıs politikasında bütün sulhçü yolları sonuna kadar zorlayacağım. Hattâ millî hissiyatımızın galeyânını da biran için siper olarak bütün sulhçü yolları zorlayacağım. Ve dünyada olsun, vatanımızda olsun kan akıtmamak için her türlü tahammülü göstereceğim, hattâ siyasi kayıp riskini göze alacağım; ondan sonra gerekirse harb edeceğim. Bence bir görüş olarak, harbi en son düşünmek, şüphesiz ki aklın yolunun tek olan ta kendisidir. Ve eğer bir Hükümet, sulhçü bir politikayı millî izzetinefsimizi heder etmeden yürütebiliyorsa; - benim kanaatime göre, biz henüz sulhçü politikamızda millî hissiyatımızı rencide etmeden muvaffakiyetli bir noktadayız - bu tebrike şayan

bir keyfiyettir. Ama, eğer bu politika açıkça benimsemiyorsa ortaya konulmalı bu sulhçü yolun, Hükümetin sulhçü yolunun hangi noktada terk edileceği açıkça vaz'edilmeli ve gerekiyorsa bu politikanın sahipleri milletin karşısına çıkıp böyle bir politikayı nasıl yürüteceklerini ifade ettikleri gibi fiilen de bu politikaya hazır olduklarını gösterecek birtakım demokratik usullere başvurmalıdırlar. Yoksa Hükümeti her an bir nevi tenkid havası içerisinde bulundurmamak, fakat bir taraftan da, aman iyi ki, şu karışık günlerde ben mesuliyet mevkiinde değilim gibi bir temenni içerisinde tenkid etmek, onun sulhçü yollarını millî heyecan karşısında müşkül duruma düşürmek ve Hükümeti eli ayağı bağlanacak bir duruma getirip Kıbrıs dâvasını dejenere etmek bir çıkar yol değildir, hele hele hiç millî politika değildir. Memleketimizin muhtacolduğu şartlar içinde çeşitli parti sözcüleri arkadaşlarımızın zaman zaman câzip olacak, zaman zaman tatbiki mümkün olmayacak teklifleri zuhur etti. Meselâ, bir millî koalisyona gidilmesi hususu... Şüphesiz ki, bir memlekette dış ve iç meselelerin kriz haline geldiği anlarda millî koalisyona hakikaten çıkar demokratik yoldur. Ama bugünkü ortamda bütün konuşmaları dinledikten sonra açık olan bazı noktaların halledilmesi millî koalisyondan ziyade millî bir politikanın belli olması zarureti karşısında millî koalisyona nasıl muvaffak olacağını insan kendiliğinden şüphesiz karşıyor. Çünkü, Hükümet biran geliyor ki; «Bize, Batılı

doşlarımız bütün fedakârlıklarımıza rağmen, yüz çevirdiler, binaenaleyh biz de Batılı dostlarımız ile olan dostluklarımızı yeniden gözden geçireceğüz.» diyor.

Kıbrıs politikasında daha enerjik bir politikayı savunanlar bakıyoruz; «Kıbrıs politikasında ne demek Batıya küsmek?» diye ortaya çıkıyorlar. Bu şartlar altında millî koalisyona hazırlanması o kadar güçtür ki, Kıbrıs dâvasının en kritik günlerini geçirdiğimiz bu devrelerde bunları münakaşa etmek fayda yerine zarardan başka bir netice tevlihetmez.

Arkadaşlarım, bir politikanın daha enerjik olması kelimesi tamamiyle yuvarlak olan, aslında tatbikatta hiç önemi olmayan bir cümledir. Enerjik politika ne demek? Enerjik politika, her şahıstan her şahsa ölçüsünü değiştiren bir sübjektif anlamdır. Enerjik politika güc, diye, büyük kütleri temsil eden, büyük mesuliyet taşıyan siyaset adamları yuvarlak lâfların zırhına bürünmezler. Evvelâ enerjik politikadan kasıt nedir, onu tarif ve tafsil ederler. Eğer Hükümet bu politikayı takibetmiyorsa Hükümeti demokratik yollarla devirirler ve kendileri hazır gelirler ve bu politikayı takibederler. Enerjik politika lâfını Kıbrıs dâvasının çıktığı günden beri dinliyoruz. Nedir enerjik politika? Otuz milyon birbirine soruyor, kimsenin bildiği yok. Yuvarlak lâf. Bir kimsenin diğerini itham ederken kullandığı bir lâf. Enerjik politika, Kıbrıs gibi hakikaten biraz evvel arz ettiğim sebeplerden dolayı dünyada mutlaka bir cihan harbi patlatması noktasından, bilhassa bu noktada enerjik politika o kadar ince bir husustur ki arkadaşlar, sulhçü yolları az denedi, diye insanı yarım sigaya çekerler. Sulhçü yolların sonuna kadar denenmediği 20 nevi asırda hiçbir dünya ihtilâfını kuvvet yolu ile halletmek imkânı yoktur. Sulhçü yollar, bütün kamu oyunu, ister devletlerin olsun, ister milletlerin olsun, ister Güvenlik Konseyinin olsun, ister Birleşmiş Milletlerin olsun, kamu oyunu kesin olarak müspet bir ifadeye bürümedikçe hiçbir kuvvet zorlamasının, hiçbir kıymet ifade etmeyeceği aşikârdır. Nitekim, Türkiye'nin yaptığı bombardımanlar beklenilmedik bir tasvip ile karşılanmıştır. Bu iş de politika yönünden bir sanatın şaheseridir. Eğer Türkiye Hükümetinin takibetçi politikasını Mecliste tasvibedilmesi halinde

bu politika ile, Mecliste tasvip görmediği takdirde, kurulacak bir başka Hükümetin politikası ile âzimle ilerlerse, günün birinde Kıbrıs'ta Türk Bayrağı dalgalandığı zaman bütün dünya kamu oyu beklemediğimiz bir hayret ve tasviple karşılayacaktır. Ama enerjik politika gibi yuvarlak lâflarla işi şirazededen çıkarıp dejenere edersek en basit haklarımızı dahi kaybetmekle yüzyüze oluruz.

Konuşmama son vermeden evvel bütün Parlâmento üyesi arkadaşlarımdan istirhamım şudur : Kıbrıs konusundaki düşüncelerini, ifadelerini, zâmirlerinde taşıdıkları fikirleri net olarak ortaya koysunlar. Hükümet, ciddî olarak bu Parlâmentonun temsileisi olan bir Hükümetin kuvvetiyle çalışmak azmine, sizin dürüst ifadelerinizle kavuşsun. Aksi takdirde bu politikaya inanmayan bir Parlâmento üyesinin bu politika karşısında susması, yalnız birkaç cümlelik tenkid yapıp gitmesi politika olmaz; millî vazifesini yapmamış olur. Herkes düşündüğünü, ifadesini güzelece, Anayasanın yollarıyla ifadelendirmelidir. Ve Hükümet, zorla kalmış bir hükümet değildir. Bugüne kadar azınlık hükümeti, azınlık hükümeti, diye kendi kendimize boşuna propagandasını yaptığımız Hükümet, her zaman, her başı sıkıştıkça güven alarak ve Parlâmentoda Anayasanın emrettiği çoğunluğu alarak ayakta duran bir hükümettir ve Türk Milletini temsil etmektedir. Batılı dostlarımız da bunu bilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Türkiye'yi temsil etmektedir ve Kıbrıs hakkında hiçbir şekilde tâviz verecek başka bir hükümet bulamaz. Yine başka dostumuz, düşmanımız da bilmelidir ki, Türkiye sulh için âzami gayreti gösterecek, herkese bir sabır taşı örneği verecektir. Ama bu hiçbir zaman Türkiye'nin kandan korktuğu, savaştan kaçındığı için değildir. En iyi dövüşmesini bilen en güç dövüşendir. İyi kavga eden insan kavga etmektен çekinir. Mümkün olduğu kadar kavga etmeye çalışır. Ama bir de kavga etti mi karşısında kini toz eder!

Gerek Makarios, gerekse Papandreu'nun, Türk Hükümetinin âzimli politikası karşısında almış oldukları tedbirler, şaşkınlıklarının ifadesidir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Kıbrıs'a müdahalesiyle ve müdahale ettiği takdirde Yunanistan'ın işe karışması halinde Yunanis-

tan'la harbe karar verdiği takdirde, harbin ihtilâtları ne olursa olsun, üçüncü dünya harbi çıksın veya çıkmassın, onun sonuçları nasıl tecelli ederse etsin gerek Papandreu milletiyle, gerekse Makarios avanesiyle tarihin girdabına, ölüme gömülmeye mahkûmdurlar. Onları bu âkıbetten ne Batılılar kurtarabilir, ne Doğulular.

Kıymetli arkadaşlarım, gene istirham ediyorum; Hükümetin hiçbir şekilde za'fa uğramayan ve za'fa uğramıyacak olan politikasını millî politika anlamı içerisinde destekliyelim. Eğer buna ekseriyet bakımından inanmıyorsak, inanmadığımızı göstereyim ve ona göre başka bir politika güdelim. Bu ikisi arasında sürünce mede bırakarak iç dâvamızda olsun, dış dâvamızda olsun, faaliyetleri dejenere etmeye, bir takım olumsuz temennilerde bulunmaya kimse nin hakkı yoktur.

Hürmetle selâmlarım. (Orta sıralardan alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar bir önerge vardır, okutuyorum :

Sayın Başkanlığa

Kıbrıs meselesi yalnız Kıbrıs'taki kardeşlerimizin hukukunun korunması ile ilgili değil, aynı zamanda Devletimizin milletlerarası camia içinde şeref ve itibarının korunması, dünya sulhunun devamı ve ihlâline müncer olabilecek bir mevzu haline gelmiştir.

Kıbrıs'taki kardeşlerimize reva görülen her türlü insanlık dışı mezalime son verilmesi meselenin süratli şekilde müspet olarak halledilmesi için memleket sathında millî heyecan son haddine varmış, şahlanmıştır.

Yüce Meclis, yalnız bu mühim mevzu dolayısıyla olağanüstü toplanmış bulunmaktadır. Yurdun dört bucağından sayın milletvekilleri Yüce Meclise gelmişlerdir.

Sayın Hükümet Başkanı izahatını verdikten sonra gereğinin tâyinini Meclise bırakmışlardır.

Yüce Meclisin bu vazifesini tam yapabilmesi için söz istemiş bütün milletvekillerine konuşmak imkânı vermek tabîî bir zarurettir. Bunun için :

Milletvekillerinin konuşmalarının onar dakika ile tahdidedilmesini, önergemin oya konmasını arz ve rica ederim.

Erzurum
Nihat Diler

BAŞKAN — Önerge aleyhinde, buyurun Sayın Özarda.

REŞAT ÖZARDA (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, Meclis normal mesaisinde değildir. Üç buçuk aylık bir tatil devresinde bulunduğu sırada Kıbrıs'ta hâdiselerin arz ettiği vahametten dolayı Millet Meclisi toplanmış, bu meseleyi enine boyuna görüşerek bir hal yolunu bulmak üzere bir araya gelmiş bulunmaktadır. Kıbrıs meselesi gibi önemli bir dâvayı on dakikalık kısa bir zamana sığdırmaya imkân yoktur. Kaldı ki, ilk konuşan milletvekillerinin uzun boylu konuşma imkânına sahibolmalarından sonra geride kalan milletvekillerinin konuşmalarının tahdidedilmesi de adalet ve hakkaniyet esaslarına uygun düşmemektedir. İşin önemi, önergede de belirtilmiş olduğuna göre, meselenin enine boyuna, her milletvekilinin kanunen yetkili bulunduğu süre içinde geniş bir şekilde görüşülmesinde fayda vardır.

Bu itibarla önergenin geri alınmasını, aksi takdirde reddedilmesini istirham ederim. Hürmetlerimle.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Önergemi izah edeyim.

BAŞKAN — Lehinde veya aleyhinde konuşulabilir.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Lehinde.

BAŞKAN — Buyurun.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar, önergemde de belirttiğim gibi Kıbrıs meselesi artık Kıbrıs'taki kardeşlerimizin hukukunu koruma kadar, büyük milletimizin milletlerarası camia içinde şeref ve itibarının korunması, dünya sulhünün devamı ve ihlâli gibi mühim bir vaziyete kalbolmuştur. İşte böyle bir mevzu üzerinde olağanüstü toplantı yapmış bulunan Yüce Meclis içinde her milletvekilinin kendine mahsus fikirleri olacaktır. Ancak, kendine has fikirleri tekrara kaçmadan 10 dakika içinde müdafaa etmek, söylemek mümkündür. Benim bu önergeyi vermemdeki maksat, bütün

milletvekillerinin konuşmalarına imkân vermektedir. Zira, müzakerenin devamı sırasında kifayeti müzakere takriri verilmekte ve netice itibariyle söz alan milletvekillerinin içerisinde kendisine has fikirleri olan kimselerin de fikirlerini açıklamaları imkânı ortadan kalkmaktadır. Gönül arzu ederdi ki, süratli netice almayı icabettiren şu anlarda, bu âcil durum olmasaydı da, bütün milletvekilleri meseleyi geniş şekilde ele alıp fikirlerini ifade edebilseydiler. Fakat içerisinde bulunduğumuz durumu, dâvanın süratle halledilmesi zarureti ortaya koymaktadır. Bu bakımdan on dakika içerisinde her milletvekili kendi fikirlerini müdafaa edebilecek ve dolayısıyla Hükümete bir yön tâyin etmiş olacaktır. Bu bakımdan önergeye iltifat buyurulmasını istirham ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Görüşmelerin 10 dakikaya hasredilmesi hususunda verilmiş önergeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir. Görüşmeler 10 dakika ile tahdidedilmiştir.

Adalet Partisi Grubu adına söz istenilmiştir. Grup Başkanvekilinin gönderdiği tezkereye göre grup adına Talât Asal arkadaşımız konuşacaklardır. Buyurun.

Aksine bir karar alınmamıştır. Eğer Yüksek Heyetiniz münasip görürse grup sözcüleri 10 dakika ile mukayyet kalmaz. Takrir mutlak olarak okunmuştur.

Buyurunuz.

A. P. GRUPU ADINA TALÂT ASAL (Edirne) — Sayın Başkan aziz arkadaşlarım;

Kıbrıs mevzuunda Adalet Partisi Meclis Grubu adına tenkit mahiyetinde bilhassa itina gösterilerek ileri sürülen fikirler, C. H. P. nin dünkü sözcüsü Sayın Profesör Nihat Erim tarafından tamamen ters istikamette ve değişik bir hüviyet içinde mütalâa edilerek Büyük Meclis ve muhterem kamu oyu huzurumuzda gûya cevaplandırılmak istenmiştir.

Devletimizin idaresine muhalefet görevi ile iştirak eden anamuhalefet partisi görüşlerinin bir itham kisvesi içinde mütalâa edilmesi karşısında onlara cevap vermek yalnız bir zaruret değil, muhalefet grubu olarak fonksiyonumuzun da tabii bir icabıdır. Bu itibarla Büyük Meclisi işgalimizin özürünü dilemek vazifesi de Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Grup Sözcüsüne aidolmak lâzımgelir.

Derhal üzerinde durmak istediğimiz nokta şudur:

Ciddî bir konuda yapılan ciddi tenkidlere, fikre harekete ve hattâ sese öfke telâhî hâkim kılarak cevap vermek isteyen C. H. Partisi sözcüsünün tarzını ne kendisi ve ne de temsil ettiği grupun şahsiyeti ile bağdaştıramadık.

Sayın Erim, Sayın Başkanın anons ettikleri gibi Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü mü idi, yoksa Hükümet Sözcüsü mü idi? Bunu da anlamakta müşkülât çektik.

Ama şu muhakkaktı ki, Sayın Profesör Erim, Hükümet Sözcüsü özentisi içinde konuşuyordu. Janrı bu olan konuşma bir zaruretin neticesi olarak bizi bâzı konuları tekrar incelemek zorunda bırakmışsa bunun da vebali Sayın Erim'e aidolacaktır.

Kıbrıs meselesi patlak verdiği zaman Sayın Erim'in fikri şu idi ve bunu bilmiyen muhalefete mensup milletvekili de yok idi.

20 - 21 Aralık evveline dönebilmek için dünya efkârını hazırlamak ve lehimize imare etmek zarureti vardır. Politikanın esaslarından biri de bu olmalıdır.

Zaman ile değil, başarısız bir politika bizi bugünkü bahtsız noktaya getirdikten sonra hangi umumi efkârı bu Hükümetin lehimize imare etmiş olduğunu sormak elbette hakkımızdır.

O halde hukuka dayanan haklı bir dâvada umumi efkârı kazanamamış olan Hükümet, mebdedeki fikri muvacehesinde Erim'in de kabul zorunda olacağı vehile başarısızdır.

Sayın milletvekilleri;

Kıbrıs meselesini hukukî hüviyeti dışında mütalâa etmek mümkün değildir. Bu hukukî hüviyet, taraf olan devletlerin plânlı bir politikaya sahibolmalarını icabettirir. Kıbrıs Anayasasının ihlâli, neticede, müdahale hakkını doğuracağı cihetle ve bu, Anayasayı ihlâl ve müheyya bir Makarios idaresi ve Yunan macarasının mevcudiyeti muvacehesinde mütalâa edilirse hakkı müdahaleyi derhal istimal müheyya plânlı bir Türk politikasının mevcut bulunmasını icabettirirdi.

İnönü iktidarı hiçbir zaman böyle bir politikayı düşünmedi. Plânlayamadı. Kusur başlangıçta işte buradadır.

Tesbit ettiğimiz plânlı politika eğer tatbik edilseydi, Türkiye müdahale hakkını zamanında

hiç mâni ile karşılaşmıyarak kullanacak «Kıbrıs'a sulh ve sükûnu tesis için hakkımı kullandım bir polis kuvveti olarak bu görevi müessir bir Birleşmiş Milletler Kuvvetine devre âma-deyim» diyecek ve bir Kıbrıs meselesi de bugünkü şekli ile kendisini göstermiyecekti.

Bu fikirler de bütün muhalefet milletvekilleri tarafından bilinen Sayın Erim'in fikirleri idi.

Evet Sayın Profesörümüz, savunduğunuz ve başarılı olarak vesiflandırduğunuz Hükümet bize bunun için başarısızdır ve kusurludur ve bu teşhisler de geçmiş zamanda zatîalinize aittir.

Siyasi mesuliyet prensibinin bir icabı olarak böyle Hükümetler düşer.

Sayın Erim'in dünkü konuşmasındaki alışmadığımız tarzı, Hükümete tevcih edilen tenkidlerimizi Güvenlik Konseyinde ve Cenevre'de tesadüfen kendilerinin bulunması sebebiyle şahıslarına ait telâkki etmelerinden mühlhem olsa gerektir.

Derhal ifade edelim ki bugünkü fonksiyonu ile Sayın Erim muhatabımız olamaz. Muhalefet Grubunun dünkü mütalâalarının muhatabı sadece Hükümettir. Çünkü biliriz ki, bu önemdeki beynelmilel müzakerelerde delegeler hükümetlerinin talimatları dairesinde vazife görürler.

Sayın Erim 4 Mart tarihli kararın Amerika - İngiltere ve dost müttefik devletlerin anladığı mânâyı taşıdığını ifade etmiştir. Bunun anlamı bir başarı ışığı göstermekse, kararın metni de tatbikatta Sayın Erim'e hayır demektedir. Kararın tatbikatı ile mükellef olan Genel Sekreter ile Kuvvet Kumandanının icraat ve, Sayın sözcü ruhunu ne derece ferah tutarsa tutsun bizim için ıstırap vericidir.

Sayın Profesör Güvenlik Konseyinde kararların beş büyük Devletten her birinin Vetosuna mâruz olduğu için kelime ve mâna sanatının canbazlığı ile çıktığını söylemiştir.

Hukukî tamamiyetinde ittifak ettiğimiz bir hakkın başarısız bir politikanın neticesi olarak kelime ve mâna sanatının canbazlığına kadar Türkiye'yi götürmüş olmasından bir Devletler arası hukuku Profesörünün ıstırap duyması lâzımdır.

Kaldı ki bu canbazlığın Yunanlılar tarafından yapılmış olduğunu da metnin bizzatihi kendisi haykırmaktadır.

Bu kararı Makarios'un kendi lehine tefsire kalktığını söyleyen Sayın Erim'dir.

Barış gücünü kendi emellerine vasıta olarak Makarios'un kullanmadığını söyleyen de Sayın Erim'dir. Ama Barış gücünün seyri vaziyette kaldığını söyleyen de Erim'dir. Bütün bunlara rağmen akan kanı bizim kadar bilen de Profesör Nihat Erim'dir.

«Barış Gücü Ada'ya gidince Türk'lerden ölenler azaldı» diyen Erim'dir. Ama bir Hükümeti az insanın ölmesine sebep oluyor diye öven de dünkü tenkidçi bugünkü savunucu Sayın Erim'dir. Ve o Sayın Erim'de başarı sebebi ancak bu olabilen bir Hükümetin delegesidir.

Sayın sözcü «Bu kuvvetlerin her hangi bir yerde ateş edebilmesi Konseyin ateş kararına bağlıdır. Sovyet Rusya böyle bir kararı geçirmezdi.» buyuyorlar, Sözcü geçen kuvvetlerin bugüne kadar olan davranışları muvacehesinde acaba Sayın Erim Kıbrıs'taki soydaşlarımızdan daha fazla kayba uğramayışımızın müsebbibi olarak Sovyet Rusya'ya karşı bir teşekkür vazifesini mi ifa etmek istiyorlar.

Sayın sözcü meselenin hukukî cephesinde müttefiklerimizin Zürih ve Londra Andlaşmalarının meriyetini Hükümet Başkanının Amerika seyahatinden önce beyan etmediklerini söyleyebiliyorsa da Sayın İnönü'nün Amerika seyahatinin 4 Mart tarihinden sonra olduğunu da hatırlıyorlar.

BAŞKAN — Bir dakika, Sayın Asal, 10 dakikalık müddet dolmuştur. Aneak Grup sözcülerinin bu tahdide tabi olmaması ve yazılı nutuklarının da 20 dakika ile mukayyedolmaması hususunu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurunuz efendim.

A. P. GRUPU ADINA TALÂT ASAL (Devamla) — Teşekkür ederim.

Değerli Profesörün kan akıtmak kolay değildir, sözü ile beraberiz. Ama Hükümetin kan akıtmayı kolay hale getirmiş olan politikası ile beraber değiliz. 19 Aralık 1963 te muahedeler hâkimdi. Karşılıklı haklarımız ve vecibelerimiz vardır. 20 - 21 Aralıktan sonra Hükümet Başkanının ifadesi ile Yunanlılar Ada'ya 10 bin asker çıkardılar, 10 bin Kıbrıslı Rumu da silâhlendirdiler. Bu resmî rakamlara göre bir müdahale halinde Türkiye daha fazla Türk Askerinin kan dökmesi oldu bittisi ile karşı karşıya getirildi.

Bu mu başarılı Hükümet?

Bu mu Sorumsuz Hükümet?

İşte azınlık iktidarının tarihi mesuliyeti buradadır. Ve tarihin bu mesuliyeti nasıl yazacağını Sayın Erim tâyin edemeyecektir. (Soldan alkışlar)

Sayın sözcü emrivakiler para etmez oldu, bitilerle mesele hallolmaz, sonunda hukukî yola girmek zaruridir diyorlar.

İşte bu noktada Sayın Profesöre Tunus'u Cezayir'i, Trablusgarb'teki Osmanlı Devletinin emrivakilerle kaybetmiş olduğunu sonradan da hukukî yollardan müstevilere maledilmiş bulunduğunu hatırlatmak isteriz. 4 Haziranda yapılması düşünülen çıkartmanın Amerika'nın mümanatı üzerine muhalefet partilerinin bir şey demediklerini söyleyen Sayın Profesöre muhalefet partilerinin bir emrivaki karşısında bırakılmış olduğunu ve Başbakanın da Amerika seyahatinin arifesinde olduğunu hatırlatmak isteriz.

Bir Parlamento Grubu İdaresini rey ile izhar eder. O zaman Grupumuzun kırmızı oy kullandığını da hatırlanmasını isteriz.

Adalet Partisi, parti olarak ve grup olarak çok çok zaman evvel takibi icabeden politikayı sarahatle vaz'etmiştir. Bunun en yakın ve canlı misalini 8 - 9 Ağustos harekâtındaki davranışı ile ispatlamıştır.

Bu harekete bütün gönlümüzle katıldığımızı en yetkili ağızdan ifade etmiştik. Kıbrıs'ın ve Kıbrıs'taki soydaşlarımızın Türkiye için önemi münakaşa kabul etmez. Takibedilen politika bu önemle mütenasip değildir. Mesele Kıbrıs'ın ve soydaşlarımızın yanında, hattâ ilerisinde, Millî gururumuz, millî haysiyetimiz, millî şerefimiz haline gelmiştir. Bunların kurtarılması için izlenecek müessir politikanın yanındayız ve tatbikatçısıyız. Şunu katiyetle söyleyelim ki, müessir her tedbirin yanında ataletin karşındayız.

Tarihin, diplomatik hazırlıkları yapmadan girilen harplerin perişanlığı ile dolu olduğunu kabul ederiz. Ama hemen bunun yanında bir Hükümetin böylesine haklı bir dâvada bir tek diplomatik başarı kazanamamış olduğuna da hayret ederiz.

Yunanistan muahedelere istinaden birliğini değiştiriyor. Sıra bize gelince hayır deniliyor. Sadece bir tehir dahi Devletlerarası teammülde Devletin itibarı ile oynamak mânasını taşımaz

mı? Zemin olarak kabul ettiğimiz andlaşmaların tatbikatında bulunduğumuz nokta işte bu.

Bu mu diplomatik hazırlık?

Hukukî durum yerini fiilî duruma terk ediyor. Ve biz susuyoruz.

Bu mu başarı?

Güvenlik Konseyi kararlarına Makarios ve Yunanistan riayet etmiyor. Sözeü riayetin lüzumunu söylüyor, Hükümet riayet ettiremiyor. Ve buna rağmen sözeü Hükümeti başarılı buluyor. Bu mu inancın müdafası?

Erim millî politikayı tarif ederken Meclis reylerinin bir fazlası ile dâhi olsa tasvibe iktiran eden politika millî politikadır diyor. Mecliste her okseriyet kazanan şahıs veya politika millîdir denemez. Hele Mecliste ve millet oyunda azınlıkta bulunan bir Hükümetin politikası bugünkü haliyle millî politika vasfından mutlaka mahrumdur.

Sayın Erim'in ki gibi bir düşünce demokratik bir düzenin hâkim bulunduğu diyarlarda değil, hürriyete şal örtülen devirlerde ancak bahis konusu olabilir. (Soldan sürekli alkışlar, bravo sesleri)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım Millet Partisi Grubu adına sayın Ataman'a söz verilmesi istenmiştir.

Buyrun efendim.

GRUPU ADINA HÜSEYİN ATAMAN (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, Millet Partisi Meclis Grubu adına dün yapılan konuşmada Kıbrıs buhranının vahamet kesbettiğine, buna bağlı olarak dış tehlikelerin belirdiğine işaret etmiş ve bütün milletin bizi dinlediği şu anda vatanseverlikten başka hiçbir düşüncenin milleti temsil edenlere hâkim bulunmadığını, müzakerelerin ortaya koyacağı yolundaki kanaat ve ümidimizi belirtmiştik. Partizan düşünceler silinmeli, sadece vatanseverlik konuşmalıdır, demiştik.

Tenkid ve temennilerimizde bu ölçüler uygun olmuş ayırmaya değil birleştirmeye çalışan bir ruhla ortaya konmuştur.

Söylediklerimizi çok iyi anlayacak bir hüviyeti olan C. H. P. Sözeüsü Sayın Nihat Erim'in mukabelesi bizim için eidden hayal kırıcı olmuştur.

Sayın Nihat Erim'in bu konuşması halkı yanlış hükümlere sevk etmeye ve okşamaya mâ-

tuf partizan bir endişenin ifadesi olmaktan öteye gitmemiştir. C. H. P. Sözeüsü Sayın Nihat Erim muhalefetin Kıbrıs mevzuunda ne düşündüğünü söylemediğini iddia ettiler. Millet Partisi kendisini bu ithamların muhatabı saymamaktadır. Ne düşündüğümüzü ve ne yapmamız lâzım geldiğini Hükümetin bize verdiği bilgi ve imkân çerçevesinde açıkça ortaya koymuş bulunuyoruz. Sayın Başbakan Amerika'ya gitmeden evvel Yüksek Mecliste yapılan bir görüşme esnasında da C. H. P. Sözeüsü Sayın Nihat Erim klâsik hale gelmiş olan aynı iddia ve itham ileri sürmüş ve fakat sonunda itirazımız üzerine Millet Partisinin ne düşündüğünü Meclis Kürsüsünde ifade ettiğini kabul etmek ve özür dilemek nezaketini göstermiştir. Bizim ne yapılımasını istediğimizi daha o zaman açıkça ifade ettiğimizi kabul etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Sayın Nihat Erim gibi yersiz ve isabetsiz bir ithamın siperine çekilmek ve böylece muvafakiyet temin etmek isteyenlere imkân vermemek için dün grupumuz adına yapılan konuşmada yer alan görüş ve tavsiyelerimizi bir kere daha tekrarlayacağız.

1. — Hükümetin barış yoluyla meseleyi halletmek gayretleri netice vermediği veya yeni tecavüzler başladığı takdirde Garanti Andlaşmasının Türkiye'ye verdiği müdâhale hakkı kullanılmalıdır. Dost ve müttefiklerinize yapılacak son ve kesin ikazların tesirsiz kalması halinde Türkiye'nin Kıbrıs meselesini, müdâhale hakkını kullanarak halledeceği açıkça ifade edilmelidir.

2. — Kıbrıs buhranının ortaya koyduğu gerçeklerin ışığı altında işlemeyen, dostluk ve ittifaklarımız yeniden gözden geçirilmeli, menfaatlerimizin emrettiği kararlar alınmalıdır.

3. — Kıbrıs meselesinin nihâi hâl tarzı millî politika halinde tesbit ve ilân olunmalıdır.

4. — Kıbrıs buhranı çok vahim bir safhaya girmiş ve buna bağlı olarak dış tehlikeler belirmiştir. Kıbrıs'a yapacağımız haklı müdâhalenin bir Türk - Yunan harbine münceer olacağını Başbakanda açıkça ifade ve teyid etmiştir. Hâdisenin yaratabileceği diğer ihtilâtlar da nazara alınacak olursa buhranın ve tehlikenin vahameti anlaşılır. Böylece bir manzara karşısında bütün ihtilâflar susmalı ve birlik ruhu konuş-

malıdır. Tehlikeleri uzaklaştıracak ve buhrandan şerefle çıkmamızı sağlayacak yol budur. Bütün kuvvetler ve gayretler bu maksat uğrunda bir araya gelmelidir. Tehlike anında Türk Milleti daima böyle yapmış ve muzaffer olmuştur. En ümitsiz şartlar içinde başarılan istiklâl mücadelemiz de bu şıarımızın ölmez bir eseridir.

Demokratik memleketlerde, dış tehlikeler karşısında bütün partilerin bir araya gelerek millî koalisyon hükümetleri kurdukları her zaman görülür.

Kıbrıs buhranı ve beliren dış tehlikeler karşısında bizde partiler millî bir cephe teşkil etmelidir. Bir koalisyon hükümetinde hepsi müşterek sorumluluk yüklenmelidir. Böyle bir cephenin ve böyle bir Hükümetin dünyaya karşı son derecede tesiri olacak ve Kıbrıs dâvasının hallini kolaylaştıracaktır. Ayrıca bu hareket vatandaşlara büyük bir ferahlık ve emniyet duygusu verecektir.

Türkiye'deki parti çekişmelerine ümit bağlayanlar da millî birliğin bu tezahürü karşısında hüsrana uğrayacaklardır.

Mevut şartlar içinde hiçbir parti kendisini diğer partilerle mesuliyeti paylaşmaktan müstağni saymamalı. Bu teklifimizle biz, bir nimete değil, milletin selâmeti uğruna ağır bir külfet ve mesuliyete talip oluyoruz.

Millet Partisi Meclis Grubu, bütün partileri bu vatansever görüş etrafında birleşmeye davet eder. Dün böyle söylemiştik.

Şimdi Sayın Nihat Erim'e ve onun şahsına Cumhuriyet Halk Partisine soruyoruz. Millet Partisinin verilen bilgiler çerçevesinde söylemediği ne kalmıştır? Her türlü bilgiyi içinde tutan ve Millet Meclisini karanlıklar içinde bırakan Hükümet, Millet Partisinin söylediğinden fazla ve açık ne söylemiştir? Bu kadar açık konuşan bir partiye, ne yapılacağını söylemedi, yuvarlak ve kaypak konuştu demek insafsızlık değil midir? Halkın idrakini hiçe saymak değil midir?

Millet Partisinin ileri sürdüğü bu mütalâaların hangisi lüzumsuz yere milletin kanını dökmek mânasına gelmektedir, hangisi Hükümeti maceraya teşvik etmektedir?

Yeri gelmişken söyliyeyim, hâdiseleri bir halk tabiriyle (kocatanlar), fırsatı kaçıranlar ve zamanında hareket etmeyenler ilerde milletin kanının sel gibi akmasına sebep olurlar.

Bir Hükümetin; hatasını zarfını ve mesuliyetini kan dökmek istemedik gibi siyanet iddiasıyla ve ucuz bir mâzeretle örtmeye imkân yoktur. Bu nevi mâzeretlerin bir beynamaz özüründen farksız olduğunu ve yarınki büyük tehlikeleri Türk Milleti anlıyacak idrake sahiptir. Bu hata ve mesuliyetlerin neler olduğunu bu kürsüde çeşitli vesilelerle açıklamış bulunuyoruz. Şimdi tekrarında fayda mülâhaza etmiyoruz.

Bizzat Başbakanın da ifade ve itiraf ettiği üzere Kıbrıs bugün bir silâh deposu bir askerî yığınak sahası haline gelmiştir. Bütün bunlar ileride bir müdahale halinde daha fazla Türk kanı dökmek için bir hazırlık değil midir? Daha fazla Türk kanı dökülmesine sebeb olmayacak mıdır?

Haziran 1964 başında askerî bir müdahale yapmaya karar verdiğini açıklıyan Hükümet de Sayın Nihat Erim'e göre bu hareketiyle bir macera mı aramıştır. Lüzumsuz yere kan mı dökmek istemiştir?

Dün de ifade ettiğimiz üzere Millet Partisi Meclis Grubu şimdiye kadar Hükümeti haksız emeller peşinde bir maceraya teşvik etmemiş, sadece Hükümetten, millî menfaatlerimiz, Kıbrıs'lı ırkdaşlarımızın hayatı ve Devletimizin haysiyeti için kararlı ve cesur olmasını istemektedir.

Bu mevzuu kaparken şunu ifade edelim ki; tarih zamanında fedakârlığı göze alamıyan, tehlikelerin karşısına çıkamıyan milletlerin sonunda kanlarını da, istiklâllerini de kaybettiklerinin misalleriyle doludur.

Muhterem arkadaşlar; Millet Partisi Meclis Grubu Kıbrıs meselesini nihai hal tarzına bağlayacak bir millî politika tesbit olunmasını ve bunun enerjik bir şekilde yürütülmesini 2 Ocak 1964 tarihinde Yüksek Meclis kürsüsünde istemiştir.

Bu tarihten sonra yapılan görüşmelerde bu fikrinde sabit kalmıştır.

Millî politikadan maksadımız Mecliste milleti temsil eden bütün partilerin benimsiyeceği ve kabul edeceği bir görüştür. Şimdiye kadar Kıbrıs mevzuunda böyle bir millî politikanın tesbiti için hiçbir ciddî adım atılmamıştır. Buna rağmen Hükümet teklifimiz karşısında bu mevzuda millî bir politikanın mevcud olduğunu iddia etmek garabetini göstermiştir.

Şimdi soruyoruz; böyle bir millî politika Hükümet ve partiler arasında yapılan müzakere ve anlaşmalarla mı temin edilmiştir? Yoksa Yüksek Meclis bu mevzuda bütün partilerin tasvibettiği bir karar mı almıştır? Böyle bir şey olmadığına göre millî politikanın mevcudiyetinden nasıl bahis edilebilir. Güven oyu alan Hükümetin mütemadiyen değişen görüşleri Sayın Nihat Erim'e göre bir millî politika mıdır?

Kıbrıs mevzuunda varlığı iddia edilen millî politika nedir?

Ada'nın tamamının Türkiye'ye ilhakı mı millî politikadır? Ada'da federal bir idarenin kurulması mı millî politikadır? Başbakanın tabiriyle mutlak ve kesin taksim mi millî politikadır? Yoksa ihtiyaçlarımıza cevap tabiriyle örtülme istenen cüzi bir arazi parçasının Türkiye'ye verilmesi karşılığında Ada'nın Yunanistan'a ilhakı mı millî politika olarak kabul edilmektedir?

Ne Meclis ve ne de partiler bu ihtimallerden birisini veya tamamını içine alacak bir görüş etrafında birleşmiş değildir. O halde ortada bir millî politika yoktur. Hükümet değişen görüş ve kanaatleri çerçevesinde meseleyi halletmeye çalışmış ve çeşitli formüller üzerinde durmuştur. Bu durumun millet ve Meclisi bir emrivaki karşısında bırakacağı tabiidir.

Sayın Nihat Erim millî politika nasıl meydana gelir diye bir sual soruyor ve kendine göre de buna bir cevap veriyor. Millî politikanın Mecliste yapılacak görüşmelerle ortaya çıkacağını söylüyor. Bu gibi meselelerin partiler ve Hükümet arasında yapılacak temaslar ve müzakerelerle zemini hazırlanmadan Meclise getirilmesinden her zaman müspet bir netice çıkarılabileceğine kaani değiliz. Bunun böyle olduğunu Sayın Nihat Erim ve sözcülüğünü yaptığı Halk Partisi bilecek tecrübe ve irfana sahiptir. Nitekim bâzı mühim meselelerde Hükümet partileri davet etmiş, müzakereler yapılmış ve hazırlanan zeminden sonra Meclise getirilmiştir. Kıbrıs meselesinin bu üstü kapalı bahsettiğimiz meselelerden daha ehemmiyetsiz olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Kıbrıs mevzuunda millî bir politikanın takibedilmesini başından beri teklif eden Millet Partisinin ortaya açık bir formül koymamış olması bir fikir sahibi olmadığı mânasına alınmamalıdır.

Millet Partisi karşılıklı görüşlerin ve imkânların ortaya konmasından sonra daha isabetli bir neticeye varılabileceği kanaatiyle böyle hareket etmiştir. Bugün de aynı görüşe sahip bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlar; Sayın Nihat Erim beyanında Acheson plânının iki taraflı Enosis imkân verdiğini, üstü kapalı bir taksim olduğunu iddia etmektedir. Kıbrıs'tan Türkiye'ye her hangi bir toprak parçasının verilmesi karşılığı Ada'nın Yunanistan'a ilhakını Türkiye için bir taksim olarak kabul etmek ve böylece şekle sığınmak ciddi bir hareket değildir.

Acheson plânını yani Türkiye'ye verilecek bir arazi karşılığı Ada'nın Yunanistan'a ilhak edilmesini ön gören teklifi müzakerelere zemin olarak kabul edildiğini benimsiyen Hükümet Başkanı Sayın İnönü açıklamasında aynen şöyle söylemiştir :

«14 Ağustosta Cenevreye dönen delegemiz ertesi günü Mrs. Acheson'u görerek Yunanistan'ın ve Makarios'un müzakere zemini olan Acheson plânını reddettiklerine göre bizim de Cenevre'de 8 Temmuzda müzakereye başladığımızda öne sürdüğümüz mutlak ve kesin taksim projesimize avdet ettiğimizi söyledi ve buna dair haritayı Mrs. Acheson'a verdi.» Sayın İnönü'nün bu açıklamasına göre Acheson plânı Hükümetin anladığı mânada mutlak ve kesin bir taksim değildir. Bu gerçekleri millettten gizlemeye çalışmak beyhude bir gayrettir.

Hükümetten beklediğimiz açıklamalara ve onun konuşmasına intizar etmekteyiz.

Hürmetlerimizle. (Sağdan alkışlar)

BAŞKAN — C. H. P. adına Sayın Nihat Erim.

C. H. P. GRUPU ADINA NİHAT ERİM (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlarım; bir yandan Adalet Partisinin Sözcüsü Sayın Talât Asal, öte yandan Millet Partisinin çok Sayın Sözcüsü Hüseyin Ataman, benim dünkü konuşmamda zannediyorum aşırı bir hassasiyetle birtakım alınganlıklar çıkarmışlar. Bunu Büyük Meclis Huzurunda cevaplamak, tazvih etmek ve kendilerini eğer muvaffak olabilirsem teskin etmek istiyorum.

Sayın Asal arkadaşımız benim konuşmamda kendi partilerinin sözcüsünün beyanlarını ters istikâmetlerde, değişik mânalara çektiğimi söy-

lediler. Öfkeli ve telâşlı olduğumu ilâve ettiler. Arkadaşlar, konuşmalar huzurunuzda cereyan etti, büyük bir şans eseri olarak radyoda yayımlandığı için millet huzurunda cereyan etti. Vatandaşlar aynen dinlediler. Arkadaşımızı da beni de aynen dinlediler. Eğer ben sözlerimde böyle bir usulsüz davranışta bulundum ise bütün yurttan vatandaşlar beni mahkûm ederler. Ama zannetmiyorum. Dün Büyük Meclisten çıktığım saatten buraya gelineye kadar yurdun her yerinden vatandaşlardan almakta olduğum telgraflar, telefonlar benim sözlerimin vatandaşlarca mânasının çok iyi anlaşıldığını gösterir... Sayın... (Gürültüler).

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, sükûneti muhafaza ediniz.

C. H. P. GRUPU ADINA NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Asal arkadaşımız bir yandan Hükümet için tenkidlerini söylerken, öte yandan beni de bu iltifatlardan mahrum bırakmamaya itina gösterdiler. Ancak artık sayılabilecek politika hayatımda kendimi şerbetli sayabildiğim birtakım tahriklerle, şahsıma hücum etmek suretiyle, beni mihverimden kaydırabileceğini zannetti; boştur bu gayretler, kâfi derecede politika tecrübem vardır, hiç onlar üzerinde durmıyacağım; («Ortadan» bravo sesleri)

Sayın arkadaşlarım, Büyük Meclisin gözünden kaçmamıştır, Büyük Meclis 4 Haziran çıkarma teşebbüsünün geri bırakılmasından sonra bir genel görüşme yapmış ve oraya kadarki Kıbrıs politikasının muhasebesini görmüştü. Ve bugünkü genel görüşmenin mevzuu daha ziyade ve hattâ bence munhasıran bu son genel görüşmeden bu tarafa Hükümetin takibettiği politikanın takdiri ve muhasebesi olmak icabederdi. Adalet Partisinin değerli sözcüsü buharanın ilk patlak verdiği günlere kadar bir kere daha dönmek lüzumunu hissetti. Eğer bunun mânası Hükümetin Haziran genel görüşmesinden sonraki politikasında pek öyle takılabilecek bir şey olmadığı ise zararı yok. Eğer bunu yapmakla benim o zaman Hükümeti tenkid ettiğimi beyan ediyorlar ise, hatırlıyacaktılar, geçen genel görüşmede kendilerinden bir arkadaş bu oyuna teşebbüs etmişti... Arkadaşlar, söyledim o zaman: Benim kimseden korkum yok. Hükümeti bu kürsüden tenkid ettim. Gizli tenkid ettim. Ben çünkü konuşmamda Halk Partisinin

sözcüsü olarak son genel görüşmeden bu yana Hükümetin takibettiği politikanın Halk Partisi grupuna tasvibedildiğini izaha çalıştım. Bu arada şahsın Hükümetin son genel görüşmeden bu yana takibettiği politikanın başarılı olduğunu söyledim. Kendileri başarısız olduğunu söylerken suç sayılmıyor da, ben başarılı sayılacağımı söylerken niçin suç sayılıyor, doğrusu bunu anlamaktan âcizim.

Şimdi Sayın Adalet Partisi sözcüsü 4 Mart tarihli kararı tekrar ele aldı ve 4 Mart tarihli kararın Hükümetin ve belki de benim bu kürsüden anlatmak istediğim mânayı taşımadığını söyledi. Bunun münakaşasını Mart ayında genel görüşme de yapmıştık. Hâfızalar tazedir, ben çünkü izahatımda da 4 Mart tarihli kararın Makarios tarafından ne suretle kendi emellerine alet edilmek istendiğini, bunda ne ölçüde muvaffak olmadığını, ne ölçüde muvaffak olduğunu da söyledim. Muvaffak olamadığı nokta; Barış gücünün, Kahraman Türk Mücahitlerinin, sekiz aydır takdirlere, destanlara vesile olan, derin hayranlıklar yaratan, oradaki Türk Mücahitlerini silâhtan Barış Gücünün yardımı ile tecridetmek istiyordu. Yapamadı bunları, Barış Gücü bunlara alet olmadı. Barış Gücü Türk Mücahitlerini silâhtan tecridetmedi. Türk Mücahitleri bugün, son 5 Ağustosla 7 Ağustos arasında Rumların bütün kuvvetleri toplanarak Erenköy - Mansura'da elde ettikleri saha hariç bütün vaziyetleri ellerinde tutuyor. 4 Mart tarihli kararda âsayişi, nizamı ve kanunu tesis etmek, iade etmek vazifesini, mesuliyetini Hükümet taşıyor.. Barış Gücü, âsayişi ve kanunu iade etmek için, Makarios'un âsi dediği Türk Mücahitlerini, silâhtan tecridedeceğim dediği mücahitleri yerlerinden oynatmaya girişmedi... Lefkoşa - Girne yolu hâlâ bizim mücahitlerin elindedir. Sen Hilaryon Kalesi hâlâ bizim mücahitlerin elindedir. Şimdi Makarios'un 4 Mart tarihli kararından kendisinin anladığı mânâ, istisnasız Kıbrıs'a hâkim olmak için sarf etmek istediği gayret bu noktada. Ne istiyorsunuz arkadaşlar?

Olamaz. Millet önünde söylediğimiz her fikri söylerken büyük dikkatle söyleyeceğiz. 4 Mart tarihli kararın bizim aleyhimizde olan tarafı, mücahitlerin aleyhinde olan tarafı söyleniyor. Ama lehte işliyen yeri de söylensin.. Ben öyle yaptım... Siz de öyle yapın; her tarafı söylensin. 4 Mart tarihli karar maalesef, belki Güvenlik Kon-

seyinin, Birleşmiş Milletlerin bundan önceki Kongo ve saire buhranlarda tuttuğu yol dolayısıyla, belki Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinin Troyka sistemi icabı, her icrai harekete geçmeden evvel, Batı - Doğu Bloku devletleriyle istişare etmeden ve onların ittifakını hasil etmeden harekete geçmemek gibi bir teamül dolayısıyla kanunun ve nizamın iadesinde bizim arzu ettiğimiz faaliyeti göstermedi. Yani Kıbrıs'ta kanun Anayasadır. Kıbrıs nizamı Anayasa nizamıdır. Biz isterdik ki, Barış Gücü Kıbrıs'ta 4 Mart tarihli kararda zikredilen kanun ve nizama da riayet etsin. Anayasasının ve Anayasa nizamının iadesinde bilfiil müessir olsun, gerektiği zaman silâh kullansın, biz bunu istiyorduk ve bu mâna vardır 4 Mart tarihli kararda. Ama Barış Gücü Kumandanı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri diyor ki, ben silâhlı çatışmayı durdurmak için gittiğim bir yerde, kan akıtılmasını durdurmak için gittiğim bir yerde, kendim ateş ederek bir de ben kan dökmem, yok benim teamülümde bu. Aksini yapabilmek için sarih bir hüküm lâzımdır. Güvenlik Konseyinden sarih bir emir lâzımdır. Öyle diyor ve ben de ilâve ediyorum ki, Güvenlik Konseyinin böyle bir kararı alması bizim için mümkün değil. Çünkü Veto var ve 4 Mart tarihli karar çıkarken bu mesele üzerinde duruldu ve kararın Sovyet Rusya'nın vetosu dolayısıyla büsbütün akim kalması ihtimali belirdi. Karar büsbütün akim kalsaydı oraya Barış Gücü gidemez ve Arabulucu tâyin edilemezdi.

Sevgili arkadaşlarım, insafli, serin kanlı, günlük politika dışında mütalâa edilirse her şeye rağmen oraya Barış Gücünün gitmiş olması, Arabulucunun tâyin edilmesi Kıbrıs'taki faciyanın şiddetini ve dehşetini hafifletmeye müessir olmuştur. Bunu inkâr etmiyelim.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü, «Anlaşmalar meriyettedir. Anlaşmaların meriyette olduğunu dost ve müttelikler kabul ettiler. Eee, ne oldu? Kabul ettiler de ne netice çıktı?» gibi bir sual sordu. Arkadaşlar, milletlerarası münasebetlerde bir nokta daima gözden kaçıyor. Milletlerarası münasebetler, dostluklar, ittifaklar eşit haklara sahip, eşit şartlar altındaki teşekküllerin insanların münasebetleridir. Hiçbir devletin diğer bir devlete anlayış dikte etmeye yetkisi yoktur. Hiçbir devletin diğer devlete menfaatlerinin muvazenesini dikte etmeye, empoze etmeye yetkisi

yoktur. Eğer benim dostum ve müttelikim olan devletler anlaşmaların yürürlükte olduğunu, anlaşmalardan doğan hakların kemakân bâki olduğunu kabul ediyorlar, ama bir adım daha ileriye gidip de benimle beraber harekete geçip zorlamaya iştirak etmiyorlar. Gelmiyorlarsa ne yapalım? Elimizde bunu tatbik edecek bir müeyyide mi var? O da kendi menfaatine hesaplarını yapıyor, o da kendi ölçülerini yapıyor. Anlaşmalar vardır, yürürlüktedir. Emri vâkiler bunu ortadan kaldıramaz diyor ve orada duruyor. Anlaşmalar varsa niye müdahale etmedi?.. Hükümet söyledi arkadaşlar, ben de Cumhuriyet Halk Partisinin anlayışını ifade etmek için söyledim. Hükümet gizlemedi, açıkça söyledi, 4 Hazirandan sonra geldi bu kürsüde mesajı okudu, kapalı celsede anlattı. Biliyorduk biz şu taraftan ve bu taraftan şu şekilde bir müdahaleye mâruz kaldık, dur gitme dediler, ben de durdum diyor. Bu politika ya yanlışdır veya doğrudur. Hükümet diyor ki, ben ihtiyatlı ve tedbirli bir hareket saydığım, bir yandan müttelik ve dost olan devletin şu telkinini mâkul buldum. Ne idi Mr. Johnson'un telkini? Başbakanımıza gönderdiği mesajla ne diyordu? «Benim kanaatimce barış yollarından hal şekli bulmak ümitleri tamamen zail olmamıştır, gel lâzımgeleni beraber arıyalım» diyor, Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanını. Yapılacak şey bu mâkul telkini ya kabul etmek ya da reddetmek. Başbakan geldi dedi ki, «Ben kabul ediyorum. Amerika'ya gideceğim», dedi. Başbakan oraya gidiyor, Mr. Johnson'a, «Gel bakalım imkânlar nedir, bunları beraber görüşelim.» gitti, oturdular beraber, görüştiler. Müsterek tebliğ konuldu: Anlaşmalar vardır. Anlaşmaların bağlayıcı hükmünden hareket etmek suretiyle bir hal şekli bulunacaktır. Yeni hal şekli, yeni anlaşmalar âkidlerin rızasıyla bulunacaktır. Yeni hal şekli bir yandan. Bir yandan da fiilen hareket ise onu da yaptı. Yakın müşavirim ve arkadaşım dediği Amerika'nın dünyaca tanınmış meşhur devlet adamı eski Dışişleri Bakanı, seçkin devlet adamı Mr. Acheson'u bir hal şeklini birlikte aramaya memur etti.

Arkadaşlar dün mütemadiyen Cenevre müzakereleri akamete uğradı dediler. Bizzat Mr. Acheson ve Amerika Hariciyesi tebliğ neşretti. Acheson beyanat verdi. Akamete uğradı demediler, inkıtaa uğradı dediler. Fark sarih. Akamete uğramak demek, müzakere kapılarının kapan-

ması demektir. İnkıta, tevakkuf; bundan sonrası için yeni imkânlar araştırılıyor. Bu kürsüden konuşuldu. Hiç olmazsa resmî beyanları aynen nakletmek lâzımdır. Sonra dediler ki, Amerika Hariciyesi her zaman Cenevre müzakereleri büsbütün bitmediğini söylüyorsa, bizim telâkkimize göre akamete uğramıştır diyebilirsiniz. Ama başlıca ilgilinin, bu müzakereleri tertibeden ve yürütenin resmî beyanını bu millet kürsüsünden millete olduğu gibi nakletmek şartıyla...

Arkadaşlarımın beni affetmelerini rica ediyorum. Sözlerimde hiçbir arka maksat yoktur, öfkeli olmadığımı da görüyorsunuz. Hakikaten şu noktada vuzuhlu olalım, rica ediyorum, yalvarıyorum, vuzuhlu olalım. Hükümet nereye, hangi vasıta ile varmak istediğini söyledi, öğrendik. Yollar belli. Bunu çok gönlüm arzu ediyor... Bizim bundan sonraki milletlerarası temaslarımızda, müzakerelerimizde ya bunu teşvik edersiniz, bu neticeyi istihsal etmek için, «hadi gayret göster, biz seni destekliyeceğiz.» dersiniz. Yahut, «Hayır geç bile kaldın, diplomatik yolları terket, harekete geç, git müdahale et, tedip et, Ada'nın tamamını mı, yarısını mı, üçte birini mi al.» dersiniz. Bu da bir görüştür. Benim muhalefet partileri görüşlerini vuzuhla söylesinler ricasında bulunmamın sebebi, af buyursunlar, dün kullanmadım ama bugün kullanacağım, Hüseyin Ataman arkadaşım, değerli Millet Partisi Sözcüsü Hüseyin Ataman, asla benim ağızımdan böyle bir söz çıkmamıştır. Zabıtlarda yoktur. Ne «kaypak», ne «yuvarlak» kelimesi yoktur. Ve zihnimden de uzaktır böyle bir şey. Kendimi heycene kaptırap dahi söylememişimdir. Ama şimdi müsaade buyururlarsa bir şey söyleyeceğim. Hakikaten arkadaşlar, millî politika üzerinde ısrar ediyorlar. Ben de burada dedim ki, evet millî politika arzu edilecek bir şeydir. Yani şu mânada anlaşılıyorsa; ittifak edilecek. Kıbrıs'ta varmak istediğimiz nihai neticede hedefte ittifak edelim. Bulunacak bu hedefe, bu nihai neticeye varabilmek için kullanılacak vasıtalarda, politikada ittifak edelim. Bunu kim reddedebilir, bunu kim arzu etmiyebilir arkadaşlar? Ben dün söyledim burada, keşke mümkün olabilse bu ittifak ama bu ittifak mümkün olmadığı zaman her Parlamento rejiminde ne yapılıyor? Bu Meclisin huzuruna geliniyor, görüşler ortaya konuluyor, neticede bu Meclisin bir rey farkla olsa dahi tuttuğu politika o memleketin poli-

tikası, millî politikasıdır. Yok çareniz. Öteki elde edilemiyor diye Meclisin tasvibine uğramış bir politikayı şu veya bu şekilde mâlûl saymakla ve göstermekle ne gibi millî bir fayda istihsal edilecek? Ben bunu anlıyamıyorum. Eğer bugün Hükümetin gösterdiği hedef, Hükümetin gösterdiği yollar dışında daha ileri bir hedef elde edilebilecekse, beynelmilel konjonktür, beynelmilel imkânlar, dünya şartları, hepsini inceden inceye tetkik edelim, yapılabilecekse, Hükümetin bugüne kadar takibettiği ihtiyatlı, dikkatli, hesaplı - ben böyle sayıyorum - politika dışında bir yol varsa buna Cumhuriyet Halk Partisi de, Hükümet de ikna edilir. Belki birleşiriz ve o yola gireriz. Ama yine af buyursun arkadaşlarım, burada ağır sözlerle Hükümetin iler tutar yeri bırakılmadı. Dün sözcülerden bâzıları Hükümete söylemedik bir şey bırakmadılar. Sonra bu Hükümetle beraber olunacak, Koalisyon yapılacak, beraber gidilecek, Onun için millî politika mümkünse, ittifak politikası, yani bütün partilerin üzerinde ittifak edilebileceği hedefler ve vasıtalar politikası olarak arıyalım, bulmaya çalışalım. Ama bu bulunamadığı gün bu memleket, bu Hükümet politikasız kalamaz, işler bekliyemez, yürüyecektir, götürülecektir. Benim dün izah etmeye çalıştığım, ifade etmeye çalıştığım fikirler bunlardır.

Sayın Hüseyin Ataman arkadaşımın, başta da söylediğim gibi, fazla hassasiyetle alınganlık gösterdiğini zannediyorum. Benim dünkü konuşmamda Millet Partisi adı geçmemiştir. Ve bugün söyledikleri 5 noktayı ben de notlarıma aldım, tesbit ettim. Ama aflatırma mağruren tekrar şimdi tesbit ettiğim 5 noktada meselâ 1 neisini okuyorum. «Barış gayretleri netice vermediği takdirde müdahale yapılsın.» İyi tesbit ettiğim 1 nei nokta budur. Hükümet de bunu söylüyor. Barış gayretlerini son imkâna kadar sarf edip, olmadığı zaman müdahale edeceğim, diyor. Hükümet de bunu söylüyor. Şimdi bu 1 nei noktayı alırsanız Millet Partisinin görüşü; Hükümetin tutumu vasıta olarak birleşiyor. Millî politikanın bir unsuru âdeta birinci noktada meydana çıkmış oluyor.

İkinci nokta, dost ve müttefiklerimize yapılacak son ihtarda artık müdahale hakkımızın kullanılacağını onlar bilsinler, ihtar edilsin deniyor.

Üçüncü nokta, dostluklar ve ittifaklar yenden gözden geçirilmelidir.

Dördüncü nokta, millî bir politika lâzımdır.

Beşinci nokta millî bir Koalisyon lâzımdır.

Millî politika için düşüncelerimi arz etmiştim.

Girişilen gayretler netice vermedi. Bu nokta hakkında düşüncelerimi arz ettim, dost ve mütefiklerimize yapılacak son ihtar. Onları, af buyunsunlar, vuzuhsuz bulursamı beni mâzur görsünler, acaba nasıl olabilir, dost ve mütefiklerimize ne diyecek, ne desin Hükümet? Bilemiyor, Hükümet bunları nasıl karşılar? Ben bu cümleyi alıp Amerika, İngiltere ve diğer NATO devletlerine, «artık bıçak kemiğe dayanmış, ben, akşamı yahut sabaha müdahale edeceğim» mi desin? Dediği zaman bunu, «Hayır, müdahale için hiçbir sebep yok, sırası gelmemiş» derseler ne olacak? Sanıyorum ki, bu noktalar belki de liderler arasındaki direkt temaslarla aydınlığa kavuşturulacak hususlardır.

Arkadaşlarım, sayın ve değerli iki partinin sözcüsü arkadaşlar elbette muhalefet partilerinin sözcüleri olarak tuz ve biber payımı eksik tutmamışlardır. Bugünkü konuşmalarda da bu bunların haklarıdır. O noktalara temas etmeyip mâruzatımı burada keseceğim. Hepinizi saygı ile selâmlarım. (Orta sıralardan alkışlar, «bravo» sesleri)

BAŞKAN — C. K. M. P. Grubu adına da söz istenmiştir. Sayın Seyfi Öztürk buyurun.

C. K. M. P. GRUPU ADINA SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Çok muhterem arkadaşlarım, Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun Sayın Sözcüsü Nihat Erim Beyefendiye son defa dinlememiş olsa idim, huzurunuzu işgal etmek lüzumunu hissetmiyecektim.

(Sayın Erim bilhassa millî politika üzerinde durdular. Millî politikamın profesörler tarafından yapılmış mazari tarifi var. Ben buna temas etmiyeceğim. Millî politikamın ne olduğunu Cumhuriyet Halk Partisi muhalefet yıllarında tarif etmiştir, bunun üzerinde duracağım. Millî politika siyasi partilerin müstereken ikatılıp, müzakere ederek hedeflerini tesbit ettikleri bir politikadır. Soruyorum, memleketimizde, Kıbrıs mevzuunda hedefi belirli bir millî politika var mıdır? Hattâ, Hükümetin politikası yoktur, arkadaşlar. Hükümetin

o kadar politikası yoktur ki, müzakerelerin başladığı günden, bugüne kadar geçirdiği safhaları dile getirirsek; Hükümetin, zikzaklar içerisinde politikasız olduğunu anlarız. (Sağ ve sol sıralardan «bravo» sesleri)

Sayın Nihat Erim, muhalefet partileri hakkında ağır ve ithamkâv bir konuşma yaptılar. Politikada nezaket birçok şeyi kamufle etmeye kâfi gelebilir; ama, mânasını kamufle edemez. Sayın Erim, dün muhalefet partilerini Türk Milletine ve umumi efkâra âdetâ jurnal ettiler. Sanki muhalefet partileri otuz milyon kanını akıtmayı arzı ediyormuş, muhalefet partileri hanb istiyormuş da Sayın Başbakanın tecrübesi, dirayeti, Hükümetin tedbirleri sayesinde vatanımızı üçüncü dünya harbinden kurtarmışız. Bu eda içinde konuşular. Buna hakları yok. (Soldan, sağdan bravo sesleri, alkışlar) Bu konuşmayı bir başka arkadaşımız yapsaydı belki üzüntüm fazla olmazdı.

FEVZİ GEVEÇİ (Samson) — O kadar da üzülüver, ne var yani.

SEYFİ ÖZTÜRK (Devamla) — Ama müsaade ederseniz üzüntümü artıran sebep üzerinde duracağım. Sekiz ay evvel Kıbrıs'ta olaylar meydana çıktı ve bugüne kadar da devam etti. Ben huzurlarınızda Sayın Erim'e soruyorum. Olaylar başladığı günden bugüne kadar ileri mi gittik, geri mi gittik? Yani Kıbrıs'ta cereyan eden hâdiseler mer'î Anayasamın, Zürih ve Londra Anlaşmalarının onadaki Türklere tanıdığı hakları daha öteye mi götürmüştür, yoksa geriye mi götürmüştür? Bunun üzerinde tereddüde lüzum yok. Geriye gitmiştir. Hattâ Anayasamın meriyetini temin etmek için gayret sarf ediyoruz, fakat hakları elde edemiyoruz. Hal böyle olunca insanın aklına ister istemez bir husus gelmektedir. Eski iktidar zamanında bu konuda vazife almış o zamanki muhalefet partisine mensup bir sözcünün Londra ve Zürih anlaşmalarıyla, Kıbrıs Anayasası ile temin edilmiş, iktisabedilmiş hakların kaybedilmesi karşısında, onu kaybeden bir Hükümetin sözcülüğünü yapmaması lâzımgelirdi. (Sağdan ve soldan alkışlar) Sadece... (Orta sıralardan gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Çanga, müsaade edin.

SEYFİ ÖZTÜRK (Devamla) — Muhalefet partileri yuvarlak, toparlak konuşmadılar. Hepsinin konuşmasında açık hedefler vardır. Hükümetin

metin dış siyasetine ehemmiyet verilmesi söylen-
di. Bunları müsaade ediniz de bir, iki misâle
izah edeyim.

Londra Konferansı sona erdiği zaman Hükü-
met ve ona yakın çevrelerin millete vâkı beyan-
ları şu merkezde idi : «Biz Londra'da zafer ka-
zandık, başarı kazandık.» Hattâ bizzat Başbakan
hava meydanında Dışişleri Bakanını kucaklıya-
rak başarısından dolayı tebrik etti. Ama bu kon-
ferans sonunda ne kazandığımızı söyleyecek bir
arkadaş varsa bugün çıksın söylesin anlıyalım.
Bir tarafta müzakereler, çıkmazlar içerisinde
iken salâhiyetli ağızların bazan kesin davranış-
larına şahit olduk. Bizzat Sayın Başbakan mese-
leyi Birleşmiş Milletlere götürmek bir faciadır
dediler. Ama mesele Güvenlik Konseyine gitti.
Daha acep tarafı, Güvenlik Konseyinin 4 Mart
tarihli kararı üzerinde çeşitli beyanlar oldu. Ma-
karios «Ben zafer kazandım Güvenlik Konseyin-
de» dedi. Bizim Hükümetimiz, «Ben zafer ka-
zandım» dedi. Şimdi Sayın Erim huzurda yap-
tığı izahlarla zaferi kimin kazandığını ortaya ko-
yuyor.

Muhterem arkadaşlarımız; hiçbir muhalefet par-
tisi sözcüsü Kıbrıs meselesinde harb ilân edelim,
kan dökelim; bunları ortaya koymamışlardır. Ama
anlaşmaların bize verdiği hakları kullanmakta
zaman tâyini bakımından Hükümet âciz davran-
mıştır, zamanında tedbir alamamıştır, âktif ola-
mamıştır. Hâdiseler başladığı zaman eğer mü-
dahale hakkımız istimal edilse idi, bugün kar-
şımızda on bin kişilik Yunan kuvveti, Makarios
çetesinin tanzim ettiği askerî kuvvet olmayacaktı,
belki de hâdiseler sekiz ay içinde değil, sekiz hafta
içinde halledilecekti. (Sağdan ve soldan alkış-
lar)

Sayın Başbakan, muhalefet yıllarında, bilhas-
sa şunu ifade etmiştir: «Kıbrıs dâvamız haklı
emrivakilerle kökünden halledilebilir.» Kaç de-
fa emrikakiler karşımıza çıkmıştır, ama hiçbirisin-
den istifade edememiştir. Çelişik bir mevzu
halinde Kıbrıs dâvası ortada durmaktadır.
C. K. M. P. Grubu dokuz madde halinde hedef-
leri göstermiştir. Evvelâ «muğlâk» dediler,
«muhalefetin fikirlerini anlamadık» dediler. Ben
bunlardan bir tanesini huzurlarımızda izah ede-
yim.

Evvelâ Kıbrıs dâvası bizi muhtemel bir harbe
götürebilir. Bir dış tehlike, büyük bir teklikle-

dir. Binaenaleyh, büyük bir tehlike karşısında
bulduğumuza göre şu Meclisin siyasi kisveler-
den sıyrılmış bir millî Meclis hüviyeti içerisinde
dâvaya el koymak lâzımdır. (Sağ ve sol sıralar-
dan «bravo» sesleri) Böyle bir Meclisin sinenin-
den çıkacak «Kuvayı Milliye» ruhunun hâkim
olduğu ve bunun murakabesi altında bir millî
Hükümet tarafından dış politikanın tesbiti ve yü-
rütülmesi üzerinde açık tekliflerde bulunmuştur.
Hükümet ve Hükümeti teşkil eden grup, C. H. P.
Grubu, bu teklif üzerinde oturup müzakere et-
miş bir temayülü izhar etmiş midir? Hayır. On-
lar bir azımlık Hükümeti olarak devam ettirmek
kararındadırlar ve bunun çabasıadırlar. (Or-
ta sıralardan gürültüler, onun da tecrübesini yap-
tık sesleri)

BAŞKAN — Rica ederim arkadaşlar müda-
hale etmeyiniz.

SEYFİ ÖZTÜRK (Devamla) — Bu mevzu-
da her hangi bir tecrübe yapılmamıştır. (Orta
sıralardan «koalisyonda sen de vardın, öyleyse
Hükümeti düğürün» sesleri) Her vesile ile Kıbrıs
mevzuunun iç politikaya alet edilmemesi hususu
bu kürsüden, Devlet Radyosundan dile getirilir.
Ama, iktidar her vesile ile bu millî dâvayı, dış
politika mevzuu olan bu dâvayı, iç politikada
parti oyunlarının vasıtası haline getirilmiştir.
(Sağdan ve soldan alkışlar)

Müsaade ederseniz, Anayasanın 68 nei mad-
desine göre bir gizli oturumda Hükümet buraya
geldi, dedi ki, «İç hukuk bakımından Zürih An-
laşmasında bir ufak nokta vardır. Onun için
Kıbrıs'a bir askerî çıkarma, müdahale hakkımı-
zın kullanılması çeşitli ihtilâtlara sebebiyet vere-
bilir. Müdahale hakkımızın istimali için Hükü-
met olarak teğhiz olunmak istiyoruz, yetki istiyoruz.»
Meclis ittifakla bu yetkiyi verdi. Gizli
oturumda verilmiş olan bu yetki, Sayın Başba-
kan Yardımcısı Kemal Satır tarafından seçim
vesilesiyle radyoda, meydanlarda yapılan konuş-
malarda, siyasi partilerin Mecliste ittifakla Hü-
kümet politikasını tasvibettikleri şeklinde ilân
edildi. Böylece dış politika, iç politikaya alet
edildi, arkadaşlar. (A. P. sıralarından «bravo»
sesleri orta sıralardan, gürültüler, «zavallı» ses-
leri) Zavallı olan ben değilim, milletin hakla-
rına hakkı olmadığı halde tasallût eden sizler-
siniz. (C. H. P. sıralarından gürültüler) (A. P.
ve C. K. M. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Öztürk, tahrik edici şekilde konuşmamanızı rica ediyorum.

SEYFİ ÖZTÜRK (Devamla) — Öztürk'ten tahrik gelmiyor, Sayın Başkanım, tahrik karşıdan geliyor. (Gürültüler)

BAŞKAN — Arkadaşlar, hatibin sözünü kesmeyiniz. Rica ederim. Müdahale memnudur. İcabederse ben cevap veririm, müsaade ediniz. (Gürültüler)

SEYFİ ÖZTÜRK (Devamla) — Arkadaşlar birleştirici olalım, birleştirici olalım ama, birleştirici olmanın bir yolu vardır. Birleştirmeye mâni olanlar susturmasını bilenler birleştirici olurlar. Oturduğu yerden tahrik edenler dünkü, buradaki konuşmalarıyla muhalefet partilerine en ağır ithamı yapanlar memlekette birleştirici rolde görünemezler, arkadaşlar. Muhalefette sizler de çok kaldınız. On yıl muhalefet yaptınız, bilirsiniz. Allah sizinki gibi muhalefet bugünkü muhalefet partilerine nasibetmemiştir ve etmiyecektir. (Soldan ve sağdan alkışlar, «bravo» sesleri)

BAŞKAN — Sayın Zeytinoğlu.

TALÂT ASAL (Edirne) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Grup adına buyurun.

A. P. GRUPU ADINA TALÂT ASAL (Edirne) — Muhterem milletvekilleri; grupumuz adına dün yapılan konuşmaya Sayın C. H. P. sözcüsünün aynı günde vermiş bulunduğu cevabın bir başka istikamette mütalâa edilmesi muvacesesinde biraz evvel yine grupumuz adına mâruzatta bulunmuştuk. Bu noktada Sayın Nihat Erim hocamıza söylemek istediğim peşinen şudur: Aramızda bir noktada mutabakat yoktur; bir noktada mutabakat vardır. Kendilerine kimlerin hangi maksat için telgraf çektiğini telefon ettiğini biz takdir edemeyiz. Ama müsterek bir delilimiz vardır. Lütfen itimat buyursunlar, ne tarzda konuşmuş olduklarını eğer öğrenmek istiyorlarsa Meclisin teypini bir defa dinlemek zahmetine lütfen katlansınlar. Arkadaşlar, orada göreceklere ki, Sayın Hocamdan şahsan benim ve grupumun beklemediği tarzda bir konuşma yapmıştır. Eğer öyle yapılmamış olsaydı kendisinden feyz almış bir öğrencisi olarak bugün bu tarzda konuşmak mecburiyetini hissetmezdim. Bunun böyle bilinmesinde zaruret vardır sayın arkadaşlar.

BAŞKAN — Sayın Asal, müsaade ederseniz grup adına konuşulmuştur. Şahıslar üzerinde fazla durmadan fikirler üzerinde konuşmanızı rica ederim.

TALÂT ASAL (Devamla) — Adalet Partisi Meclis Grubu, Cumhuriyet Halk Partisinin sayın sözcüsünün şahsına hücum etmemiştir, fikirlerine itiraz etmiştir. Ama itirazın ötesinde bir hücum varsa bu Sayın Nihat Erim'in fikirlerine karşıdır. Çünkü anlaşılmalı bir nokta mevcuttur, sevgili arkadaşlarım. Bu memleketi idare eden, mukadderatını elinde bulunduran bir Hükümet ve onun muhterem bir grubu, bu gruba istinaden iktidarda kalan bir Hükümet ve o grup adına yapılan konuşma... Ama, bırakınız hepsini ne dendi, ne denmedi; lütfediniz, kütüphaneye kadar teşrif ediniz, 21 ilâ 25 Aralık'tan sonra Sayın Erim'in Milliyet Gazetesinde çıkan makalesini okuyunuz. «Bir defa daha geri gelmesine imkân olmayacak şekilde gitti» dediğini hatırlayınız ve ondan sonra C. H. P. Grubunu ve onun Hükümetini savunan bir şahsı bu kürsüden görünüz. Elbette ki anormal karşılamak mecburiyeti vardır. O halde fikirlerle kendisine karşı vâkı itirazlarımız şahıslarına karşı değildir. Ama hücum kelimesinin tazammun ettiği mânada, dün başka bugün başka tarzda bu Hükümetin politikasına iştirak ediptedir. Bilhassa ve bilhassa Hükümetin delegesi olarak müzakerelere iştirak etmek mesuliyetini deruhde edipindedir, sevgili arkadaşlarım.

Dün tenkideisi bugün savunucusu olan bir kişinin bir delege mesuliyetini deruhde etmesinde Devlet ciddiyetini mütalâa edemediğimizi tesbit etmek isteriz... (Ortadan «Allah Allah» sesleri)

BAŞKAN — Efendim bu hususta Meclis karar vermiştir, kendisine bu mesuliyet tanınmıştır. Binaenaleyh, bu mesele üzerinde fazla durmaya ne imkân vardır, ne de mahal vardır. (ortadan gürültüler) Hepiniz adına konuşuyorum.

TALÂT ASAL (Devamla) — Sayın Nihat Erim'i, bizim Genel Başkanvekilimiz tarafından yapılmış bulunan konuşmayı 4 Haziran tarihine takaddüm eden bir zamana aidolarak mütalâa eder anladım, yanlış anlamıyorsam. 8 - 9 Ağustos harekâtı, Cenevre Konferansı, Değiş-tirme Birliği meselesi... Bunlar 4 Hazirandan

sonra geçmiş olan hâdiselerdir. Bunları dile getirdik. Ama metin ortada iken, zabıtlara intikal etmişken, Heyeti Celileniz dinlemişken mesele bir başka istikamette intikal ettirilirse elbette buna itirazlarımız olacaktır. Biz 8 - 9 Ağustos harekâtının müessir neticeler doğurduğunu müşahede etmemize rağmen, bu harekâtın neticesinin alınmadığının üzüntüsünü ifade ettik. Biz Cenevre Konferansı akamete uğradı demedik. Zabıtlar meydanda, metin de yanımızda. Eğer kabul buyurlurlarsa okumaları mümkün. İnkıtaa uğradığını söyledik. Biz Değişirme Birliğini, Yunanistan'ın değiştirmiş olmasına rağmen bizim değiştiremediğimizi tenkid ettik.

Sevgili arkadaşlar, muahedeler var mı? Var. Bu muahedelere istinadediyor muyuz? Ediyoruz. Bu maddelere tevfikân hakkımızı müdafaa ediyor muyuz? Ediyoruz. Ama Yunanistan o muahedelere göre birliğini değiştiriyor. Türkiye Değişirme Birliğini Makarios'un müsaadesine talik ediyor.

Sevgili arkadaşlar, Amerika ve Yunanistan Makarios'a müracaat ediyorlar, Türkiye Değişirme Birliğini çıkartsın diyorlar. Eşitlikten bahsettiler, muhterem hocam; işte ortada muahedeler. Hukuk, eşitliği meydana getirir... Yunanistan'ın da, Türkiye'nin de hakkı ve vazifeleri var. Ama bir taraf hakkını kullanıyor; diğer taraf kullanamıyor. Biz bu politikaya itiraz ediyoruz ve sağlam bir zemin üzerinde, belirli bir istikamette seyretmiyen bir politikanın mevcudolduğunu söylüyoruz. Muhalefet partisi olarak ne istediğimizi dün de bugün de dile getirdik. Ama müsaade ediniz de bir şey sorayım: Bugünkü Hükümetin varmak istediği netice nedir? Hükümet bunu söyledi mi? C. H. P. Grubu adına konuşan arkadaşımız söyledi mi? (Orta sıralardan «kaç defa, kaç defa, kafanı çalıştır» sesleri)

Müsaade buyurun efendim, müsaade buyurun. Değil, değil sevgili arkadaşlarım. Parlâmentoda konuşmasının bir tarzı vardır. (Gürültüler.)

«Kafanı çalıştır» denmez sevgili arkadaşlarım. Evvelâ bu anlayışa ve haysiyete kavuşarak hareket etmeyi bilmek lâzımdır. (Soldan «bravo» sesleri) (Ortadan gürültüler.)

NECİP MİRKELÂMOĞLU (İzmir) — Çalıştırmak için kafa olması lâzım değil mi?

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûnetle dinleyiniz. Karşılıklı konuşmayınız. Hatip konuşurken sözünü kesmeyin. çok rica ederim.

TALÂT ASAL (Devamla) Sayın sözcününün bir kelimesiyle cevap vereceğim. Dün şuradan çıkan bir iki lâf karşısında «Dinlemesini bilin» demişti. Sayın sözcünüzün ifadesiyle «Dinlemesini bilin» diyorum, bende sizlere.

Şimdi, sevgili arkadaşlarım, nedir Hükümetin politikası, varmak istediği hedef nedir? Bize bunu açıkça söylemelidir. Hükümet mevcut anlaşmaları, bugün Kıbrıs'ın hukukunu muhafaza mı etmek istiyor? Kıbrıs'ta tâyin edilmiş bir hukuku var, üçlü anlaşma var, Kıbrıs Anayasası var. Yani, 20 - 21 Aralıktan evvelki hal, var. Hükümetin varmak istediği hedef bu mu? Bunu açıkça Hükümet söylemeli. Hükümet federasyon fikrini mi müdafaa ediyor, bunu bildirmeli, taksim fikrinde mi ısrar ediyor bunu bildirmeli, Acheson plânını mı kabul ediyor? Bunları bilmeli Meclis. Hükümet, iktidar bir formülle karşımıza gelmiyor ama, muhalefet partileri sen varmak istediğin hedefi söyle» diyor. Getir evvelâ hedefini, koy, şunlardan hangisi, ondan sonra tartışalım sevgili arkadaşlarım. (Soldan alkışlar) Biz demin söyledik. «Atalet politikasının karşısındayız.» dedik. Her gün bir şekilde politika değiştiriliyor. Her gün, Hükümetin, bir başka ümide kendisini, bağladığını görüyoruz. Ondan sonra yepyeni bir elbisenin yırtıldığını müşahade ediyoruz. Ama o elbisenin yamasının bulunması vazifeside muhalefete yükleniyor. «Bu elbisenin yamasını sen bul.» diyoruz. Muhalefet birleşiyor, «Bulacağım» diyor. Ama ona da müsaade etmiyorsunuz, onu da söylenmesine tahammül etmiyorsunuz, sevgili arkadaşlarım.

Şimdi, bir kere sayın C. H. Partisi sözcüsü ile bir noktada birleşiyoruz. Diyorlar ki, Haziran görüşmelerine kadar olan politikada Hükümetin karşısındayım. Bunu açıkça burada ifade ettiler. Biz de karşısındayız. Hazirandan evveline de karşıyız, Hazirandan sonrasına da karşıyız. Aramızda bir fark oluyor. Hazirandan öncesine sayın sözcü de katılmıyarak, şiddetle tenkid ettim diyor. Biz de diyoruz ki, biz ona karşıyız ama Hazirandan sonrasına da karşıyız. Yapılmış olan hatalar Kıbrıs meselesini bu noktaya vasil ettikten sonra bu hataları söylemek elbette ki, kabahat olmuyor. Bu hata tekerrür ede-

cektir. Çünkü siyasi mesuliyetin neticesi budur. Hata yapan Hükümet hatasını iktidardan düşmekle öder, bunu tesbit etmek istiyoruz. Bu Hükümet öylesine hatalarla dolu bir politika takibetmiştir ki, ben, bundan sonraki hükümetlerin bu Hükümetin yapmış bulunduğu hatayı zor telâfi edeceğine inanıyorum. (Ortadan gürültüler) Siz eldeki muahedeleri tatbik mevkiine koyamayacaksınız, bunun için lâzımgelen tedbirleri almayacaksınız. Kıbrıs'ta 950 Yunan askeri varken, bunun adedinin 10 bine çıkmasına sebeb olacaksınız. Onun üstüne de 10 bin Rumun silâhlanmasına müsaade edeceksiniz, ondan sonra da bu politikayı barışçı yollarla halledeceğinize inanacaksınız. (Gürültüler)

Gemileri C. H. P. nin azınlık iktidarı yakmıştır arkadaşlar. (Ortadan gürültüler, soldan alkışlar)

BAŞKAN — C. H. P. Grubu adına Sayın Nihat Erim.

C. H. P. GRUPU ADINA NİHAT ERİM (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, zannediyorum yavaş yavaş vuzuha doğru yaklaşıyoruz. Hükümetin gelecekte nasıl bir politika takibedeceğini söylemediğini C. H. Partisi grubu sözcüsünün keza bu konuda bir şey demediğini ifade buyurdular. Dün bu salonda bulunan arkadaşlarım ve radyoda konuşmaları takibeden bütün memleket, bir defa C. H. Partisi sözcüsünün, 3 Eylül günü Sayın Başbakanın bu kürsüden yaptığı konuşmada Hükümetin Kıbrıs dâvasında hangi hedefi güttüğünü ifade ettiğini görmüşlerdir. Hedef Acheson plânında tesbit edilen, yani Türkiye'nin hükümlerine geçecek, Türk Anavatanının ayrılmaz bir eüzi sayılacak bir arazinin Türkiye'ye terkedilmesi ikincisi, Adanın diğer kısımlarında yaşayacak, Türklerin çoğunlukta olduğu iki veya üç bölgede mahallî muhtar (otonom) idareler. Hükümet dedi ki, ben bunu tahakkuk ettirmek için gayret sarfettim, ve gayret sarfetmeye devam edeceğim ve bu gayretleri sarfederken A. B. D. Hükümetinin Kıbrıs meselesinin halli için şimdiye kadar gösteregeldiği gayretlere devam etmesini esaslı bir unsur saymaktayım. Demek ki, hedef Hükümet Başkanı tarafından 3 Eylül günü bu kürsüden belirtilmiştir. C. H. Partisi grup sözcüsü olarak bendeniz de dün o konuşmanın içinden bu kısmı alıp kürsüde tekrarlamıştım.

Hedefe görülecek vasıta, tutum hususunda Hükümet şimdiye kadar olduğu gibi, içinde bulunduğumuz ittifaklar manzumesinin, Birleşmiş Milletler Anayasasının ana istikâmetleri çerçevesinde barışçı yolları sonuna kadar tüketecek ve bunları tüketinceye kadar sabrını muhafaza edecek, kan dökmeye gitmeyecektir. Şu şartla ki, bu arada Kıbrıs'ta, Mansura, ve Erenköy oldubittisi gibi, yeni vakalara Makarios sebebiyet vermesin. Sebebiyet verdiği takdirde, Hükümet elindeki bütün imkânları kullanarak fiilen ırkdaşlarımızın yardımına koşacaktır. Arkadaşlar ben dün bu kürsüden Sayın Başbakanın 3 Eylül tarihli konuşmasından bütün bu parçaları tekrarladım. Sayın Başbakan konuşmalarından bunları her türlü açıklığı ile sarahatan ifade etti mi, etmedi mi? (Orta sıralardan «Tabii, tabii» sesleri)

İşte Hükümetin ve ona destek olan C. H. P. nin Kıbrıs politikasının hedefi. Ve işte aynı Hükümetin ve aynı partinin bu hedefe varmak için kullanacağı vasıtaların ifadesi.

Şimdi, bu ifadeler karşısında, bu tenkid edildiğine göre, çok rica ediyorum muhterem arkadaşlardan, kendilerince hangi yoldan gidileceği, hangi hedefe varılacağı aynı vuzuhla söylensin. Bu, söylenmedi. Benim ifade ettiğim budur.

Sayın Talât Asal, ben sabırlı olacağım sonuna kadar, hep iyi niyet atfedeceğim kendilerine, benim sözlerimi yanlış anlamakta ısrar ediyorlar. Tekrar tekrar ifade ediyorum; Kıbrıs politikası, Kıbrıs dâvası, Kıbrıs buhranı bir bakıma 8 aydan fazla bir zamana, bir bakıma Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edildiği günden beri devam etmektedir ve bu devamın safhaları içinde, her safha hakkında herbirimizin olduğu gibi bu nâciz arkadaşımızın da birtakım görüşleri, tenkidleri veya takdirleri olmuştur ve olacaktır. Bir politikanın, bir tutumun, bir gidişin bir safhasında şu görüşe iştirak etmemiş olmak, ondan sonraki safhalarındaki Mart ayından itibaren (4 Martta Güvenlik Konseyi kararına müncer olan toplantıya Büyük Meclisin müdahalesiyle Hükümetin memur etmesi üzerine ben de iştirak etmişim mesuliyete) iştirak ettiğim bir politikanın tutumunu beğendiğimi ifade edişim niçin yadırganıyor? Bir insan yaptığı işin doğruluğuna evvelâ kendisi

inanmalı. Memleketimizin menfaatlerini gözet-
tiğim için, ben gayretim ile Hükümete yar-
dımçı olmaya çalışıyorum. Benim gayretim
ne ehemmiyeti olur? Bir ehemmiyeti varsa,
Devletimizin, milletimizin yararına, onun men-
faatlerine uygun ne verebileceksem onu ver-
meye çalışıyorum.

Ben «Memleketimiz, mühim bir gaile karşı-
sındadır. Bizi bu gaileden en az zararla çıkar-
mak ehliyetinde olan, büyük tecrübesi ile, bü-
yük tarihî şahsiyeti ile Sayın Başbakandır.»
diye bu kürsüden daha Şubat ayında söyleme-
dim mi, arkadaşlar?

Binaenaleyh arkadaşlar, tekrar rica ediyö-
run, Parlâmento çalışmalarının muvaffak olması
için meseleleri bir istikamete doğru getirmek
lâzım.

Bâzı avukatlar vardır, dâvaların halledil-
mesinde hâkime yardımcı olmazlar. Müvekkili-
ne yaranmak için usul labirentleri içinde dâ-
vayı uzatırlar, karıştırırlar, senelerce için-
den çıkılmaz hale getirirler. Çok istirham edi-
yorum, biz kendimizi - kendimi de katıyo-
rum - böyle bir tutumdan uzak tutalım. Çün-
kün dâva millet dâvasıdır, müvekkil dâvası
değildir. (Orta sıralardan alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Zeytinöğlü.

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Muhte-
rem arkadaşlarım, şanssızlık benim 20 dakika-
lık vaktim 10 dakikaya indirildi. Onun için
acele konuşsam özür dilerim arkadaşlarım.

Muhterem arkadaşlarım; Kıbrıs mevzuunda
evvelâ Hükümetin bugüne kadar olan tutu-
mundan bahsedeceğim. Sonra da neticeye gele-
ceğim.

30 . 12 . 1963 tarihinde Sayın Hariciye Ve-
kilimiz o zaman Kıbrıs'ta içtima olduğunu,
üçlü toplantı olduğunu ve buna cemaat baş-
kanlarının da iştirak ettiğini, karara varıl-
dığını ve açıkça «Kıbrıs mevzuu hallolmuştur.
Şimdi ve bundan sonra bütün gayretlerimiz
Adadaki arkadaşlarımızın mesut yaşamaları üze-
rine olacaktır» buyurmuşlardı. Sanki her şey
bitmiş, Kıbrıs'ta iş saadete, bayrama kalmıştı.
30 . 12 . 1963 te bayram havası estiren Hari-
ciye Vekilimiz 16 . 3 . 1964 tarihinde (Garanti
Anlaşmasını tek taraflı harekete karar ver-
dik, beş tayyare gönderdik) dediler.

Yine aynı toplantıda Sayın İnönü «Bize kork-
tu dediniz. Kıbrıs Muahedesindeki hakları kul-
lanmadı dediniz. İşte şimdi geldim, yetki isti-
yorum» dediler.

Meclis, Hükümetin evvelki hatalarını bir
anda unutarak birlik, beraberlik içinde alkış-
larla bu talebi kabul etti. Anayasamızın 66
ncı maddesine göre askerî harekâta yetki verdi,
Sayın İnönü'ye bir fırsat daha verdi,
geçmiş hatalarını affettirmek için. Ama bu son
fırsatı da kullanamadı Sayın İnönü.

5 . 5 . 1964 tarihli toplantıda Sayın İnönü
Washington seyahati dönüşü Chonson bana kesin
teminat verdi, Makarios'a katî tebligat yapıldığını söyledi) dedi. Sonra ne oldu? Malûm.

Yine Sayın İnönü aynı celsede (Kıbrıs mev-
zuu milletimizin şeref ve haysiyetinin gerektir-
diği şekilde neticelendirilecektir) buyurdular.
Bugünkü halimiz mi şerefli hal şekli?

Yine Sayın İnönü bir konuşmasında; (Garp
blokundan ayrılıp başka blokta yer alırız) bu-
yurdular.

Muhterem arkadaşlarım; Türkiye hiçbir za-
man Garp Blokundan ayrılmamıştır. Bu bize
Atamızın yadigârıdır, vasiyetidir. Sayın
İnönü bu konuşması ile mütteliklerimize, dostla-
rımıza bir şüphe düşürmüş olmuyor mu? Bun-
dan büyük siyasi hata olur mu?

Yine Sayın İnönü bir konuşmasında, (Ma-
karios ve Atina bizi oyalamıştır, kandırmış-
lardır) demiştir. Yine bir konuşmasında muha-
lefetin tenkidi üzerine, (Hükümet olarak progra-
mımızı, politikamızı tatbik ediyoruz, yürütüyo-
ruz, mesuliyet bize aittir) buyurmuşlardır. İşte
şimdi mesuliyetin hesap verme günü gelmiştir.

4 Mart Güvenlik Konseyi kararlarını zafer
telâkki eden ve Ankara'da bayram havası es-
tiren Hükümet, daha o konferansta Kıbrıs mev-
zuunda kaybettik diyenlere gülerek bakmış-
lardı. Bugün, o kararın, bize zafer değil, Kıb-
rıs'mıza ölüm sağtığını, Hükümetin ne kadar
aldandığını görenler ancak üzülmediler.

Arkadaşlarım; müstakar bir dış siyaseti-
miz yok. Her şeyi siyasetimize alet ediyoruz.
Her şeyde daima mazii kötülemeden vazgeç-
miyoruz. Bir taraftan iç siyasetimizden, se-
çimlerde Sayın Halk Partililer Zürih ve Londra

Anlaşmaları kötülerken ve bu suretle dışta bu konuşmalar bize karşı silâh olarak kullanılırken bir taraftan da bugün yegâne tuttuğumuz dalm Zürih ve Londra Anlaşmaları olduğunu unutuyor, kendi bindiğimiz dalı kendi elimizle kesiyoruz. Bundan daha fena siyaset olur mu?

Amerikalı Mister Acheson'un dediği gibi, öyle bir muhadede ki, bunu Birleşmiş Milletler dahi bozamaz. Ama biz bu dünyanın en iyi muahedesini kullanmasını bilmezsek kabahat kimin? İşte bugün Hükümetin bütün hatasının siyasi sahada da müstakar bir siyaset takibetmemesi ve bazan kötilediği bazan benimsediği Zürih ve Londra Anlaşmalarına sıkı sıkıya bağlı kalmaması ve bunun tatbikinde ısrar etmemesidir.

Sayın Nihat Erim 5 . 5 . 1964 tarihindeki konuşmasında (Buhran had şeklini almaya kadar hatalar olmuştur, şimdi dâva usta ellerdedir. Dışışleri geçmişteki hataları bilmeli, Yunanlıların da ne kadar usta olduklarını bilmeli) buyurmuşlar idi. Bu mu usta eller, bu mu siyasi eller?

Sayın İnönü 16 . 3 . 1964 tarihli toplantıda, «Çıkarmada Rumlarla mı, çarpışacağız, Yunanlılarla mı belli değil. Onun için tasvibinizi istiyoruz. Her büyük mücadele böyle tesirlerle kazanılmıştır. Tasvibederseniz çalışırız, etmezseniz emaneti başkasına veririz. Bize korktu dediniz, hakkını kullanmadı dediniz, bir defa ağzımı açmadım», buyurdular. Tasvibedildi, hem de ittifakla, alkışlarla. Buna rağmen, bu büyük itimada rağmen itimada lâyük şekilde hareketlerde bulunmadılar.

Bu söylediklerimizle Hükümetin sözlerine rağmen, Meclisin itimadına rağmen nasıl aciz içinde olduğunu göstermektedir.

Sayın İnönü 17 . 6 . 1964 tarihli konuşmasında «Reform meselesi, Kıbrıs meseleleri, iktisadi meseleler çetindir. Ben şimdiye kadar hiç istifa etmedim. Etmem. Kıbrıs meselesinde aciz duyuyoruz diyemem. Aciz duymuyoruz, irademiz kuvvetlidir. Şartı, güveninizin verilmesidir. Hükümetin kuvvetli olduğuna inanmadan Hükümete devam edemem. Verirseniz aklımız var, dirayetimiz var, yapacağız» buyurdular. Güven oyu aldılar. Hükümet icraatına devam ettiler. Amerika'ya gittiler. Eli boş döndüler,

zafer yerine Kıbrıs dâvasını bugünkü çıkmaz hale getirdiler. Bütün bu söylediklerim Hükümetin mütakar bir siyaset gütmmediğini göstermiyor mu?

Muhalefet vazifesini daima yapmıştır. Çok evvel ve her zaman Hükümeti sözlü, yazılı olarak ikaz etmiştir. Allah rahmet eylesin Gümüşpala'nın imzasını taşıyan 28 . 12 . 1963 tarihli yazısı ile Devlet Reisi Sayın Cumhurbaşkanımıza,

Yine 28 . 12 . 1963 tarihli yine Gümüşpala'nın imzasını taşıyan bir yazı ile Hükümet Reisi Sayın İnönü'ye,

Yine 30 . 12 . 1963 tarihinde Mecliste Adalet Partili milletvekilleri konuşmaları ve keza bugüne kadar muhtelif vesilelerle Hükümet ikaz ve irşadedilmiştir. Ama onlar ehemmiyet vermemişlerdir, bildiğini okumuşlardır.

Muhterem arkadaşlarım; en sonra 8 - 9 Ağustosta her zaman iftihar duyduğumuz kahraman ordumuzun güzide tayyareceleri sabır edemediler ve Kıbrıs'ı bombaladılar. Maalesef şehit verdiğiniz bu seferi milletimiz heyecanlı alkışlarla karşıladı. Ama Hükümet buna da mâni oldu. Askerî harekâtı durdurdu. O zaman kahraman havaacılarımıza tebrik telgrafı çektim. Şehit anasına baş sağlığı diledim. Sayın İnönü'ye de, geç de hareket edilmiş olsa bu askerî harekâttan dolayı tebriklerimi bildirdim ve Rumların, Yunanlıların ilhak ve katliamdan vazgeçmiyeceklerinden askerî harekâtın durdurulmamasını rica ettim.

Muhterem arkadaşlarım; bugünkü C. H. P. Hükümeti siyasetlerini yürütemediler. Askerî harekâtı devam ettiremediler. Hiç yoktan lüzumsuz yere iki blokun dev devletlerini, Amerika'yı, Rusya'yı darılttılar. Ne İsa'yı ne de Musa'yı hele Muammed'i hiç memnun edemediler. Vatandaşlarımızın ölmesine sebeb oldular. Kıbrıs'taki haklarımızın zıyanına sebeb oldular.

Hükümetin bu kararsız tutumu memleketi yalnız siyaseten iflâs ettirmiş değil memleketi iktisaden de mahvetmiştir. Enfilasyona, emisyonu sürüklemiştir memleketi. Sonra bu sahada da, plân sahasında da muvaffak olamayınca sebebini Kıbrıs meselesine yükleyivermekle bu sorumluluklardan da kurtulacaklarını sanıyorlarsa aldıyorlar.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümetin Hariciye Vekâletinin daha dünkü beyanları dahi ne kadar aciz içinde olduklarını? Göstermeye yeter. Yunanlıların Güvenlik Konseyine yeni müracaatları üzerine biz de müracaat ediyoruz diyorlar. Hakikaten Güvenlik Konseyine gitmek icabediyorsa niye Yunanlılardan evvel müracaat edemiyoruz, düşünmüyoruz?

Muhterem arkadaşlarım; Kıbrıs dâvasını yılan hikâyesine çeviren Halk Partisi tarih önünde mesuliyetten kurtulamıyacaktır. Kaçamak yok Cumhuriyet Halk Partisi. Sorumluluklarının hesabını vereceksin. Şehitlerin, mâsumların daha da vereceğimiz şehitlerin hesabını vereceksin.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; Hükümete düşen vazife şudur. Muhalefetin sözlerine kulak vermek, yapabilecekse Hükümetini devam ettirmek, yapamıyacaksa hemen acele seçimlere giderek memleketi daha kuvvetli ellere teslim etmek. Yunanlılar dahi Kıbrıs mevzuu ile uğraşırken seçimlerini yaptılar. Biz de yapabiliriz. Bendeniz bugünkü partilerin tutumu ile millî koalisyona gitmeyi zayıf telâkki ediyorum. Gerek siyasi gerekse iktisadi iflâslara bir çare bulacağı kanaatinde değilim.

Muhterem arkadaşlarım; bu Meclisin Heyeti Umumiyesinin muhalefet partilerinin de ittifakla aldığı bir kararla Türk tezini müdafaa için Cenevre'ye gönderdiğimiz Sayın Profesör ve C. H. P. Sözcüsü Nihat Erim, dünkü konuşmalarında, mimik hareketlerle muhalefeti âdetâ tezyif edeceğine konuşmasını doğrusu ne söyliyeyim, kendisine, teessürlerimizi bildiririm. Bu hareketleri onu Cenevre'ye gönderen, ona rey veren bu Meclisin muhalefetine karşı değil de Cenevre'de karşı tarafa yapması lâzım gelirdi zannederim.

Yine Sayın Nihat Erim, bir taraftan harbsiz halledeceğiz diyorlar, bir taraftan da 4 Haziranda askerî harekâta karar verdik, ordularımızı gemilere bindirmiş iken Amerika'nın ricası ile durduk diyorlar. Bu sözler birbirini nakzetmiyor mu? Harbsiz halletmek kudretinde iseniz niye askerî harekâta giriştiniz?

Halk Partisi bütün imkânları kaçırmış, bütün dostları darıltmış, Rum, Yunan bütün devletlere hazırlanma imkânları vermiş, dokuz ay geçmiş şimdi buyurun benim bozduğumu beraberce yapalım, diyor. Bunu da demiyor. Samimî itiraf etse elbirliği, gönül birliği edelim. Fakat bunu

da demiyor. Hâlâ benim yolum yoldur diyor. Binaenaleyh bence muhalefetin bugün için yapacağı bir şey kalmamıştır. Ama artık desteklenecek yeri kalmıyan, 9 aydan beri acizden acize düşen, iflâstan iflâsa düşen, muvaffak olamıyan bir C. H. P. Hükümetini bence artık bundan sonra desteklemek memleket zararınadır, memleket hayrına değildir.

Muhterem arkadaşlarım; bütün bu hallere rağmen her zaman ıttınar ve gurur duyduğumuz yegâne ümit kaynağımız Şanlı Ordumuzun her an harbe girdiğinde bız hepimiz her parti mensubını bütün millet bir ve beraber olarak Kıbrıs'a koşacağız, vatanımızın müdâraasına koşacağız. Bundan da dünyanın, dost ve düşmanın şüphesi olmasın. Hürmetlerimle. (A. P. ve C. K. M. P. sıralarından, alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Bağcıoğlu.

KEMAL BAGCIOĞLU (Maraş) — Muhterem Başkan, sayın milletvekilleri,

Bugün, içinde bulunduğumuz buhranın mihrini Kıbrıs politikamız teşkil etmektedir. Bu son derece mühim millî dâvada şahsi yatırım ve iç politika hesaplarını bir tarafa itip demagogik ifadelerden uzak, samimî görüş ve kanaatleri ifade ile gerçekleri dile getirip mâkul ve mantıkî politikanın ne olacağını tesbit etmek, nasıl bir millet temsileisi olarak vazifemiz ise, Hükümet mesullerinin de tenkid ve uyardımlara sinirlenmeden, olgunluk göstererek müsamahalı davranması ve elbirliği ile bu dâvaya çare bulması için samimî bir gayretin içinde olduklarını ispat etmeleri de onların vazifesi olmalıdır.

Bu genel görüşmenin sonucu nasıl tecelli ederse etsin, bir türlü suyun yüzüne çıkamıyan gerçeklerin ortaya çıkmasına imkân vermesi ve umumi efkârın aydınlanmasının sağlanması bakımından faydası büyük olacaktır.

İnsanlık duygusundan mahrum, şantajcı bir papaz ve meşru olmıyan bir hükümet hukuk anlayışını ayaklar altına alarak Kıbrıs Adasını kana bulamış, masûm soydaşlarımızı topyekûn imha etmek için her türlü faciayı işlemiş, katliam ve cinayetlerle dolu faaliyetlerle 100 000 Kıbrıs Türkünü yok etme pahasına Enosisi tahakkuk ettirmek için her türlü yola sapsmış bulunmaktadır. Geçen Aralık ayından beri devam eden ve 5 Haziranda şiddetini artıran Anayasayı tahrip ve insanlık dışı davranışlar o derece elîm sonuçlar doğurmuştur ki, artık bugün Kıbrıs'ta kendi

muhtaddeatları ile başbaşa kalmış bulunan Türklerin son iktisadi ablukaya daha fazla dayanabileceklerini kabul etmek gerçeğe yüz çevirmek demektir.

Zürih ve Londra anlaşmaları Türkiye'ye tek taraflı müdahale hakkı tanımış ve soydaşlarımızın can ve mal emniyetleri böylece garanti altına alınmış iken bir türlü bu imkândan faydalanılmamış ve 25 Aralık, 15 Şubat, 13 Mart ve 5 Haziranda yapılacağı bazan ilân ve bazan da ima olunan haklı müdahale teşebbüs ve imkânlarımız heba olunmuş, muahede ve anlaşmaların dahi kabul etmiş olduğu hakkımız gerçekleşmemiştir.

Bundan sonra Türk ve Yunan Başbakanlarının Washington'u ziyaretleri vukubulmuş ve bunun bir neticesi olarak Cenevre görüşmeleri başlamıştır. Fakat bir Türk müdahalesi nasıl olsa Amerika tarafından önleneceğine inanmış bulunan ve kendisine bu inanç, maalesef Türk Hükümetinin yanlış ve çekingen davranışlarıyla hissettirmek suretiyle verilen Makarios ve Papandreu birdenbire faaliyetlerini artırmışlar Kıbrıs Türk Cemaatini topyekûn yok etme imkânlarını araştırmaya başlamışlardır.

Burada şu hususu da ifade etmek yerinde olacaktır. Zürih ve Londra Anlaşmalarının sıhhatini Amerika'ya tasdik ettirmeye ve onun vasıtasıyla bunu deklare etmeye lüzum ve zaruret yoktu. Neden böyle bir icazet almaya lüzum görülmüştür. anlaşılamamaktadır. Çünkü bu anlaşmalar vardı ve mer'i idi. Kaldı ki Amerika bu anlaşmada taraf bile değildi. Mansura bölgesinden sonra Kıbrıs'ta en önemli bölge olan Erenköy'ün her türlü silâhla Rum taarruzuna hedef alınması karşısında 500 Türk mücahidinin imhası tehlikesi belirince Kahraman Türk Hava Kuvvetleri vazifeye sevk edilmiş ve 8 - 9 Ağustosta Rumlara indirdiği ağır darbe ile her zaman gurur ve iftihar duyacağımız bir sonuç elde etmiştir.

Fakat bu müdahale sınırlı ve muayyen bir hedefe yöneltilmiş olduğu için Erenköy'ün kurtarılmasını temin etmekle kalmış ve Türk Hükümetinin kesin karar ve azmi tebeddüle uğramaz bu tereddüt ve yumuşamadan faydalanan Yunan Hükümeti evvelâ büyük bir telâş ve panik içinde iken hemen bundan kurtularak Yunanistan'ın Türkiye ile savaşı göze alamıyacağı-

nı, ihtilâfî barışçı yollarla halle hazır olduğunu ifade etmiş iken Türk Hükümetinin bu gerilemesi karşısında yine eski uzlaşmaz anut tavrını takınmış ve Enosisisten bahsetmeye başlamıştır. İşte bugün içinde bulunduğumuz Kıbrıs bühranını doğuran asıl sebep bu sakım, mütereddit, çekingen, ağır, aksak yürütülmeye çalışılan harici politikadır.

8, 9 Ağustos müdahalesi üzerine Birleşmiş Milletler tarafından ateş kesilmesi temennisinde bulunulunca; gayet yerinde olarak asgari bir talep olan (Rumların 5 Ağustostan önceki yerlerine çekilmesi) talebimiz anlaşılabilir sebeplerle yerine getirilememiş ve sonradan bundan da bahsedilmez olmuştur. Kaldı ki, Rumların 5 Ağustostan önceki mevzilerine çekilmesini temin etmekle yetinilmeyip sair haklarımızı istemek ve almak icabederdi. Halbuki değil sair haklarımız bu asgari talebimizden de vazgeçilerek Güvenlik Konseyinin kararına hemen rıza gösterilivermiştir. Taviz taviz üstüne, gerilenildikçe gerilenilmiş. Ateşkes için şart olarak ileri sürdüğümüz Kıbrıs'a silâh ve asker sokulmasını kontrol edecek Türkiye ve Yunanistan'ın dâhil olduğu bir komisyon kurulması teklifi şartından da vazgeçilmiş, (Ada üzerindeki keşif uçuşlarından bu şartlar gerçekleşinceye kadar vazgeçilmiyeceği) bildirilmiş iken Başbakan Yardımcısı Kemal Sattır (Keşif uçuşlarının durması o kadar mühim değil, icabederse biz yine harekete geçeriz) demek suretiyle işin içinden çıkmıştır.

Kıbrıs işinde, ne olursa olsun, bir sonuca varmak istediğimiz ve isticial gösterdiğimiz karşı taraftan gizlenmek şöyle dursun âdeta bu his ve arzumuz onlara duyurulmak isteniyormuş gibi bir davranışın içine girilmiş ve Cenevre'deki Türk temsilcisi Prof. Nihat Erim en büyük siyasi gafı yaparak bu sakım harici politikayı tescil eden bir beyan ile (Zürih ve Londra Anlaşmalarından vazgeçebileceğimizi ve fakat Enosisin gerçekleşmesi halinde Kıbrıs Türklerinin hakları ile Türkiye'nin güvenliğinin tam teminat altına alınmasını şart koştuğumuzu) fütursuzca beyan etmiş ve bu şartlarla anlaşmaya hazır olduğumuzu bildirmiştir. Peşinen taviz vereceğini böylece karşı tarafa bildirmek ve hasma âdeta teslim olmak beynelmilel anlaşmazlıklarda her halde yeni icadedilmiş bir usul olsa gerektir.

Bütün bunlar göstermekte ve ispat etmekte-

dir ki; 8 ve 9 Ağustos bombardımanlarıyla elde ettiğimiz kuvvetli durum ve kazandığımız siyasi üstünlük devam ettirilememiş, kararlı durumumuzdan vazgeçilmek suretiyle yeniden ve daha fazla bir çıkmaza saplanılmıştır. Bombardıman sırasında ve onu takibeden günlerde Sovyet Rusya'dan sert ve aşikâr bir tepki görmediğimiz halde gerileme politikasına yine başlar başlamaz altı gün sonra Rusya Kıbrıs Cumhuriyeti-ne resmî yardım taahhüdünde bulunmuş ve böylece işler biraz daha arap saçına döndürülmüştür. Dahası var...

Sayın Başbakan iki gün önce Yüce Heyetine yaptığı açıklamada her ne kadar iki Acheson Plânı yoktur, bir teklif vardır, sonradan bu teklif biraz değişikliğe uğramıştır demiş ise de, aslında iki Acheson Plânı vardır. Birincisinde Ada üzerinde malik sıfatı ile sahibolabileceğimiz bir toprak parçası teklif edilmişken ikincisinde Ada üzerinde kira ile bir arazi parçası verilmek istenmekte, âdeta babalarının çiftliğinden kira ile bize bir tarla vermeye kalkışmaktadırlar. Birinci Acheson Plânını kabul edeceğini bildiren Hükümet henüz bize verilmesi düşünülen arazi parçasının miktarını dahi bilmeden nasıl böyle bir teklifi kabul edeceğini bildirebilir? İnönü Hükümetine böyle bir plân kabul etmesi için yetki verilmemiştir. Yüce Meclisin kendisine verdiği yetki enerjik ve azimli bir politika takibederek Kıbrıs'ta Türkün haklarını koruması, Enosise imkân vermemesi, katliam devam eder veya Ada Yunanistan'a ilhak edilmek istenirse anlaşma ve müahedelerin Türk Hükümetine verdiği yetkiyi kullanarak icabında fiilî müdahaleye müracaat etmesi ve hattâ bu müdahale çıkarmaya mâni olmaya kalkışacak Yunanistan ile savaş halini kabul etmesi içindir.

Parlamento dışından teknisyen diye getirilen Dışişleri Bakanı dahi bu meselede maalesef âciz kalmış bulunmaktadır.

Muhterem milletvekilleri, Türk şeref ve haysiyetini korumasını beceremiyen bir Hükümet ve onun mütereddit Başkanı bu memleketin mukadderatına hâkim olmak iddiasını kaybetmiş demektir.

Vakur ve necip Türk halkının temayüllerini nazara almayan bu Hükümetin basiret ve aklıselim teranesi altında tâviz vere vere Kıbrıs işini bu hale getirmesi karşısında Yüce Meclisin vazifesini yapması artık kaçınılmaz bir hal al-

mıştır. Gaflet ve dalalet içinde âdeta bir kış uykusuna yatan İnönü Hükümeti uyandırılmalı, millî politikamızın yolları çizilmelidir.

Milletin sabrı kalmamıştır. Umumi efkârın üzerinde ittifak ettiği millî dış politika artık tebellür etmiş aşikâre çıkmıştır. Azimli enerjik bir tutum, kesin ve dönülmiyen beyanlar, tâvizden uzak müstakar bir davranış, her şeyden evvel Türk şeref ve haysiyeti, tek kelime ile ürkek ve çekingen olmıyan dinamik kararlar bu millî politikanın ana hatlarıdır. İnönü Hükümetinin dünya kamu oyuna vermiş olduğu Türklerin bir şey yapamayacağı inancını tashih etmesi, bu inancın karşı tarafta doğurduğu taşkınlıklara mâni olması başlıca vazifesi olmalıdır. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Aytas.

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir) — Muhterem milletvekilleri, Kıbrıs meselesinin Türk tarihinde işgal ettiği mevkiin ehemmiyeti uzun asırlar boyunca elem ve hüznün verici mahiyetini muhafaza edeceğinde şüphe yoktur. Zamanımızdan birkaç nesil önce de milletimizin ve devletimizin başından buna benzer gâileler geçmiş ve Yunanistan bizim maddi ve mânevi zararımız pahasına bugünkü hale yükselmiştir.

Bundan 45 sene önce bu komşumuz Türk Milletinin canlılığını ve hayatiyetini yitirdiği zehabına düşerek İzmir Kordonunda Anadolu topraklarına meşûm ayağını basmış fakat hiç kimse-den bir işaret beklemeden ve destek görmeden Türk Milleti kendi kararı zatisiyle silâha sarılarak küstah düşmanlarına lâayık olduğu cezayı vermiştir.

Muhterem milletvekilleri,

Bugün Devletin ve Hükümetin resikârında bulunan şahsiyetler Yunan hükümetlerinin ve Elen milletinin mizaamı herkesten çok iyi bilecek insanlar olması lâzımdır. Buna rağmen bu zevatın idaresinde Kıbrıs meselesinin bugünkü esef edilecek haline getirilmiş bulunduğunu görmemiz hayret verici ve izahı mümkün olmıyan bir davranış olarak kalmakta devam edecektir. 1963 Senesi Aralık ayının son günlerinde artık aleniyete çıkan hâdiselerden sonra harekete geçer gibi görünen Hükümetin bilhassa onun Başvekilinin bu mevzudaki bedaati ve ihmalî ve bittabi sorumluluğu daha kendisinin Devletin idare mesuliyetini yüklediği 1961 yılı Kasım veya Aralık ayında başlamaktadır.

Osmanlı Devleti ve Türk Milleti aleyhine her gün bir yerde patlak veren hâdiseleri herkesten iyi bilmesi lâzımgelen Başvekil, Devletimizin Kıbrıs dolayısıyla mâruz kalabileceği suikastleri vaktiyle hesaba katarak ona göre hiç olmazsa Başvekil olduğu tarihten itibaren tedbirlerini alması lâzımgelirdi. Fakat Sayın Başvekil nazarında Kıbrıs meselesi daima ikinci veya üçüncü plânda bir hizmet mevkiinde görülmüştür. Bu yüzden memleketin haricî siyasetinin idaresi başarısız ve verimsiz olmuştur. Bu sebepten bugünlerde Devleti idare edenler arasında veya Hükümeti her ne pahasına olursa olsun desteklemeye karar verenler arasında NATO müttefiklerimiz aleyhinde ve genel olarak Batı aleyhtarî sözler duyulmaya başlanmış bulunduğunu ve haricî siyasetteki başarısızlıkları örtmek için boş yere Batı müttefiklerimiz aleyhinde bir cereyan yaratılmaya çalışılmakta olduğuna dikkati çekmek isterim.

Bundan başka millî müdafaa meselesi de kendilerinin eski âdetleri olduğu veçhile esaslı surette ihmal edilmiştir. Memleketin topyekûn harb potansiyeli yükseltilecek yerde olduğu gibi bırakılmıştır. Bu başarısız haricî siyaset ve başarısız millî müdafaa siyaseti yüzünden memleketin haricî itibarı da zedelenmiş ve rahnedar olmuş bulunmaktadır. Bu acıklı durum eski Kabine âzaları tarafından da teyiden ikrar olunmuştur.

Bütün bu başarısızlıkların tek âmili ve binaenaleyh tek sorumlusu bir müddettenberi Başvekâlet makamını işgal eden zevata ait ve raci bulunmaktadır. Onlar, Türk tarihinin devamınca yani ebediyete kadar bu sorumluluğu viedanlarında ve ruhlarında hissedecek ve taşıyacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

Hasta bugün çok ağır durumda önümüze getirilmiş bulunmaktadır. Halbuki daha başlangıçta vakti münasibinde çok erken bir müdahale ile hastayı kurtarmak ve bütün vücudu kangrenin sarmasına mâni olmak mümkün olabilir.

Kıbrıs meselesini bu hale getirenler bunun mânevi azabını yaşadıkları müddetçe ve ölümlerinde ebediyen çekmeye mahkûmdurlar. Onları bu kayıtsızlıklarının azabından kurtarmaya hiç kimse muktedir olamayacaktır. Onları bu ihmal ve başarısızlıklarıyla başbaşa bırakarak ve gelecekteki davranışlarını dikkatle takibetmeye

kararlı olarak huzurunuzdan ayrılıyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Eroğan.

KADRİ EROĞAN (Urfa) — Çok muhterem arkadaşlarım, evvelâ bir hususu tesbit etmek istiyorum.

Bu kadar beynelmilel bir hâdiseyi gerek hukukî yönden gerek diplomasi tarihinde bütün dokümanlarıyla ve misalleriyle izah etmek gibi mühim bir olayın on dakikaya sığdırılması aslâ mümkün değildir. Günlerce çalıştık, 60 sayfalık bir etüt hazırladık, onu 30 sayfaya indirdik, 15 sayfaya indirdik. Onun için elbette ki şimdi nereden başlayacağımı, nasıl izah edeceğimi bilemiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, evvelâ hukukî yönden; Başbakan bâzı konuşmalarında vaktiyle andlaşmaların çürük olduğu înasında bulunmuştur. Bunu tamamiyle şu madde reddetmiş bulunmaktadır.

Garanti Andlaşmasının birinci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası aynen : «Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin idamesini sağlamayı ve her hangi bir devletle tamamen veya kısmen her hangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmayı taahhüdeder. Bu itibarla her hangi bir devletle birleşmeyi veya Adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolayısıyla teşvik edecek her hareketi yasak ilân eder» demektedir.

Yani, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasını okudum, bütün vuzuhu ile yüksek bilgilerinize arz ediyorum.

Meşhur dördüncü maddesi ise bunlardan her hangi biri ihlâl edildiği takdirde garanti veren Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın derhal harekete geçerek ihlâli durdurması ve bu nizamı sağlaması vazifesidir. Hükümetin Hariciye Vekâletinin tesbit edip milletvekillerine dağıttığı kitapta ise bu andlaşmalar evvelâ Devlet Reisi, Yorgadis ve Rum idareciler tarafından mütaaddit defalar öylesine ihlâl edilmiştir ki; bir tane sinin tahaddüsü halinde dahi vazifelerini müdrük mesuliyetlerini ehil bir Hükümetin, hâdiseyi orada tesbit edip bir başkasına meydan verdirmemesi icabederken, şifahi ikazlarla iktifa etmesiyledir ki, bütün vahamet ve fecaatiyle hâdiseler birbirini takibetmiş ve katliama kadar gitmiştir. İşte Hükümetin en büyük mesuliyeti

hâdiseleri zamanında tesbit edip, âmme nizamını tesis edememesidir.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet Kıbrıs ihtilâfının çıktığı tarihten şu ana kadar Kıbrıs politikasında net, katî ve kararlı bir görüşe sahibolamamıştır. Ve daima mütereddit, çekingen, her türlü yapıcı ve müspet teşebbüsleri bizzat kendisinden değil, başkalarından bekler bir tutum takibetmiştir. Ayrıca Hükümetin yersiz çıkışları ve dönüşleri Rum idarecileri nezdinde ve dış dünyada blöf intibâi yaratmış ve haksız yere Devletimizin harici itibarını fazlasiyle zedelemiştir.

Diğer taraftan işaret etmek lâzımdır ki, Başvekil, Amerika seyahatinde bu memleketin mesul Devlet ve Hükümet adamlarıyla yapmış olduğu müzakerelerde de, Hükümetin Kıbrıs politikası hakkındaki katî ve açık görüşlerini vaz'edip onlarla katî bir mutabakata varamamıştır. Halbuki Hükümet Reisi daha Amerika'da iken ve dönüşünde yapmış olduğu muhtelif beyanatlar ve Mecliste vermiş olduğu izahatta Amerikalı liderlerin bizi ve dâvamızı anladıklarını, anlaşmaların yürürlükte bulunduğunu kabul ettiklerini, seyahatinin muvaffakiyetle neticelendiğini beyan etmiştir. Buna mukâbil şimdi aynı Başvekil ve Hükümeti, takibetmiş oldukları yanlış politikanın bugün müncer olduğu feci akıbetinin mesuliyetini Amerikan Devletinin üzerine yıkmak istidadındadır. Oysa ki, Erenköy taarruzları üzerine Hükümet, anlaşmaların verdiği yetkileri de aşarak hava harekâtına geçtiği zaman Amerikan Hükümeti, çıkartmadan daha ileri olan bu harekâta hiçbir şekilde müdahale etmemiş, hattâ en küçük bir reaksiyon dahi göstermemiş olduğu yine Hükümet canibinden ifade edilmiş bulunmaktadır. Öte yandan milletçe ve dünya efkârı umumiyesine tasvip gören mezkûr hava harekâtının en tabîi ve zaruri bir neticesi olarak, o anda Kıbrıs'a bir çıkarma yapılması gerekirken, böyle bir çıkarmanın yapılması da kabili izah değildir.

Zira, yalnız bütün Türk Milleti değil, bütün milletler bu çıkartmanın yapılmış olduğuna muhakkak nazarı ile bakmakta idiler. O kadar ki, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar Türkiye'nin Kıbrıs'a bir çıkarma yapmış olduğu kanısıyla Güvenlik Konseyinde şikâyette dahi bulunmuşlardır. Eğer böyle bir çıkartma yapılmış olsay-

dı, Türkiye'nin Kıbrıs ihtilâfi hallindeki prestiji bambaşka olacak ve bu dâva da daha kolay ve daha çabuk bir şekilde halledilmiş olacaktı.

Muhterem milletvekilleri, Hükümetin Yüce Meclise ve Büyük Millete açıkça izah etmek mecburiyetinde olduğu diğer bir eihet de şudur. Makarios'un bunca hukuk dışı ve insanlık harici vahşiyane hareketleri meydanda iken ve yine papazın işini silâhla halledeceği de bizzat Başvekil tarafından ifade edilmiş olduğuna ve hazır bombardıman da yapılmış bulunduğuna göre, hangi akla hizmet edilerek çıkarma yapılmamıştır. Diğer taraftan Hükümetin büyük ümit bağladığı Cenevre müzakereleri de maalesef olumlu bir sonuca bağlanamamıştır. Makarios'un bu husustaki açık ve katî kararı ve Yunanistan'ın takındığı tavır karşısında bir ümit de beklenemez.

Cenevre görüşmelerinden söz açmışken şu hususu tesbit etmek isteriz. Kıbrıs Anlaşmalarının sarahaten tesbit etmiş olduğu yetkileri tekit ve teyit bâbında iki defa Yüce Meclisimiz huzuruna çıkan mesul Hükümet, mezkûr anlaşmaların Türkiye ve Kıbrıslı soydaşlarımıza tanıdığı hakları temelinden yıkan ve Enosisi sağlayacak mahiyette bulunan Acheson Plânını huzurunuzda getirilmeden bu görüşmelere zemin olarak kabul etmesi tamamiyle yolsuzdur. Zira ne anlaşmalarda ne de Yüce Meclisiniz tarafından Hükümete böyle bir yetki verilmemiştir. Bilhassa tebarüz ettirmek mecburiyetindeyiz ki, bu plânla pek küçük bir arazi parçası karşılığında bütün bir Kıbrıs Adasını bunca hunharlıklarının karşılığı olarak Yunanlılara bağışlanmasını tazammun eden bu hareketin sebebinin de bizzat Başvekil tarafından Yüce Meclisinize izahı gerekmektedir. Bütün bu hareketleri ile İnönü Hükümeti salâhiyetlerini esaslı bir surette tecavüz etmiştir ve suçludur.

Muhterem milletvekilleri; yine Başvekil yüksesek huzurunuzda yapmış olduğu beyanatında Yunanistan'ın Kıbrıs'a onbin kişilik bir kuvvet çıkarmış olduğunu ifade etmiştir. Yunanlılar onbin kişilik bir kuvvet çıkarırken ve bu hareket de 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararına tamamiyle mugayir bulunurken bu çıkarmanın karşısında ne gibi bir teşebbüste bulunmuşlardır? Buna niçin mâni olmamışlardır? Veyahut niçin aynı yoldan istifade edilerek aynı hareketi yapmamışlardır? Bunu sormak da vazifemizdir. Bugün Yunanlıların Ada'da onbin

ve Makarios'un yirmi bin askeri var demekle Başvekil neyi kasetmişlerdir? Eğer maksatları üzerlerine gidilirse harb çıkar diyorsa, yarın bu rakamların birkaç misline çıkmıyacağını nasıl temin ederler? Bu takdirde elimizi koulmuza bağhiyarak Enosise mi dua edeceğiz? Muhakkak ki hayır!.. İnsan hak ve hürriyetleri, insanlık şeref ve haysiyeti mevzuubahsolduğu vakit hiçbir suretle ve hiçbir zaman, hiçbir fedakârlıktan çekinmediğini defalareca ispat etmiş bulunan büyük milletimiz ve onun asil ve kahraman ordusu, elbette ki kendi şeref ve haysiyetini çiğnetmemek için, değil karşısına Yunan, Rus, Amerika da çıksa, dünya da bir olsa yine mücadelesinden asla dönmiyecektir.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bu izahlarımızdan anlaşılacağı veçhile mesul Hükümetin âeiz politikası neticesidir ki, Kıbrıs buhranını bugünkü son derece vahîm bir safhaya intikal ettirmiştir. Ve çok müstaeel bir hal çaresi bekleyen bu dâvadaki görüşlerimizi ve en iyi hal tarzı telâkki ettiğimiz çözüm yollarını aşağıda arz edeceğiz.

BAŞKAN — Sayın Eroğan, bir dakikanız kaldı, toparlayınız.

KADRİ EROĞAN (Devamla) — İstirham ediyorum efendim, bağhiyayım.

1. Beyan ettiğimiz veçhile Kıbrıs andlaşmaları ve Kıbrıs Anayasası tamamiyle mer'idir. Beynelmîlel vesikaların yürürlükte olup olmadığını tâyin ve ilân salâhiyeti mesul Hükümetin zannettiği ve Devletler Hukuku hocası sıfatını yillareca taşımış, hata içinde bulunan Nihat Erim'in söylediği gibi, ne Amerikan, ne Rus ne Yunan ve ne de Türk Hükümetinin yetkisi dâhilindedir. Bu andlaşmaların yürürlükte olup olmadıklarının tâyini hususunda müracaat edilecek yegâne kaynak, milletlerarası hukuk ve icabı halde bu eiheti tâyin edecek en salâhiyetli merci de Beynelmîlel Adalet Divanıdır. Zira burada politik değil tamamiyle hukukî bir mesele karşındayız. Beynelmîlel hukuka göre milletlerarası bir andlaşmada imzacı devletlerin tamamının rıza ve muvafaktleri inzimam etmeden hiçbir dir. Devletler Hukukunun şaşmıyan ana prensuretle tek taraflı olarak tadili mümkün değil-siplerinden olan ahde vefa kaidesi mucibince de her devlet diğer devletlere tekeffül ettiği taahhüt ve veeibeleri harfiyen yerine getirmekle mü-

kelleftir. Diğer taraftan Makarios'un iddia ettiği gibi ahidnameler de cebir ve tehdit altında imza edildiği gerekçesi ile tek taraflı olarak feshedilemez. Yine Beynelmîlel Hukuk bunu âmir-dir. Şayet böyle olmuş olsaydı harb sonrası dikte ettirilmiş olan sulh muahedelerinin hepsini feshetme yoluna gidilirdi.

BAŞKAN — Sayın Eroğan, vaktiniz tamamdır efendim.

KADRİ EROĞAN (Devamla) — İstirham ediyorum Sayın Başkanım, esas Hükümete vâkı olacak tavsiyelerime gelmedim. Lûtfedin şurada bir sayfam var, yalnız onu okuyayım, belki Hükümete ışık tutar.

BAŞKAN — O halde, lûtfen o kısma gelin ve bağhiyayın.

KADRİ EROĞAN (Devamla) — Hay hay efendim.

Muhterem arkadaşlar, böyle bir çıkartmanın hukuk dışı olabileceği ve Türkiye'yi neticesi meşkûk bir akıbete sevk edebileceği şeklinde zaman zaman birtakım iddialar ileri sürülmüş ve sürülmektedir. Bizece böyle bir iddia yersiz ve mesnetsizdir. Şöyle ki, Beynelmîlel Hukuka göre bir devletin diğer bir devlete karşı hiçbir hukukî mesnede dayanmadan yapmış olduğu müdahale haksız bir tecaviüz vaka ve fiilini teşkil eder. Halbuki Milletlerarası Hukukun devletlere tanımış olduğu yetkiler veya beynelmîlel andlaşmalarla devletlere tanınan hak ve salâhiyetlerin istimali hiçbir suretle haksız bir tecaviüz fiil ve hareketini teşkil edemez. Nitekim modern diplomasi tarihinden birkaç misal arz etmek isteriz. 1863 tarihinin Londra Andlaşması hükümleri gereğince Yunanistan'ın istiklâlinin teminatçısı devletler sıfatiyle İngiltere, Fransa ve Rusya Yunanistan'a fiilen müdahale etmiş, Kıralı indirmiş ve prensi çıkarmıştır. Amerika Birleşik Devletleri 22 Mayıs 1903 tarihli Havana Muahedesi hükümlerine tevfiikan 1906 yılında Küba'ya nizamı sağlamak gayesiyle fiilen müdahale etmiştir. Ayrıca 18 Teşrisani 1903 tarihli Panama Kanalı Muahedenamesine müsteniden, yine Amerika Birleşik Devletleri 1904 senesinde Panama'da aynı surette nizamı âmmeyi temin ve tesis amaciyle fiilî müdahalede bulunmuştur.

BAŞKAN — Sayın Eroğan, tamamdır efendim, müsaade buyurun.

KADRI EROĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, zatiâlinizden istirham ediyorum, aylarca çalışıp hazırladığımız bu etütten Hükümetin istifade etmesini faydalı görüyorum. Lâtfedin, bir sayfam kaldı, Yüce Heyete arz edeyim. Her halde bir saat sonra Kıbrıs'a müdahaleye, hücum falan gidecek değiliz. Yine gidip keyfimizce eğleneceğiz, Meclis tatile girecek. Nedir bu kadar istical, anlamıyorum. İstirham ediyorum, Yüce Heyetin kararına sunulsun.

BAŞKAN — Müsaade buyurun Sayın Eroğan.

Arkadaşlar, Sayın Eroğan konuşmasına devam etmek istiyor. Konuşmasının devamını oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim. Buyurun devam edin

KADRI EROĞAN (Devamla) — Çok, çok teşekkür ederim.

Böyle bir çıkarmanın doğurabileceği politik ve askerî ihtilâl ihtimalleri meyanında Amerika, Rusya, Mısır ve Yunanistan'ın müdahalede bulunabilecekleri ileri sürülmektedir. Bu ihtimalleri realist ve objektif bir görüşle tahlil edersek görürüz ki, evvelâ Amerika ve Rusya Kıbrıs ihtilâfının zuhuru sırasında bu meselede kendilerinin taraf olmadıklarını ve ihtilâfın âkid devletler arasında halledilmesi lâzımgeldiğini sarahaten beyan etmişlerdir. Binaenaleyh bu devletlerin müdahaleleri hiçbir zaman tavsiye ve temenni sınırını aşamaz. Nitekim, bugüne kadar bu görüşümüz dışında fiilî bir hareketleri olmamıştır. Saniyen, Türkiye de dâhil, bütün Orta ve Yakın - Şark memleketlerinde muazzam menfaatleri bulunan Amerika Birleşik Devletleri de bu bölgelerin sulh ve emniyetinin temininde hayati bir role sahip bulunan Türkiye'nin, siyasetinde Amerika aleyhinde yapmak mecburiyetinde kalacağı her hangi bir politika değişikliğinin nelere mal olabileceğini Amerikalı dostlarımız herkesten daha iyi bilmektedirler. Bu itibarla Türkiye'nin yerinde ve ciddi olarak alacağı her hangi bir tedbir ve tesebbüse Amerika Hükümetinin asla ve asla ciddi bir şekilde karşı kovaçma hiçbir suretle ihtimal vermiyoruz. Çünkü o Amerikadır ki, insanlık hak ve haysiyetinin korunmasında liderlik iddiasındadır, biz Türkler ki, bu anlayış içerisinde Kore'de şehitler vermiş bulunuyoruz, kırk mil ötede soydaşlarımızı yedi-

sinden yetmişine kadar namus ve haysiyetleri ayaklar altına alınmışken, bunu kurtarmak için haklı olarak yapacağımız müdahaleye elbette değil Amerikalı dostlarımız, insanlık hak ve haysiyetine hürmet eden düşmanlarımız bile bir şey söyleyemez.

Filhakika Garanti Andlaşması hükümleriyle tanınan yetkilerin istimalinden daha ileri giden hava harekâtımız karşısındaki tutumlarımızı misal verebiliriz. Gerçi Amerika Türk Hükümetini dokuz aydan beri NATO ittifakının bozulmaması, dünya sulh nizamının sarsılmaması gibi teranelerle avutmuş ise de, Amerikan menfaatleri mevzu bahis olduğu zaman, devletler hukuku yönünden hiç de bizim kadar haklı değilken Küba ve Vietnam'da üçüncü bir cihan harbine bile sebeb olabilecek mahiyetteki hareketlerden asla kaçınmamıştır. Bu itibarla bizim meşru olan bir çıkartma hareketimize Amerikan Hükümetinin ciddi bir şekilde mâni olacağı tasavvur olunamaz. Rusya'nın böyle bir çıkartma harekâtı karşısında takınabileceği bir tutum ve davranış ihtimaline gelince; Rusya'nın da bir Kıbrıs çıkartması karşısında fiilen müdahalede bulunacağı kanısında değiliz. Çünkü biraz evvel de işaret ettiğimiz üzere andlaşmalara taraf olmadığı için bu devletin temenni ve tavsiyeyi aşan her hangi bir müdahalesi milletlerarası hukuka aykırı düşecektir. Ayrıca Küba, Laos, Vietnam, Kongo v.s. gibi çok mühim milletlerarası buhranlarda dahi, büyük menfaatlerinin çatıştığı, hattâ prestijini sarsan hâdiseler karşısında bile fiilî bir müdahaleye gitmemiş olduğu cümlelerin malûmu bulunmaktadır. Bu görüş tarzı yanlış olsa bile Rusya tarafından Türkiye'ye yapılacak her hangi askerî ve fiilî müdahale doğrudan doğruya bir üçüncü cihan harbine münceer olacaktır. Bu hususu da Rus liderleri çok iyi bilmektedirler.

Filhakika 1946 ve 1947 senelerinde Stalin'in bütün ağırlığı ile Türkiye'ye baskı yaptığı günlerde, Amerikan Cumhurbaşkanı Truman'ın da hazır bulunduğu Amerikan Kongre liderlerinin huzurunda 27 Şubat 1947 tarihinde, Amerika'nın en büyük Hariciye nazırlarından olan Marshall Türkiye'nin haiz olduğu stratejik ehemmiyeti aynen, «Eğer Türkiye Rus hâkmiyeti altına düşerse, o takdirde Avrupa'ya kadar, bütün bir Hindistan bu tehlike altına düşmüş olacaktır»

cümlesiyle ifade ederek katiyetle Amerikan görüşünü tesbit etmiştir. Bu çok isabetli ve yerinde görüş açıkça göstermektedir ki, Türkiye'ye vâkı olacak her hangi bir komünist müdahale ve tecavüzü karşısında yalnız Garb dünyasının lideri mevkiinde bulunan Amerikan Devleti değil, bütün dünya devletlerinin reaksiyon ve müdahalelerinin son derece âcil ve şiddetli olacağı hakikati izahtan vârestedir.

Mısır'ın müdahalesi ise bahis konusu olamaz.

Yunanistan'ın bir Türk çıkartmasına karşı taktınacağı tavır ve yapabileceği müdahale ihtimaline gelince; böyle bir Yunan müdahalesi derhal bir Türk - Yunan harbine münceer olur. Ve olması da lâzımdır. Bu takdirde böyle bir harbin Yunanistan'a ıka edeceği maddi zarar ve tahribatın vahametini Yunanlılar çok iyi bilmektedir. Ayrıca Batı Trakya'nın ve Ege adalarının akıbetinin neye münceer olacağını da hesap etmek mecburiyetindedirler. Mesul Yunan devlet adamlarının bunca palavra ve yaygaralarına rağmen, böyle bir maceraya girişmeleri de çok zayıf bir ihtimal dâhilindedir. Nitekim 8 - 9 Ağustos tarihli hava harekâtında aneak ve aneak Konseye şikâyet etmekten ileri giden hareketleri olmamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs dâvası bugün ne yalnız 120 bin kişilik Kıbrıslı arkadaşlarımızın, ne iktidardaki partinin, ne muhalefetteki partilerin dâvasıdır. Bu dâva 30 milyon Türk Milletinin vazgeçilmez bir millî dâvasıdır. Bu dâva bütün bir Türk Milletinin şeref, haysiyet ve onur dâvasıdır. Yukardan beri açık bir surette arz ve izah ettiğimiz veçhile iş başındaki Hükümet Kıbrıs dâvasındaki ehliyetsiz, kararsız, dirayetsiz ve tamamiyle yanlış ve hatalarla dolu politikası ile büyük milletin kendisine olan itimadını kaybetmekle kalmamış, Kıbrıs'ı da bugünkü vahim hale sürüklemiştir. Bunu gören Hükümetin işten çekilmesi de bir vatanperverliktir.

Aziz ve muhterem arkadaşlarım, bütün temennimiz odur ki, bugün bir şeref ve haysiyet dâvası haline gelmiş olan bu dâvanın, Allahtan niyazımızla beraber temenni ediyoruz ki, en kısa bir zamanda en müspet bir şekle bağlanmasıdır. Hürmetlerimle. (Soldan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Muhiddin Güven.

MUHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Bir milletin hayatında vâkalar olur geçer, hadiseler olur geçer, izleri kalır. Fakat aslolan bu izlerden bir şeylerin okunması ve bâzı neticelere varılmasıdır.

Bugün Kıbrıs dâvası diye önümüzde bulunan mevzu; milletimizin hayatında bir ayna vazifesi görmektedir.

İçinde bulunduğumuz siyasi, iktisadi, içtimai ve mânevi buhranın Kıbrıs meselesindeki aksi budur. Bunun üzerinde durmak mecburiyetindeyiz, meseleyi bu açıdan değerlendirebilirsek, karşılığında tedavi çarelerini de rahatlıkla bulmak mümkün olur.

Arkadaşlarım; kanaatim odur ki; dış meselelerin halli herşeyden evvel iç bünye meselesine bağlıdır. Eğer iç bünyemizde zaıflarla mâlûl isek, eğer iç bünyemizde bize sahibolan iktidar beklediğimizi veremiyor ise elbette ki, görünüşümüzde ortaya çıkan za'fiyet dışarıya da aynen aksedecektir. Biz işte bugün, bu arazın sahibi bulunuyoruz. Gönül isterdi ki, bir iktidar değişikliğinde bütün partileri dışarı iterek kendi partisine dayanıp kurduğu hükümetin başkanı ve heyeti, kendi partisinden ziyade muhalefete itibar ve itina gösterecek ve ondan alacağı kuvvetle istikametini daha iyi tâyin etmek imkânını bulsun. Olmamıştır, olamamıştır. Kanaatimce bu meseledeki en büyük za'fiyet buradadır. Bunu tesbit etmekte fayda görüyorum. Kıbrıs meselesinin halli için biz konuşurken hep millî olduğundan bahsederiz. Millî bir meselenin mütalâası da elbette bir partiye dayanan iktidarın inhisarcı görüşü ile halledilemez. Bunun neticeye vardırılması için asgari mânada bir istişare, bir müşavere şarttır. Bu yapılamamıştır, yapılamamıştır, bunu esfle kaydetmek isterim. Ayrıca büyük bir ihtiyaç ile Büyük Meclis toplandığı zaman Hükümetin icabeden tenviri yapmasını hasretle ve iştiyakla bekledik. Fakat her seferinde gazetelerde yapılan neşriyattan, radyolarda yapılan neşriyattan öte hiçbir şey öğrenemedik. Dün de Hükümetin yaptığı izahat, verdiği izahat bize o kanaati verdi ki, şahsım olarak söylüyorum, dışardan bir mütahassis eksper, memlekete Kıbrıs meselesini tetkik etmek için davet edilmiş, bu hava içinde yabancı bir gözle üzerine eğilmiş, tesbit etmiş ve raporuna yazmış, bu rapor da huzurunuzda okunmaktadır. Bundan

daha ileri bir şey öğrenemedik. Halbuki bilmek istediğimiz şeyler vardı. Hep sahibolduğumuz hakların müdafaası için tesbit ettiğimiz ve istinadettiğimiz muahedeleri ileri sürerken bunun icaplarını niye yerine getirilmediğine ait izahatı hep bekledik, öğrenmek istedik. Mümkün olmadı. Belki söylenmek istenmedi, belki söylene-
medi. Muhakkak ki, birşeyler vardır. Bunun açıklanması zaruridir. Bilmemiz gerekir. Bilmemiz gerekir, çünkü neticeyi elde edebilmemiz için bir inancın teşkili lâzımdır. Bu inanç eğer Büyük Millet Meclisinde iktidar ve muhalefette teşekkül ederse milletin inancı da aynı kuvvette teşekkül edecek ve o zaman yalnız başına akla dayanan değil, icabında cesareti ortaya çıkarabilmek için, gerektiği vakit çizmeyi ayağına giymek maharetini gösteren bir varlık da ortaya çıkabilir. İşte bunun imkânını hazırlamak, elbette Büyük Meclisin verdiği kuvvetle, bu kuvvetin üzerine isnadeden Hükümetin hareketiyle mümkün olabilir. Ben daha evvel arkadaşlarımızın, grup sözcülerinin yaptıkları tenkidlerin üzerinden geçerek başka meselelere de temas etmek isterim. Bir müdahale hakkımız vardır ve kullanılmalıdır. Bunu Hükümet de söylüyor. Ama ne zaman kullanılmalıdır, bunun şartı nedir, hangi noktaya geldiğimiz zaman şartı tahakkuk etti, müdahale edeceğiz diyeceğiz? Şimdiye kadar çok söyledik hakkımız vardır diye. Hakkımız vardır da diyorlar. Ama, bize ait bu samimî ve hakikî hak, öyle bir halin içine düşürüldü ki, ancak ve ancak blöf tesiri iera etmektedir. Her söylenildiği zaman, karşı taraf buna ait tedbirlerini almaktadır. Ne yapar?.. Asker çıkarır. Ne yapar?.. Cep hane sevk eder. Ne yapar?.. Gider başka memleketlerle anlaşmaya çalışır. Ne yapar?.. Hakkı korumak için muahedeler üzerinde imzası olan bir garantici devlet, Yunanistan, onunla iş birliği yapar ve gayriinsani, gayrihukukî, gayrimuşru davranışları tesbit ederek oradaki askerini on bine çıkarır. Biz hâlâ oradaki arkadaşlarımızın hakkını koruyabilmek için bir müdahaleyi zamansız buluruz. Ve karşımıza çıkan dostlara diyemeyiz ki, «Evet dostlar, sen dünyayı bir harbten korumak için benim karşına gelip, aman, diyorsun, yapma.» Ama, ben onun karşısında niye söylemiyorum ki, «Ey dost, eğer sen hakikî dost isen, insanlığın hak ve hürriyetini korumak vazifesini bir lider olarak üzerine almışsan hakkın karşısında değil, haksızın karşısında olmalısın. Eğer

bu rolü ifa etmezsen, bil ki, ben o hakkı korumak için, gerekirse harbi göze alırım.» Bunu söylemek cesaretini ve iradesini gösteren bir Hükümet neticeyi istihvalde en güzel yolları bulabilir.

Kıymetli arkadaşlarımız; üstümüzde olan bir vazifenin ifası eğer bize bir hak olarak verilmişse elbette ki, bunun icabını yerine getirmek lâzımdır. Ama biz siyasetimizi, bize ait vazifeyi başkaları ifa etsin diye mütemadiyen onların sırtlarına atmaya çalışırsak bu bir siyaset değildir. Bir hamle; Makarios karşımızda. Bir hamle; İngiltere, Yunanistan ve biz bir masa başında Londra'da, Bir hamle; İngilterenin üzerinde... Bir hamle daha, İngiltere üzerinden Güvenlik Konseyine. Ondan sonra, olmadı, bir hamle daha, Amerika'nın üzerine. Kendime ait bir hakkı ben kullanamam, isterim ki, başkası halletsin. Başkası da o kadar hallediyor. Ya ben ne yapıyorum? İşte hep bunun karşılığını soruyoruz. Fakat bu noktaya geldiğimiz zaman, elbette ki, hür milletler câmiasının başında görülen dostumuz Amerika'nın hareketleri üzerinde de yeni dostane tenkidlerde bulunmak mecburiyetindeyiz. Bir, Sovyet Rusya'nın varlığı, hareketi, sistemi, tahriki ortadadır. Onun arzusu hür câmiaıyı yıkmaya çalışmaktır. Onun arzusu NATO'yu zafiyete uğratmaya çalışmaktır. Onun arzusu Amerika'nın dostluğunu kaybettirmeye çalışmaktır. Bu, belli bir politika... Bunun üzerinde konuşmaya değmez.

BAŞKAN — Sayın Güven, lütfen toparlayınız.

MUHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Müsade ederseniz biraz daha devam edecek.

BAŞKAN — Ne kadar daha devam edecek?

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Takriben üç dakika.

BAŞKAN — Buyurun efendim, üç dakikada lütfen toparlayın.

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Dost Amerika'nın geçen sene şeref misafiri olarak bir seyahat yaptım. Amerikan vatandaşları arasında en müşkül meselelerin en serbest bir şekilde münakaşasını yaptık. Ben de şimdi dost Amerikan vatandaşları arasında yaptığım bu serbest münakaşayı bu sistem içinde Amerikalı dostlarımıza hitabederek bir tenkid açısından değerlendirmeye çalışacağım. Ve 1964 yılı Dışişleri Ba-

kanlığı bütçesi müzakere edilirken huzurunuzda arz ettiğim cümleleri okumakla yetineceğim.

«İki blok arasındaki rekabete işaret ettikten sonra bu durum karşısında hür câmianın liderliğini üzerinde taşıyan Birleşik Amerika'nın insan hak ve hürriyetleri ve milletlerarası anlaşmalar muvacehesinde dünyanın her hangi bir yerinde ortaya çıkmış esef verici hâdiselerin ya kendilerine doğrudan doğruya dokunmadığı, öz menfaatlerin haleldar edilmediği veya dünya barışının muhafazası gibi düşüncelere bağlaması doğru olamaz. Dostlarına ve akitlerine sonuna kadar riayetkâr nadir milletlerin sarıh haklarına vâkı teevüzler karşısında idareci ve tavizkâr ve inanışları temelinden zayıflatan bir politikanın içine girmemesi lâzımdır. Böyle bir hal hür milletler olarak müdafaasına kararlı olduğumuz prensiplerin bir başka tesire lüzum kalmadan dâvalara inanarak kıymetlendirmede samimiyet zeminini kaybetmesine, Hükümetlerin de âdeta bir şekli münasebet hududuna inmesine sebep teşkil edebilir. Bu arada, bu milletlerin içinde buldukları ihtiyaç durumu ve ne olursa olsun terk etmeyecekleri bir refah hissine sahip oldukları şeklindeki hudutlu düşünce, insanlığı mahkûm hale getirmek istiyen demirperde blokuna daima yeni bir ümit verecektir. İnsanların lâyük oldukları hayat seviyesine erişebilmesi, gelişmiş ve az gelişmiş memleketler arasındaki iktisadî muvazenenin temini her iki seviyedeki milletlerin kendi iç bünyelerinde mevcut ve fakat ölçüsü ve vüsatı değişen açlık, işsizlik ve sefaletin tevlidettiği sosyal problemlerin hürriyet ve barış içinde halledilebilmesi için liderlik safında bulunan devletlerin her türlü hak ve menfaatlerinin bu ideale samimiyetle bağlı diğer her hangi bir devletin, hangi kıtada olursa olsun, o hudutlarda korumak mecburiyetinde olduğu samimî kanaatine sahip olması icabeder.»

Çok muhterem arkadaşlarım, sözlerimi şu şekilde bitirmek istiyorum. Benim anlayışına göre bir millî Kıbrıs politikası yalnız Kıbrıs'a has hudutlu bir politika olabilir. Ama bir Kıbrıs meselesi bize ait dış siyasetimizin yalnız bir parçasıdır. O halde Hariciyemiz ve Hükümetlerimiz bir meseleyi ele alırken dar bir açıdan ele almamalıdır. Türkiye'nin Orta - Doğu'daki siyaseti nedir? Türkiye'nin Arap dünyası üzerindeki düşüncü nedir? Türkiye'nin Akdeniz görüşü nedir?

Türkiye'nin Yunanistan'ın açık olarak attığı enosis ve Büyük Yunanistan iddiası karşısında fikriyatı nedir? Türkiye'nin NATO'nun içerisinde, NATO'ya verdiği, onun emrine verdiği kuvvet ile beraber, NATO'nun emrine kuvvet veren milletlerin emrinde olduğu kanaati var mıdır, veya yok mudur? Ve bir yardım veriyor diye dostlarının tâbileri mi olacaktır? Yoksa o yardımların bütün hür milletlerin varlığını korumak hususunda, onlara ait menfaatleri temin eden bir husus olup olmadığı üzerinde düşünceleri nedir? Yani, Türkiye'nin siyasetinde bir dünya görüşünün ve buna ait felsefenin tesbit edilmesi, ondan sonra da bir millî siyaseti vardır, denmesi imkânı sağlanabilir. Aksi takdirde karşı karşıya kalacağımız harici meselelerin tek tek ele alınabilmesi ve halledilmesi bizi daima söylediğim aykırı şartlar içinde, daima aykırı halin içine sokacaktır. Arkadaşlarım, ordumuz da, birliklerimiz de mütemadiyen bir müdahaleyi ortaya atarak hep en uzun günü yaşamaktadır. Sizler de, bizler de, Türk Milleti de mütemadiyen en uzun günleri yaşamaktadır. Bütün temennim; artık bu en uzun günlerin en hayırlı şekilde kapanmasıdır.

Hepinizi saygı ile selâmlarım. (Soldan, alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Özoğul, buyurunuz.

NAZMÎ ÖZOĞUL (Edirne) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri, konuşmama başlamadan evvel, on dakika içinde bu millî dâvayı belirtmek imkânı olmadığımı zabıtlara tescil ettirmek isterim.

Şu ana kadar hatip arkadaşlarımız Kıbrıs olayları hakkında kayınatlı görüşlerini muhtelif açılardan ifade ettiler. Bu millî dâvamız hakkında görüşlerimi kısaca zikretmeye çalışacağım. Kıbrıs'ın bugünkü stratejik durumu Türkiye'nin ve 30 milyon Türkün savunması ile ilgilidir. Çünkü Kıbrıs'ın Yunanistan'a olan mesafesi Türkiye'ye olan mesafesinin 8 mislidir. Yunanistan'ın bu Adaya hâkim olması, emperyalist siyasetinde muvaffak olmak için ilk adımdır.

Bugün Batı - Trakya'da yapmış olduğu propaganda «yakında İstanbul'u alacağız» teraneleridir. Yunanistan Hükümeti Büyük Yunanistan hülyasıyla dış politikasını taarruzî plâna göre ayarlamıştır. Türk Hariciyesi bugüne kadar Yunanistan Hükümetinin fiilî hareketini

tesbit ederek kıymetlendirmesi ve buna göre dış politikasına bir istikamet vermesi icabederdi. Kıbrıs Rus taarruzuna karşı Osmanlı İmparatorluğunu korumak amacı ile İngilizlere verilmişti. Bugün Kıbrıs'ta bulunan Rumların % 35 i komünisttir. Ve Komünist Akker Partisi Kıbrıs Rumlarına geteleri ile hâkim durumdadır.

Bugün Yunanistan NATO'da olduğu için, Papaz Makarios kanalıyla Kıbrıs Rusya'dan silâh yardımı görmektedir. Ada Türk Vatanının güneyinde ve Türkiye'nin ikmal yolu üzerinde bulunmaktadır. Kıbrıs'ın tamamı Komünist Rumların eline geçtiği takdirde Türkiye'nin savunması zayıflamış olacaktır. Yunanistan'ın taarruzi politikasına karşı Türk Hükümetinin dış politikadaki tutumu ne olmalı idi? Pasif savunma politikası mı, yoksa Atatürk'ün dinamik politikası mı?

Lozan Zaferi yalnız masa başında kazanılmış bir zafer değildir. Büyük Türk Milletinin ve Şanlı Ordusunun katî netice yerinde kazandığı İstiklâl Savaşımızın bir neticesidir. Büyük Atatürk'ün dış politikadaki büyük muvaffakiyeti katî netice yerinde bütün unsurları kullanması ile mümkün olmuştur.

Kıbrıs'taki katliâm sırasında, Başvekil İsmet Paşaya gençler :

— Paşam ne zaman çizmeyi giyeceksiniz? dediklerinde,

İsmet Paşa :

— Benim aklım var, dediler.

Büyük Atatürk'ün dış politikadaki büyük muvaffakiyeti hem büyük zekâsının bulunuşu ve aynı zamanda çizmeyi zamanında giymesini bilmesidir. Kıbrıs hâdiselerinin ilk günlerinde Başvekil Meclisteki beyanları sırasında; «Beni yedi düvelle mi muharebe yaptırmak istiyorsunuz?» dediler. Yine Başvekil İsmet Paşa yaptığı bir konuşmada; «Kıbrıs olayları Kıbrıs'ta halledilir.» dediler. Fakat bu söz bir edebiyattan ileri gitmemiştir. Fîliyat sahasına konmamıştır. İsmet Paşanın bu sözleri Yunanistan Hükümetini Kıbrıs'a bir tümenenden fazla kuvvetin çıkmasına kaatillerin başı Papaz Makarios'un bu harekete karşı tedbir alınmasına sebeb olmuştur. Rusya'dan ve Mısır'dan silâh teminine sebeb olmuştur. Evet Kıbrıs dâvası Kıbrıs'ta halledilir. Fakat dinamik kararlı bir Hükümetle mümkündür. Aksi halde Kıbrıs dâ-

vasının kaybolmasına bu Hükümet sebeb olur. Bâzi hatip arkadaşlar milletler mezdinde ihtisas sahibi şahısların gönderilerek netice alınmasını ve alınabileceğini ifade etmektedirler. Şimdi soruyorum, Kıbrıs'taki kaatiller bu milletlerin sözümlü masa başında dinliyecekler mi? Hayır arkadaşlar, Kıbrıs dâvası Kıbrıs'ta kuvvet kullanmakla halledilmesi mümkündür. Bununla beraber diğer milletler mezdindeki teşebüsler faydalıdır.

Büyük Türk Milleti ve onun Şanlı Orduları bu neticeyi almaya kaadir ve mümkündür.

Muhterem arkadaşlarım;

Millet künsüsünden dost Amerikan Reisi-cumhuri Johnson'a hitabetmek isterim :

1950 senesi Kore'de savaşan Türk Silâhlı Kuvvetlerinden bir bölük kumandanı idim. Kunuri çemberinde Amerikan 25 nci Tümen, 27 nci Alay, Birinci Taburu ile omuz omuza savaştım. Kunuri çemberinden çıktığımda sırtımda yaralı bir Amerikalı vardı. Onu düşman içinde bırakmadım. Mart 1951 tarihinde Kore'de Kimpo Yarımadasında Başkumandanlıktan aldığım bir görevde emrimde bir Amerikan Tank Bölüğüyle keşif vazifesinden dönüyordum. Amerikan tank bölük kumandanı bir tankın motorunun ârıza yaptığını vendiğim emir gereğince on mülle geriye çekilemeyeceğini, bir Türk mangasını bu tankla geride bırakarak bu tankın beş mülle geriye çekilmesini teklif etti. Kendilerine : «Emrimdeki bütün birlikler beş mülle geriye çekilecektir. Türk Milleti ve Türk kumandanları dostlarına hiçbir zaman yarıyolda bırakmaz.» dedim.

Komünistlere karşı insan haklarının savunması için omuz omuza savaşırken Amerikan birlikleriyle şartlarımız aynı değildi.

Mister Johnson, o zamanki arşivleri karıştırsanız Amerikan bölüklerinin ateş kuvveti, kadrolarındaki silâhlara göre Türk bölüklerinin ateş kuvvetinden ikibuçuk misli fazla idi. Fakat harb tarihindeki arşivleri tetkik ederseniz muharebe sahasındaki Amerikan bölüklerinin söktüremediği komünist mevzilerini Türk bölükleri zaptetmişti.

Amerikan Kongresinde verilen bir takdîrnamenin son cümleleri aynen şöyle bitiyordu. Bu cümlelerin altında eski Amerikan Reisi-cumhuriyunun imzası vardır : «Demokrasi prensiplerinin

idamesine yardım eden, Birleşmiş Milletler ile, Birleşik Amerika Devletlerinin askeri kuvvetleri ve Türk Vatanını Kore savaş meydanlarında bu kadar parlak bir şekilde temsil eden cesur askerler, yüksek şeref ve her türlü takdire lâyıktır.»

Muhterem Amerikan Cumhurbaşkanı Mister Johnson size şunu hatırlatmak isterim ki; Türk Milleti, milli dâvamız olan Kıbrıs konusunda aynı hislerle meşbudur. Türk Milletinin dostu olmak Türk istikbaline kasdetmek isteyenlerle bir olmak değildir. Türkiye'nin savunması Amerika'nın savunması demek olduğunu ve bunun için NATO'nun kurulduğunu hatırlatırım.

BAŞKAN — Sayın Özoğul bir dakikanız kaldı, lütfen toparlayınız.

NAZMÎ ÖZOĞUL (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, yine sözlerimi Kore muharebelerinde, bir süngü muharebesinden sonra iki Mehmetçiğin konuşması ile bitirmek isterim. Süngü muharebesinde tepe zaptedilmişti. Savunma mevzilerini kontrol ediyordum. İki Mehmetçik aynen şöyle konuşuyordu. Yalnız özür dilerim, onların konuşmalarının tarihi değerini bozmak için aynı kelimelerle ifade edeceğim.

«Ulan Hasan, hani biraz evvel süngü hücüma kalkmıştık, hani köyde bir tavuğu kovalarsın kovalarsın sersem hale gelir. Komünist Çinli karşına çıktığı zaman o sersem tavuk gibiydi. Haline acıdım, kakmıyacaktım süngüyü, ama haline bakmadı bana süngüyü uzattı, eh süngülenecek değildim ya, kaktım süngüyü. Süngü grip çıkarken fırt fırt ediyordu.»

Muhterem arkadaşlarım,

Türk Milleti asla ve asla harb etmek istemez. Ama bugün Kıbrıs olayları dolayısıyla Yunan Hükümeti, Kıbrıs'taki komünistler hançeri Türk Milletinin istikbaline dayanmıştır. Türk istikbali için Kıbrıs'ın Türk Anavatana dâhil olması ve bunun da yalnız ve yalnız Kıbrıs'ta halledilmesi ile mümkündür. Bu Hükümet İsmet Paşa Hükümeti bugüne kadar pasif hareketi ile Kıbrıs meselesini halledecek dinamizme sahip değildir.

Başvekil İsmet Paşayı ve pasif Hükümetini istifaya davet ediyorum.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Ahmet Gürkan.

AHMET GÜRKAN (Konya) — Muhterem arkadaşlarım, bir sene iki ay onyedü gün müddetle harbetmek suretiyle ve 1571 de İkinci Selim devrinde fethedilen ve sonra 306 sene 8 ay 19 gün de Türk hâkimiyetinde kalan Kıbrıs, elbette ki, Türklerin ferden ferda hepsinin ruhunda yaşamış ve hâlâ yaşamakta bulunan bir vatan parçası olarak şurada mevzuu müzakere olmaktadır.

Ne hazin bir tecellidir ki, bu mevzu, bu millî dâva müzakere edilirken verilen bir takrirle milletvekillerinin konuşmaları 10 dakikalık bir zamanla tehdidedilmiş bulunuyor. Halbuki bu Meclis bu dâvaya ne kadar ehemmiyet verse, bu Meclis günlerce, hiçolmazsa bir hafta bu mevzuu müzakere etse, Türk Milletinin bu dâva üzerindeki hassasiyetini ancak belirtmiş olurdu. Maalesef işte manzara. Bu vaziyet dolayısıyla teessürlerimi ifade ettikten sonra düşüncelerimi arza geçiyorum.

Sevgili arkadaşlarım, Kıbrıs meselesi Kıbrıs Anayasası ilk ihlâl edildiği zaman orada belediyeler mevzuunda, Rumlarla, Türkler arasında çıkan ihtilâfta Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu karar ve bu karar neticesinde Anayasa Mahkemesi Reisinin adayı terk edilmişinden itibaren başlar. O zaman gerek muhalefet, hattâ iktidar partisinden, muvakkat bir zaman için de olsa, dışarda kalmış, fakat, bu partiye mensubolan Muhterem Nihat Beyefendi hazretleri şu kürsüden Hükümeti ikaz ediyordu. Bu ikazları acaba nasıl karşılıyor diye Hükümeti tetkik ettim. Buradan konuşulanları sanki bir Çin masalı anlatıyormuşçasına lâkaydi ve lâübalilik içinde Hükümetin dinlediğini gördüm. Teessüre kapıldım ve bir iki gün sonra Büyük Millet Meclisinin gazete okuma salonunda Sayın Nihat Erim'e aynı teessürümü ifade ettiğim zaman bana hak vermişlerdi. Ve hâlâ da bu Hükümetin bu işi enerjik bir şekilde neticeye ulaştırabileceğine inanmamaktayım ve bunu Sayın Nihat Erim'in o günkü yapmış olduğu konuşmalarından ilham alarak ifade etmek isterim.

Sevgili arkadaşlarım, Hükümet Başkanının ve ona yakın, onun eserine vâkıf bir derginin gerek beyanları, gerek yazıları, Kıbrıs'tan dolayı Türkiye'nin hiç bir zaman harbe girmeyeceği havasını Yunanlılara ve çete reisi Makarios'a verdi. Ve bundan sonradır ki, onlar her

adım atışında Türk Hükümetinin ne düşündüğünü yoklayıp, Hükümetin pasif kaldığını görünce bir adım, bir adım daha mütavali cınayetlerle karşımıza muazzam bir Kıbrıs dâvası çıktı. Hükümet Başkanı, ne lüzum vardı; «Benim aklım var, ama çizmeme yok» desin. Eğer o çizme olmasa idi sevgili arkadaşlarım, İstiklâl Harbi olur mu idi? Sevgili arkadaşlarım eğer çizme olmasa idi Hatay Türkiye'ye katılabilir mi idi? Ve eğer o çizme olmasa idi ve daha doğrusu Türk Milleti çizmeli olmasa idi Urallardan kalkıp bu memlekete gelip bir vatan kurabilir mi di? Belki Hükümet harb etmek istemez. Hiç kimse istemez. Esasen Cumhuriyet kurulduğundan bu yana bu millet fert olarak. Hükümet olarak, «Yurtta sulh, Cihanda sulh» sloganını ruhunda naksetmiş, ama bir şartla Türkün şerefi pahasına olmamak şartıyla. Biz sulhü isteriz, ama, eğer bu milletin zerre kadar şerefini ihlâl edecek bir sulh varsa lânet olsun o sulhe. Biz sulhü bu memleketin şerefini korumak pahasına istemiyoruz ve istemeyiz. Maraştan İskenderun'a nakledilen bir kıta askerinin içinden hasta olduğu için Maraş'ta bırakılan bir nefer İskenderun'a gizlice yine beraber gelmiş. Saymışlar bakmışlar ki, fazla. Kim bu fazla olan? Bakmışlar geride bırakmış oldukları hasta asker... Çağırılmışlar : «Niye geldin» aldıkları cevap şu oluyor: «Bırakın Allah aşkına. Belki Kıbrıs'a geçersiniz, ben geri kalmıyayım, ben de geleyim.» işte Türk Ordusu, işte Türk Milleti. Bu kadar azimkâr olan bir millete böyle bir pısrık Hükümet yakışmaz sevgili arkadaşlarım.

Şimdi sevgili arkadaşlarım, bu mevzuda Hükümet bir çıkmaz içindedir. Hükümeti bu çıkmazdan kurtarmak için teklif ediyorum, bu Parlâmentoda bulunan bütün partiler temsilcilerini göndersinler. Hükümet de iştirak etsin, Kıbrıs mevzuunda bir komisyon kurulsun, millî bir politika tesbit edilsin, burada biz bu politikayı kabul edelim. O zaman isterse bu Hükümet de vazifeye devam etsin. Yoksa sulh istiyoruz, sulh istiyoruz, son raddeye kadar sulh istiyoruz.. Son radde neresi? Kıbrıs'ı terketmek mi acaba? («Yok yok» sesleri). Elbette yok. Hükümetin de gücü yetmez Kıbrıs'ı terketmeye. Kıbrıs'taki hukukî hükümranlığımızı bir tek fert kalana kadar elbette bu memleket azimle müdafaa edecektir. Ama, Kıbrıs yarın Birleşmiş Milletlere mutlaka gelecek. Acaba orada rey ala-

bilecek miyiz, alamıyacak mıyız? Dâva budur. Herhalde Haricemiz tegafül göstermemektedir. İskenderiye'de bir Arap zirve konferansı toplanmıştır, biliyorsunuz, Orta - Şark'ta Türkiye'yi kendisine rakip bilen Orta - Şark'ın bir Nâsır'ı değil de bir nasırı var. Bu zaman zaman Orta - Şark'ı kundaklamaktadır. Moskova'dan almış olduğu cereyanla bu kundakların fitillerini yakmaktadır. Suriye'de, Irak'ta şimdi de Yemen'de bir mücadele vardır. Karşısında, kendisi ile mücadele eden Suudi Arabistan Kırallı ve Ürdün Kırallı vardır. Gürüyoruz ki, Ürdün Kırallı da pes etmek üzeredir.

BAŞKAN — Sayın Gürkan vaktiniz tamamdır, toparlayınız.

AHMET GÜRKAN (Devamla) — Toparlıyorum efendim,

Şimdi bu arada ben istirahat ediyorum, Nâsır'la mücadele halinde bulunan Türk dostu Suudi Arabistan'ın mânen olsun elinden tutsun, yardım etsin. O, nasıl ki, sözde bir müslüman olarak bir papaza kendi dininin icaplarına uymadan, kendi dininin tel'in ettiği bir işi yaparak yardıma kalkışan, papazın kanlı ellerini sıkkan Nâsır'a - Nâsır demiyeyim, nasır'a - karşı istirahat ediyorum Hükümetten, bu dost Devlet ile sıkı münasebetler tesis etsin.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Kâmrân Evliyaoğlu.

KÂMURAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar,

Yıllardan beri millî hislerimizde derin yaralar açan, her cephesiyle vatandaşlarımız ve Kıbrıs'lı soydaşlarımızı huzursuz eden Kıbrıs meselesi ile meşgul bulunuyoruz.

Verilmiş olan izahatlardan ve edindiğimiz bilgilerden anlıyoruz ki, Türk Parlâmentosuna ve Türk Milletine düşecek olan birtakım mesuliyetler ve vazifeler var. Onları ifade etmekle yetinecek ve huzurunuzdan öylece ayrılacağım.

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs'ta huzursuzluğun başladığı günden bu yana bizim istediklerimiz ne idi?

«Kıbrıs bizimdir» «Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır» «Ya taksim ya ölüm» nidalarıyla benimsediğimiz ve angaja olduğumuz bu dâva, ilk kademe Zürih ve Londra anlaşmaları ile zaten pamuk ipliğine bağlanmış ve ada Türk'lerinin

hakları hakikatin dışında zahiren geçici bir zaman için korunur olmuştur.

Teferruata dalmadan söyleyeyim; bu anlaşmalar sadece, ada Rum'larının gelecek günler için hazırlıyacıkları yeni plânlara bir zaman kazandırmaktan başka fayda sağlanmıyacaktı. Nitekim öyle oldu.

Kıbrıs'ın bugünkü hale düşmesinde hiç şüphe yok ki, ne geçen Demokrat Parti iktidarının, ne ondan evvelki C. H. Partisi iktidarının ve ne de inkılâp sonrası kurulan hükümetlerin bir günahı yoktur. Günah sadece Ada'nın Osmanlı İmparatorluğu idaresine girdiği 1571 yılından başlayan ve asırlarca devam eden Türk ihmalkârlığına raci bulunmaktadır.

Osmanlı Devletinin ada'da Rum ekalliyetine tanıdığı geniş imtiyazları hakkıyla kullanmasını bilen ve bu yönde durmadan çalışıp teşkilâtlanan ve Yunanistan'ında yardımını gören ada rumları 307 sene sonra İngiliz idaresine girince bu gayretlerine yeni imkânları da katarak bugünkü duruma gelmişler ve dün ekalliyette iken, bizim asırlık ihmalizim neticesi, bugün ekseriyete kavuşmuşlardır.

Züriht ve Londra anlaşmalarından sonra, bundan sekiz ay öncesi başlayan ve dünyanın huzurunda cereyan eden vahşete karşı bizim istediklerimiz ne idi?

Kıbrıs Anayasasının tatbikini istiyoruz dedik, Kıbrıslı vatandaşlarımızı ayaklar altında kalan haklarının çiğnenmemesini istiyoruz dedik. Dünyanın gözü önünde sokak aralarında kalışçe öldürülen şehitlerin banyo dairelerinde kahpece vurulan mâsumların can ve mal emniyetini istiyoruz dedik. Günlere açlığa ve susuzluğa mahkûm edilen ırkdaşlarımıza yardım elinin uzatılmasını, bu facialara, bu vahşete ve bu mezalime bir son verilmesini istedik.

Dünya sulhünü koruyalım, her hangi bir çatışmaya fırsat vermiyelim diye sabrı tükenen ordu mensuplarımızı gemilere doldurduk, doldurduk boşalttık.

Basiret mi? En güzel örneklerini verdik.

Aklı selim mi? Alâsını gösterdik.

İtidal mi? Çok daha fazlasını huzura serdik.

Elhâsıl, Türk Basınının sabrını, Türk gençliğinin sabrını, Türk Parlâmentosunun sabrını, Türk Ordusunun sabrını yedik bitirdik.

Ada'da sulhü ve sükunu koruyacak, emniyeti sağlayacak olan Birleşmiş Milletler Ordusunun

son defa Erenköy katliamına hazırlanan Rum çetelerine de seyirci kaldığımız görüncü, kınından sıyrılan kılıçlar gibi gök yuvarlağını delen jetlerimizle Türk gücünün ilk darbesini vurmaktan bizi kimse ahkoyamadı.

Türk Hükümetinin bu cesur ve haklı kararını, Kahraman Hava Kuvvetlerimiz aldığımız parlak neticeyi gururla ve heyecanla alkışladık.

Biranda yaralı gönüllerimiz şifaya kavuşmuş, kırılan gururumuz eski haline avdet eder olmuştu.

Lâkin işte o kadar. Kıbrıs'lı vatandaşlarımızın gözlerinde tomureklenen sevinç yaşları ne yazık ki, çok geçmeden kurudu. Alkış tutan ellerimiz acıkta ve havada kaldı. Ne olmuştu? Niçin beklenen neticeye doğru gidemiyorduk? Malûmdu...

Yine Amerika araya girmiş, NATO harekete geçmiş, haklı davranışımızda yarı tehditle bizi yolunuzdan alıkoymuşlar ve bu durgunluk anından istifade etmesini bilen bir kızıl papaz Sovyet Rusya'nın desteğine kavuşur olmuştur.

Dün kendi menfaatleri bahis konusu olduğu zaman, Rus tehditlerine aldırış etmiyerek, gücünü gösteren Amerika, bu defa Kıbrıs mevzuunda bu palavralara kulak verir olmuştur.

Bir Küba hâdisesi, daha dünkü bir Vietnam meselesi karşısında arslan kesilenler, şimdi Sovyet Rusya'nın müdahalesi beyanlarıyla suspus olmuşlar ve Türkiye'nin emniyetini, dolayısıyla hür dünyanın emniyetini, ciddi şekilde sarsacak gelişmelere seyirci kalmışlardır.

Biz bu hengâmede dost bildiğimiz Amerika'dan, en az Sovyet Rusya'nın Makarios'a gösterdiği bir yakınlığı ve açık teminatını bekliyorduk. Bu yönde kırılan ümidimizdir ki, bizi Amerika'lı dostlarımıza karşı küskün yapmıştır.

Muhterem arkadaşlar; gördük ve görüyoruz ki, birtakım hayati meselelerle karşı karşıya gelmiş bulunmaktayız. Kaçırılmış olan fırsatları daima kabul edici sebeplere bağlamak mümkün olacaktır. Bu fırsatları kullansa idik acaba ne olurdu? Yahut, «şu olabilirdi» düşüncesidir ki, Hükümeti kararsız hale getirmiştir.

Kuvvetli olan kazanır prensibi, burada kendisini daha açık bir şekilde göstermektedir. Kimseye değil, kendimize güvenmek mecburiyetindediriz. Bu millet, siyasi partileri ile birbirine düştüğü müddetçe, bu vatan iktisadi sefaletin bir

panayırı halinde kaldığı müddetçe, muhalefet partileri birlik ve beraberliği, vatan ve milletin yüksek menfaatlerini unutup bir iktidar hırsı içinde çırpındığı müddetçe; bilelim ki, dünya politikasındaki iktisadi ve siyasi yerimiz bundan ileriye gidemiyecektir. Yıllardan beri geçen zaman, bu mânada, daima Türk Milletinin aleyhine işlemiştir. Buna artık dur diyebilmek için kendimize düşen vazifeleri bilelim ve icabettiği zaman milletçe bir silkinişin yapıcı varlığını gösterelim.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Erim'in, dün yaptıkları konuşmadaki bir fikre iştirak etmiyoruz. Demek istediler ki; «Amerika, hayır harb yok diyecek, Sovyet Rusya hayır harb yok diyecek, ve biz her halükârda bunları dinlemiyerek 30 milyonu harbe sürükliyeceğiz.

Aziz arkadaşlarım, milletler şeref ve haysiyetleri için yaşarlar. Dünya efkârı önünde dünkü Yunana ve bir kızıl papaza karşı millî haysiyeti ve şerefi zedelenmiş bir milletin ferdi olarak yaşamaktansa, o haysiyet ve şerefın bekası için ölmeye hazır milyonlar bekliyor. Şehit ve kahraman Havacı Cengiz Topel, bu milyonların ilk önderi olmakla bahtiyardır. NATO Kuvvetler Birliğinin en kuvvetli rüknü A. B. D. Sayın Başkanı yarı tehditle bize harbe girmiyeecksiniz diyeceğine, Türkiye'nin daima tâviz koparmak ve bir kızıl papaza karşı Türk Milletinin haysiyetiyle oynamak sevdasından vazgeçsinler.

Bu da gösteriyor ki, bu kadar yakın dostluğumuza rağmen Amerika sayın idarecileri hâlâ Türk Milletinin haysiyet ve şerefi için her şeyini göze alabilecek yaratılıştta millî şuura sahip insanlar topluluğu olduğunun farkında değildirler.

Türkiye'de hükümetler millî meselelerde halk efkârının hisleri ve duyguları istikametinde karar almaya mecburdurlar. Sayın Amerikan idarecileri de bunu böyle bilmeye mecburdurlar. Bilinsin ki, bu yanlışmalar devam ettiği müddetçe Amerikan politikasında kapanması güç derin yaralar açılacaktır.

Muhterem arkadaşlar, parolamız, Aziz Atatürk'ün Türk Milletine ve hattâ dünya milletlerine âdeta bir vasiyeti olan «Yurtta sulh, cihanda sulh» parolasıdır.

Hükümetimiz, bugüne kadar bu parolanın icabettirdiği her türlü imkânı aramış ve ara-

maktadır. Neticeye ulaşmak için hâlâ hukuk yollarının kapanmadığı, sulhcü çalışmalarla başarıya ulaşmanın mümkün olacağı söyleniyor. İnaniyor ve bekliyoruz. Ancak, bu inancımızı kaybettiğimiz an, bizim İsmet Paşa'dan beklediklerimiz var. Çünkü asker, Millî Mücadele kahramanı ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşadan beklediklerimiz var. 30 Ağustos Zafer Bayramını kuthyalı henüz 9 gün oldu...

30 Ağustos tarihinin ne demek olduğunu, ne mânâ taşıdığını ise hepimizden iyi bilen insan yine İsmet Paşadır.

Sayın Başbakan ve onun Hükümeti Türk Milletinin haysiyet ve şerefının ağır vebali altındadır. Ve Hükümetin istifası, diye bir şey ve ne de yeni bir güven oyu meselesi olamaz.

Sayın İnönü, tarihi şahsiyetini değerlendirmek ve kendilerine yakışan neticeyi almak mecburiyetindedir. Bunu ümid ediyor ve bunu bekliyoruz. Hepinizi saygıyla selâmlarım muhterem arkadaşlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Reşat Özarda

REŞAT ÖZARDA (Aydın) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri Kıbrıs'ta bugünkü durum:

Kıbrıs konusunda fikir beyan etmeden evvel bugün orada yaşayan Türklerin içinde buldukları hakiki durumu bilmek lâzımdır. Geçen Aralık ayından beri Kıbrıs Türk'ü en basit ve iptidai hayat şartlarından insan haklarından mahrumdur. Okullar kapanmış, Türk çocuğu bu medeniyet asrında okumak imkânından mahrum edilmiştir. Baf, Larnaka, Limasol gibi şehirlerde Türk mahalleleri ve çarşıları yağma ve tahribedilmiş, sayısız Türk köyü yakılıp yıkılmış, köyler ve kasabalar arasında irtibat kesilmiş, can ve mal emniyeti ırz ve namus masuniyeti diye bir şey kalmamıştır. Türk'lerin görüldükleri yerde ateş edilip vurulmaları, esir veya rehine olarak yakalanmaları, akıl ve hayalin almıyacağı işkenceelere tabi tutulmaları, barbarca usullerle öldürülmeleri, iktisadi abluka altına alınarak günlere, haftalara aç ve susuz bırakılmaları, kimsenin ehemmiyet vermediği ahvali adiyeden olmuştur.

Kızıl Papaz Makarios. Kızılay yardımı olarak Kıbrıs Türk'lerine un ve şeker gibi en mühim gıda maddeleriyle hasta ve çocukların tedavisi için ilâç gönderilmesini aylarca evvel yasa etmiş, bir aydan beri de her türlü gıda maddesi yardımının yapılmasını menetmiştir. Bir

çok yerlerde arpa ve samandan yapılmış taş gibi sert, kömür gibi siyah yarım somunluk ekmeğe günde dört kişiye tahsis edilerek idare edilmektedir. Bâzi yerlerde ise sadece ovalardan toplanıp suda haşlanan otlarla iktifa olunmaktadır.

Köylerde olsun, kasabalarda olsun Türk'ler silâhlı Rum'ların muhasarası altında bulunmakta, en yakın komşu köylerle bile irtibatları bulunmamaktadır. Bâzi kasaba ve köylerde durum daha da vahimdir. Meselâ Kıbrıs'ın Kuzeybatısında bulunan Poli Kasabasında yaşayan 700 Türk'e karşı geçen Şubat ayının başında yapılan silâhlı tecavüz neticesinde bu Türk'ler kasaba kenarında bulunan okul binasına sığınmışlardır. Evleri yakılıp tahribedilmiştir. Ancak üzerlerinde bulunan elbiseselerle yarı çıplak halde bu okula sığınan çocuk, kadın, erkek 700 Türk altı ayı mütecaviz bir zamandan beri bu okulda kapalı bulunmaktadır. Bu duruma altı ay değil, altı saat bile tahammül etmek, insan üstü bir iradeye bağlıdır. Bu insanlar altı aydan beri başlarını bir yastığa koyup uyumak, elbise ve çamaşır değiştirmek, banyo yapmak gibi en basit insan haklarından mahrum bir hayat yaşamaktadırlar.

İnsanların omuz omuza sığındıkları bu bina da, yeni doğanlar gözlerini dünyaya burada açmakta, ömürlerini tüketenler gözlerini dünyaya burada kapamaktadırlar.

Tabii zaruretlerin izalesi maksadiyle çekilen güçlük ve katlanılan ıstırap başlı başına bir meseledir. Bilhassa dizanterinin alıp yürüdüğü günlerde binanın sağlık durumu insanlığın yüz karasıdır. Bu hale tahammül edemiyerek dışarı çıkanlar derhal Rum'lar tarafından açılan ateşle vurulup öldürülmektedir. Son zamanlarda çocuklar arasında başlayan hastalıklar, umumi bir mahiyet almıştır. Bu insanlar hastalarını tedavi ettirmek, bir hastaneye nakletmek imkânından mahrumdurlar. «Bu mesele kuvvet yarışı değil, sabır ve tahammül yarışıdır.» diyen ve bu sözleriyle bütün Kıbrıs Türk'lerini derin bir teessür ve ümitsizliğe sevk eden Kıbrıs meselesini halletmekle görevli diplomatımızın bir kaç günlüğüne bu okula misafir edilmesini canı gönülden temenni ederim. O zaman onun nasıl konuşacağını ciddi merak etmekteyim.

Baf kasabasında mahsur bulunan 3000 Türk,

gölgede 45 dereceyi bulan sıcaklarda 15 gün susuzluğa tahammül etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Nisbetin emniyette gibi görünen köylerde de hayat tahammül edilmez hal almıştır. Çünkü bu köyler, diğer tecavüze uğrayan köylerden gelen göçmenlerle doludur. Meselâ beş nüfuslu ve iki odadan ibaret evi olan bir Türk köylüsü evine kendi nüfusunun birkaç misli fazlasını misafir olarak almıştır. Bidayette bu misafirliğin kısa süreceğini zanneden ev sahibi, bu müddetin sekiz ayı geçmesine rağmen henüz kurtuluş gününün gelmediğini görünce sıkıntıya daha fazla tahammül edemez hale gelmiştir. İnsanların koyun sürüsü gibi üst üste dolduruldukları bu evlerde dirlik, düzen kalmamış, uykusuz geceler, endişeli günler, karın doyurmakta çekilen güçlükler, gıdasızlıktan ve bakımsızlıktan sararıp solan, eriyip giden çocukların getirdiği hüznün, arası kesilmeyen hastalıklar ve ölümler ve hepsinden kötüsü ümitlerin sönmesi, moral çöküntülerine, sinir buhranlarına yol açmıştır.

Umumiyetle Girne dağlarının Güneye bakan eteklerinde bulunan bu köylerde, geçen Kurban Bayramından beri can emniyeti de kalmamıştır. Zira ağır silâhlarla teçhiz edilen Rum'ların ve Ada'ya çıkarılan Yunan askerlerinin yaptıkları baskınlar neticesinde bu köylerin emniyetini sağlayan ve çoğunlukla av tüfekleriyle korunan Girne dağlarındaki Türk mevzileri Rumların eline geçmiş ve bu köyler Rum'ların makineli tüfek menzili içine girmiştir. Bu köylerin masum ve mazlum insanları, zaman zaman dağlardan açılan yaylım ateşi altında şehitler vermekte, her gün kimin sağ kalıp kimin öleceği bilinmemektedir.

Kıbrıs'ta bunlardan daha feci hâdiseler de cereyan etmektedir. Meselâ Aşağı Deftera köyüne bir gece Rum'lar baskın yaparak bir çok Türk'ü yataklarında öldürmüşler, diğerleri kaçmaya muvaffak olmuştur. Ancak köyün dışında bulduklarından bir bağ evine sığınan 20 den fazla genç kız, kadın ve çocukla bir kaç ihtiyar bu evde bir kaç gün mukavemet etmişlerse de nihayet açlığa dayanamayan küçük çocukların acı acı ağlayıp feryat ettiklerini, annelerinden ekmek istediklerini işiten Rum'lar, Türk kızları koyunlarına girdiği takdirde kendilerine bol bol yiyecek verileceğini ihtar etmişler, bunun üzerine çaresizlik içinde kalan fakat namuslarını can-

larından üstün tutan ahlâk ve fazilet örneği Türk kızlarıyla genç kadınlar tavana astıkları iplere kendilerini teker teker asmak suretiyle intihar etmişlerdir.

Kıbrıs'ta doluştığım köylerde bunlardan çok daha feci sahnelere ve hâdiselere şahit oldum. Yüreklere ıstırapla parçalanan ihtiyar köylülerin gün görmüş gözlerinden acı acı boşalıp, titriyen ak sakallarından damla damla süzülen göz yaşları arasında anlattıkları ahlâk dışı cinayetleri, ırz ve namusa mütaallik tüyler ürpertici vakaları burada nakletmekten bir Türk ve insan olarak hicap duymaktayım. Bu şartlar altında sekizbuçuk aydan beri azgın barbar sürülerine karşı Türk'e has insan üstü cesaretle döğüşüp eadatlarının kanları ile suladıkları topraklar için şehit olmayı şeref bilen Kıbrıs'lı genç mücahitlerin de moralleri bozulmakta, ümitleri sönmekte, takatları tükenmektedir.

Çok elverişli fırsatlar dahi çıksa, karşılardaki düşmana ateş etmekten, şehit edilen kardeşlerinin, alçakça öldürülen analarının, babalarının, çocuklarının intikamını almaktan men edilmiş olmaları da ıstıraplarını ayrıca artırmaktadır. Çünkü düşman taarruzuna uğrayıp nefislerini müdafaa zaruretinde kalmadıkça kendileri ateş ederlerse, hâdiseye çıkmasına sebebiyet vermiş sayılırlar. Türk Hükümeti ise Kıbrıs'lı mücahitlerden her hangi bir hâdiseye sebebiyet vermemelerini ısrarla istemektedir. Buna mukabil Rum'ların ateş edip Türk'leri öldürmesi hâdiseye sayılmamaktadır.

BAŞKAN — Sayın Özarda; vaktiniz tamam toparlayınız.

REŞAT ÖZARDA (Devamla) — Muhterem arkadaşların müsamahalarına sığmıyorum, müsaade buyururlarsa devam etmek istiyorum.

BAŞKAN — Daha ne kadar sürebilir efendim?

REŞAT ÖZARDA (Devamla) — Biraz daha efendim, 10 dakika daha.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sayın hatip konuşmasına devam için müsaadenizi istiyor.

KADİRCAN KAFLI (Konya) — Tarihe mal olsun, geçsin tutanaklara.

BAŞKAN — Devam hususunu oylarınıza sunuyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Devam buyurun efendim.

REŞAT ÖZARDA (Devamla) — Teşekkür ederim.

Bir süre önce Magosa'nın Türk mahallesine otomobille giren ilki Yunan subayı ile Kıbrıslı EOKA'cı polis şefinin oğlu, kendilerine durmaları için yapılan ihtarı dinlemiyerek Türklere ateş açmışlar, buna Türkler tarafından mukabele edilerek öldürülmeleri üzerine de tarlalarından, yollardan, ve evlerinden toplanan 200 den fazla silâhsız, müdafaasız mâsum Türk, Sayın Nihat Erim'in avukatlığını yaptığı Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin mevcudiyetine rağmen, yirminci asır dünyasının yüzünü kızartacak en barbar usullerle işkenceye tabi tutularak öldürülmüşler ve bu husus baş canı Makarios tarafından pervasızca itiraf olunmuştur. Buna karşı hâlâ Kıbrıs'ta müspet vazife gördüğü savunulan Birleşmiş Milletler kuvvetleri ne yaptı, Türk'lerin can ve mal emniyetini garanti etmiş olan Türk Hükümeti ne yaptı?

Kıbrıs Türk'lerine, hâdiselerden evvel daima söylenen söz şu idi : (Bir tecavüz karşısında siz en fazla bir gün dayanınız, ondan sonra Türkiye sizin yanınızda olacaktır.) Bir gün değil, tam 262 gün dayandılar. Fakat Hükümet hâlâ onların yanında değil. Londra'da, Amerika'da, Paris'te Cenevre'dedir. Hâdiselerin başlamasından sonra ise onlara söylenen söz şu olmuştur: (Dayanınız, arkanızdayız.) Onlar tam sekiz buçuk ay dayandılar ve biz arkada, ama pek çok arkada kaldık. Kırk millik mesafemiz binlerce mile çıktı, Yunanistan'ın da, Amerika'nın da arkasında bütün dünyanın arkasında kaldık.

Diğer taraftan bu kahraman çocukların insan üstü cesaretlerini ve gösterdikleri yararlıkları onlara çok gördük. El altından maksatlı şekilde çıkarılan yalan haberler, malûm metotlarla memleketin her tarafına yayıldı. (Türk Hükümeti Kıbrıs'a beş - on bin gerillacı çıkardı, Kıbrıs'ta Rum'lara karşı çarpışan bunlardır, yoksa Kıbrıs'taki Türk'ler şimdiye kadar mukavemet edebilirmi idi?) denildi. Bu yalana pek çok kimse inandı, Türk Milleti uzun müddet bu yalanla avutuldu, uyutuldu. İşin alsında bu memlekette yaşayan asker ve sivil, kadın ve erkek eli silâh tutan her Türk Kıbrıs'taki kardeşlerinin yardımına koşmak için can attı, çırpındı durdu. Fakat buna imkân ve fırsat verilmedi.

Böyle millî ve mukaddes bir vazifeyi yapmaktan alıkondular. Kıbrıs'taki mücahit kardeşlerinin yardımına gidebilenler İstanbul, Ankara ve İzmir Üniversiteleriyle Türk liselerinde okuyan ve silâh kullanmasını bilmiyen 100 kadar Kıbrıslı genç oldu. Bunlar tahsillerini yarıda bıraktılar, normal veya gizli yollardan Kıbrıs'a çıktılar. İşte cephelelerde hergün şehit düşenler bunlardır. Bunların aileleri çocuklarının durumdan habersizdir, iki üç ay evvel Kıbrıs'taki cephelelere gitmiş ve belki de şehit olmuş gençlere hâlâ Kıbrıs'taki ana ve babalarından Ankara'daki adreslerine mektuplar gelmektedir. **Belki de ebediyen cevapsız kalmaya mahkûm bu mektuplar kimbilir daha ne zamana kadar gelmeye devam edecektir.**

Kıbrıs'ta bugün Türk'lerin içinde buldukları hakiki durumu kısaca izah etmiş olduğumu zannedirim.

Kıbrıs'ın jeopolitik durumu :

Başbakanın Mecliste verdiği izahattan, Türk Hükümetinin de kabul etmiş olduğu Dean Acheson plânının esas gayesinin Enosis, yani Ada'nın Yunanistan'a ilhaki, buna mukabil Kıbrıs'ın sivri ucunda Türkiye'ye bir askerî üs verilmesi ve orada kalacak Türklere bâzı ekalliyet haklarının tanınması olduğu anlaşılmaktadır. Hükümet Acheson plânının tam metnini ne millete, ne Meclise açıklamak cesaretini gösterememiş, yuvarlak lâflarla bunun izahına çalışmıştır. Bir başarı diye gösterilen bu plân tahakkuk ettiği ve böylece Kıbrıs üzerinde Yunan hâkimiyeti tesis olunduğu takdirde Türkiye'nin Antalya, Mersin ve İskenderun bölgeleri tıkanmış ve kontrol altına alınmış olacaktır. Diğer taraftan Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarının Yunanlılar tarafından tamamen sarılmasını temin edecektir. Üstelik Güney ve Orta Anadolu'nun askerî bakımdan geriden vurulmasını sağlıyacaktır. Görülüyor ki, Kıbrıs'ın elden gitmesi, yalnız orada yaşayan 120 bin Türk'ün feda edilmiş olmasıyla kalmaz, 30 milyon Türk'ün emniyet ve bekasını da ciddi şekilde tehlikeye sokar. Bu tehlikeli durumun meydana gelmesinde tarih karşısında mesuliyetleri olanların hatasına burada kısaca temas etmek isterim.

Lozan Muahedesiyle 12 Adanın İtalya'ya terk edilmiş olması, Cumhuriyet Türkiye'sinin daima endişe duyduğu bir konu olmuş ve Büyük Ata-

türk tarafından ilk çıkacak fırsatta bir gün mutlaka bu pürüzün bertaraf edilmesi derpiş edilmiş, hattâ bu konuda İngiltere ve Yunanistan ile gizli müzakereler yapılarak mutabakata varılmıştı. Nihayet beklenen fırsat İkinci Dünya Harbi sonunda geldi çattı. Fakat ne yazık ki, o zaman Atatürk hayatta değildi. İtalya'nın harpten çekilmesi, Almanya'nın teslim olması üzerine İngiliz Generali Alexandre'nın komutasındaki müttefik kuvvetleri 12 Adayı işgal etmiş ve daha henüz mütareke dahi yapılmadan yine bir papaz olan o zamanki Yunan Kral naibi Başmetropolit Damaskinos 1945 senesi Mayıs ayı başlarında derhal 12 Adaya koşarak burnumuzun dibindeki bu Adalara Yunan bayrağını dikmişti. Bu olay üzerine İngiliz Dışişleri Bakanlığı tarafından 14 Mayıs 1945 tarihinde yapılan beyanatta şöyle denilmekte idi: «Bu Adaların Yunanistan tarafından işgali hakkındaki telkinler kadar, İngiliz politikasının tasavvurundan uzak bir şey olamaz.»

Fakat bu olay karşısında 12 Ada'nın hakiki sahibi olan Türk Hükümeti ne yaptı? Hiç bir şey. Bir süre sonra eski Dışişleri Bakanlarından Tevfik Rüştü Aras'ın bir İstanbul Gazetesinde iki seri makale neşrederek bu adaların Yunanistan'a terk edilemeyeceğini, evvelce yapılmış müzakerelerin ışığı altında bu adalara Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantisi altında muhtariyet tanınması tezini müdafaa etmesi üzerine yalnız Yunan Hükümetinin değil, Türk Hükümetinin de reaksiyon ile karşılaşmış, zamanın Millî Şef unvanını da taşıyan Devlet Bakanı tarafından İstanbul Örfi İdare Komutanına verilen emirle Tevfik Rüştü Aras'ın gazetelerde çocuk hikâyesi dahi yazması men edilmiştir. 12 Ada işte böyle elden gitmiş ve Türk karasuları içinde Türk olan topraklar Yunanistan'ın hâkimiyeti altına geçmiştir. Bu itibarla 12 Adanın Yunanistan'a geçmesinden zamanın Devlet Başkanı İnönü sorumludur. Dostluğuna o kadar önem verilen komşumuz Yunanistan ise bugün bu adaları bize karşı tahkim etmekte ve Türkiye'yi bağrından vurmak için bir ön karakol haline getirmektedir. Fakat biz anlaşmalara aykırı olan bu hareket karşısında adalarda yapılan tahkimatı bombardıman etmek emrini veremiyor, en başarılı faaliyetimiz cümlesinden olmak üzere Yunanistan'ın dikkatini çekmekle iktifa ediyoruz. Yunanistan'ın bugün Kıbrıs üzerinde

bu kadar durmasının bir sebebi de bundan neşet etmekte, Marmara ve Ege sahillerimizden sonra Akdeniz sahillerimizi de muhasara çemberi içine almak gayretine kapılmış olduğu görülmektedir.

Yunanistan'ın Kıbrıs'taki nüfus çoğunluğuna dayanarak Enosis istemesi, aşırı derecede bir küstahlıktan ileri gitmemesi lâzımgelen budalaca bir talebolması icabederken Türkiye'nin bu talepler karşısındaki tutumu çok zayıf ve cılız kalmış, Türk tezi tesbit edilerek savunması yapılamamıştır.

Türk'ler bugün Kıbrıs'ta 120 bin kişi olarak bir azınlık halinde görünmektedir. Fakat İngilizlerin ve Rum'ların yıllarca devam etmiş olan maksatlı tazyikleri karşısında ve Türk Hükümetlerinin ilgisizliği yüzünden ve bilhassa Lozan Muahedesi'nin Kıbrıs Türk'lerini Ada'yı terk etmeye zorlaması sebebiyle Türkiye, İngiltere, Amerika v.s. memleketlere hıyeret etmiş olan yüzbinlerce Türk'ün de hesaba katılması icabeder.

Eski nüfus sayımları, 1870 tarihinde Ada'nın 270 bin olan nüfusunun % 70 inin Türk olduğunu böylece Kıbrıs'taki nüfus çoğunluğunun Türk'lerde olduğunu göstermektedir. Kaldı ki, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki nüfus çoğunluğuna dayanarak Enosis istemesi hukukan da bâtıldır. Çünkü aynı Yunanistan Lozan Sulh Konferansında Batı Trakya'daki Türk nüfus çoğunluğuna Self Detarmination prensibinin tatbikini kabul etmemiş, plebisit yapılmasını istememiştir. Bunun için de mucip sebebolarak bir bölgenin siyasi kaderinin yalnız nüfus ekseriyetine göre değil, stratejik, tarihî ve ekonomik durumlar ve siyasi zaruretler de göz önüne alınarak tâyin edilmesi gerektiğini ileri sürmüştü.

Bugün Yunanistan'ın karşısına Kıbrıs konusunda aynı tezle çıkmak ve Yunanistan'ın pervasızca ve sıkılmadan Ada'nın tamamı üzerinde mülkiyet iddiasında bulunmasına karşı, haiz olduğumuz rüçhan hakkına ve haksız sebeplere dayanarak Ada'nın tamamını istememiz en isabetli ve doğru yol olurdu.

Yunan idaresinin tecrübelerle sabit olan bir hususiyeti de azınlıklara karşı daima imha edici hareketler yapmış olmasıdır. Dün Girit'de, bugün de Trakya'da ve Kıbrıs'ta Türk'lere tatbik edilen metot da bundan başka bir şey değildir.

Kıbrıs olayları karşısında Hükümetin tutumu :

Türk Hükümetinin Kıbrıs konusunda bugüne kadar olan tutumunu 21 Aralık 1963 tarihinden evvel ve sonra olmak üzere iki safhada mütalâa etmek icabeder.

21 Aralık 1963 tarihinden evvelki tutum :

Londra ve Zürih Andlaşmaları imza edildiği tarihten beri Makarios ve Rum idareciler tarafından hürmet görmemiş ve tam olarak tatbik edilmemiştir. Ayrıca Rum'ların el altından gizli gizli baltalama hareketleri hiç durmamış, buna muvazi olarak Yunan Hükümeti tarafından Enosis için çalışmalar devam etmiştir.

Bunlara karşı Türkiye enerjik karşı tedbirler almadığı ve almayı düşünmediği gibi her hangi bir propaganda faaliyeti bile tertiplememiştir. Halbuki Rum'larm daha başlangıçtan itibaren Kıbrıs'ı da Girit gibi yapmak emelleri aşikârdı. Türk Hükümeti bunlara karşı belirli, açık ve kararlı bir politika takibetmeli ve bu politikaya göre Genelkurmay Başkanlığına ve diğer ilgili Devlet teşekküllerine siyasi direktifler vermeli idi. Bu direktiflere göre Genelkurmay ve diğer Devlet organları, ileriye gören uzun vadeli plânlar hazırlamalı ve gerekli tedbirler vaktinde alınmalı idi. Bunların hiç birisinin olmadığı hâdiselerle anlaşılmıştır.

Yine bu devre içerisinde Makarios dünyayı dolaşıp temaslar yaparken, Kıbrıs'ta konferanslar toplayıp Ada'nın Yunan'lılığını bütün dünyaya kabul ettirmeye çalışırken, Türk Hükümeti olarak bu faaliyetlere karşı hiçbir tedbir alınmamış, Kıbrıs'taki haklarımızın tantılması ve dâvamızın anlatılması için plânlı bir propaganda organize edilmemiştir.

Kıbrıs'ta bir Alayımız bulunduğu halde, olağanüstü bir durum çıktığı zaman bu alayın orada ne gibi vazifeler yapacağı evvelden düşünülmüş gerekli talimat ve emirler verilmemiştir.

Evvelce Kıbrıs'taki Türk'lerin askerî eğitim görmeleri ve silâhlandırılmaları için alınmış olan bazı tedbirler ikinci koalisyon zamanında tasarruf sağlama bahanesiyle terk edilmiş, Kıbrıs'taki teşkilât dağıtılmıştır.

İşte Hükümetin 21 Aralık hâdiselerinden evvelki tutumu, yapılan bütün ikazlara rağmen böylesine bir gaflet ve dalâlet içinde geçmiş ve bugünkü felâketin hazırlanmasında başlıca âmil olmuştur. Binaenaleyh bu durumun meydana gelmesinde birinci derecede Hükümet mesuldür.

21 Aralık 1963 ten sonraki tutum :

21 Aralık 1963 - 15 Ocak 1964 devresi içinde Kıbrıs'a süratle müdahale edilebilirdi. Bu müdahale hiçbir reaksiyon yaratmaz bir emrivaki olur kalırdı. Bu müdahale ile birlikte Yunan ve İngiliz Hükümetleri de asayışı temin için Ada'ya kuvvet sevk etmeye davet edilebilirdi. 15 Ocak 1964 tarihinden itibaren askerî müdahale bâzı siyasi ve askerî ihtilâtları doğurma tehlikesi meydana getirmiş, buna rağmen askerî müdahalede bulunmak için Hükümetin eline bir çok fırsatlar geçmiştir. Askerî müdahaleden çekinildiğine göre bu devrede hiç olmazsa gizli, kuvvetli ve adedi 20 binden az olmamak üzere çeteler, gerillâcıların Ada'ya sevk edilmeleri, meseleyi süratle lehimize halledebilirdi. Halbuki Yunanistan 600 mil uzaktan Ada'ya silâh. cephane Yunan subayları sevk ettiği gibi Yunan Ordusunun tam teçhizatlı altıncı tümenini de Ada'ya gönderdiği halde bizim 40 mil mesafeden Ada'ya yolladığımız Kıbrıs'lı talebelerin miktarı ancak 1000 kişi civarındadır.

Siyasi ve askerî mücadelede başarı sağlamanın yolu, niyet ve maksatlarımızı gizlemektir. Halbuki Başbakan İnönü daha Ocak ayı başında gazeteciler tarafından kendisine sorulan: «Paşam, çizmeyi ne zaman çekeceksiniz?» sualine cevap olarak: «Benim çizmem yok ama aklım var» şeklinde çok acaip ve isabetsiz bir cevap vermiştir. Bu cevabın açık mânası: «Ben Kıbrıs için harbi göze alamam» demek idi. Hakiki niyeti bu olsa bile bir Devlet adamının niyet ve maksadını gizlemesi, hasım devlet adamlarını meçhulât içinde bırakması icabederdi.

Sonra, Atatürk sağlığında Musolin'ye karşı icabında çizmelerini çekerdi. Başbakan bu isabetsiz cevabı ile aynı zamanda Türk Milletini üzücü bir telmihde bulunmuş oldu.

Diğer taraftan siyasi ve askerî faaliyetlerde başarı şartlarından en mühimmi baskın sağlamaktır. Hükümet aylarca, Kıbrıs'a asker çıkaracağını ilân etmiş, herkesin gözünün önünde gemilere askerler doldurulmuş, boşaltılmıştır. Halbuki kuvvetlerimiz gayet gizli olarak hazırlanmalı ve niyetlerimiz hiç sezilmeden âniden çıkarma yapılmalı ve dünya milletleri ancak biz Ada'ya çıktuktan sonra bunu öğrenmeli idi.

Aşikâr olarak yapılan çıkarma hazırlıkları ile Hükümet bir taraftan bu konudaki samimi-

yetsizliğini ortaya koymuş; diğer taraftan köhne bir siyasi metoda yani blöfe başvurmuştur. İçinde yaşadığımız devir blöf devri değildir. Hele bu blöf kuvvetleri ve imkânları mahdut ve malûm olan bir devlet tarafından yapılacak olursa çok zararlı olur.

Kıbrıs olaylarının başladığı günden beri Kıbrıs Türk'lerinin en büyük tesellisi Hava Kuvvetlerimizin 8 - 9 Ağustos tarihlerinde giriştiği harekât olmuştur. Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel'in aziz hâtırası, Kıbrıs Türk'lerinin kalbinde ebediyen yaşayacak, onlara yaşama mücadelesinde bir hız ve kudret kaynağı olacaktır.

Bugün Türkiye'nin hareketlerine mâni olurken Yunanistan'ın elini kolunu sallıya sallıya Ada'ya bir tümen asker, vapurlar dolusu silâh çıkarmasına neden ve nasıl seyirci kalmaktadır? O silâhlar ki, Kıbrıs'ta cinayetler işlenmek için, çocukları, hamile kadımları öldürmek için kullanılmaktadır. Bugüne kadar Amerika Yunanistan'a mâni olacak teşebbüslerde bulunmuş mudur? Başbakanın; ihtilâfın hallinde Amerika'nın samimî gayretler gösterdiği yolundaki beyanı, bu gerçekler karşısında ne dereceye kadar samimiyet taşımaktadır?

Hükümetin bugüne kadar Kıbrıs konusunda takibettiği politika tam bir iflâsla neticelenmiş,, biz konferanstan konferansa koşarken Yunanistan Ada'yı fiilen işgal etmiştir. Kıbrıs'taki Türk'lerin daha fazla mukavemete ne maddî ve ne de mânevi kudret ve takatları kalmamıştır. Türk Hükümeti, bu Meclisin tarihî mesuliyeti omuzlarına alarak kendisine verdiği müdahale hakkını kullanmakta acze düşmüştür. Bu durum karşısında Hükümete düşen tek iş, derhal istifa etmek ve yerini Meclis kararlarını yerine getirebilecek bir Hükümete devretmektir.

Hürmetlerimle. (Soldan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar; Hükümet adına Sayın Başbakan söz istemiştir. Buyurun.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya)

— Sayın milletvekilleri;

İki gündenberi Kıbrıs meselesi üzerinde parti grupları ve münferit arkadaşlar geniş beyanlarda bulunmuşlardır.

Kıbrıs meselesine milletimizin gösterdiği geniş ilgi, Kıbrıs'ta cereyan eden Anayasa ve kanun dışı hareketlerin ve Türk Cemaatine reva görülen zulümlerin ıstırapı, bütün konuşmalara karakter vermektedir.

Milletimiz, Kıbrıs faciaları ile o kadar dolgundur ki, herkes menşini ve hedefini düşünmeksizin, yalnız şikâyet tesiri ile konuşmak ihtiyacına düşmüştür.

Milletçe çekilen ıstırabın milletvekillerinde ifadesini bulması, tabii görölmek icabeder. Milletvekili arkadaşlar, faciaları durdurmak ve zalimleri yola getirmek için, sorumluluk mevkiinde olan Hükümeti geniş ölçüde suçlamışlardır. Gerçek şudur ki, Hükümet, 8 aydanberi, bütün gayretleri ile bu faciaları mümkün olduğu kadar önlemeye çalışmıştır. Nankör şartların bertaraf edilmemesindeki mahallî ve uluslararası güçlükler, insaf ile düşünülüp göz önüne alınmak lâzımdır. Ancak böyle bir tutum bizi isabetli tedbirlere götürebilir. Evvelâ bâzı umumî mülâhaza arzından sonra grupları ve milletvekillerini meşgul eden münferit meseleleri mümkün olduğu kadar aydınlatmağa çalışacağım.

Ehemmiyetli konulardan birisi iktidar ile muhalefet arasında haberleşme ve dayanışma meselesidir. İnsaf ile düşünülürse dış politika konusunda iktidar ile muhalefet arasında haberleşme ve görüşme işlemiştir. Bu ölçüde şimdiye kadar Türkiye'de böyle bir beraber çalışma görölmemiştir.

Parti liderleri ile şahsen yaptığım bir çok temaslardan başka, Meclis huzurunda, her gün konuşulduğu devirler olmuş, genel görüşme ve gizli oturumlarda Devletin mahrem vesikaları milletvekillerine arz olunmuştur. Liderlerle toplandığım zaman, verdiğim haberlerin gazete haberleri mahiyetinde olduğu zikredilmiştir. Basın bugün her memlekette, hükümetlerin her meselesini hemen haber alıp yazacak durumdadır. Bununla beraber mesul ağızdan söylenen havadis kısımları, resmîyete büründüğü zaman önemle tetkik edilme kıymetini kazanırlar. Bunun yanında pekâlâ hatırlamak mümkündür ki, gazetelerde bulunmayan bilgiler de verilmiştir.

Hatipler haklı olarak çıkarma konusunda ısrar etmektedirler. Çıkarma süratle yapılıp arzu edilen yerler fiilen işgal edilir ve tesadüf edilecek mukavemetler hemen bertaraf olunursa, hususiyile bütün bu muamele kâfi kuvvetle bir hafta içinde bitirilirse, aylarca ve aylarca süren güç sefer hazırlıkları derhal netice verebilir. Askerî ve siyasi gerçek budur. Bu ka-

dar basit ve süratli görünen muamelenin başta siyasi unsurlar olmak üzere türlü sebepler yüzünden bu kadar süratli tatbik edilmesi her memleket ve her seferi için kolay bir mesele değildir. Bizim çıkarma hususunda yenmeye mecbur olduğumuz güçlükler ise emsali seferlerin hepsinden daha fazla olmuştur.

Çıkarma, elimizde bulunan bu muahedenin bünyesinde kayıtlara bağlanmıştır. İstişare edilecek, müşterek müdahale aranacak mümkün olmazsa münferit müdahale yapılacak. demek ki, habersiz âni bir hareket mümkün değildir. Teminatçı 3 Devlet daima beraber bulunarak birbirlerine yardımcı oldukları gibi birbirlerini engelleyici de olabileceklerdir.

İlk günden beri Türkiye'nin müdahalesi menfi karşılanmıştır. Müşterek hareket mecburiyeti ile İngiliz kumandasında üçlü idare tesis olundu. Bu idare Birleşmiş Milletler gelinceye kadar devam etti. Bu arada Londra Konferansının yapılması cemaatin ana vatanın kararına tekaddüm ederek konferansı kabul etmesi dolayısıyla bizim için mecburi bir safha olmuştur. Biz ilk önce huzur ve emniyet tesis olunmasını ve ondan sonra konferans yapılmasını istiyorduk. Emniyet ve huzurun yalnız İngiliz Kuvvetleri omuzunda bulunması sebebi ile İngilizler biran evvel ihtilâfa hâl yolu bulunması hususunda acele ediyorlardı. Bu ihtiyaca mukavemet etmek mümkün olamazdı. Çıkarma meselesi bonbordımana kadar birkaç kere ciddi olarak bahis konusu olmuştur. İlk zamanda İngiliz ve Yunan beraberliği varken, bundan sonra Birleşmiş Milletler beraberliği başlamıştır. Şimdiki durum budur.

Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin vazife gördüğü yerde çıkarma ile muharebe sebepleri yaratmak kolay bir muamele değildir. Nitekim kesin ihtiyaç olduğu zaman teşebbüslerimiz daima müttefiklerimizin ve Birleşmiş Milletlerin tesirleriyle karşı karşıya kalmıştır. İşin bu safhasında Sovyetler Birliğinin çıkarmayı bir istilâ hareketi olarak mütalâa edip itiraz ve tesir sahasına girmesi tabiatıyla vaziyete hususi bir nezaket vermiştir.

Milletvekillerimizin bu ihtilâflardan daima haberleri olmuştur. Hükümetin bütün bu tesirleri görmiyerek gözü kapalı sergüzeşte atılmasını beklemek haksızlıktır.

Gizli oturumlarda Haziran başı teşebbüsünün bütün bu safhaları size naklolunmuştur.

İç politika mülâhazaları ile güçlüklerin dik-kate alınmıyarak yalnız basit propaganda unsuruna ehemmiyet verilmesi Hükümet için esef edilecek bir talihsizliktir. (Bravo sesleri) Hükümet buna karşı mürakabenin faydası ile teselli bularak memleketi meçhullere sevk etmekten sakınmakla hata etmemiştir kanaatindeyim.

Bombardımanın yalnız iki gün sürmesi ve daha birçok hedeflerin tahribedilmemesi tenkid edilmiştir. İki gün tamam olmadan Güvenlik Konseyinin ateş kes kararının emrivâki olduğu unutulmaktadır. Ancak tecavüz eden zalimlerin vicdanlarda uğradığı mahkûmiyet iki günlük bombardımanı hazzettirebilmiştir. Ve ondan sonra da NATO maksatları için verilen silâhların başka hedeflerde kullanılmış olması münakaşası hâlâ bitmemiştir. Uluslararası alanda birçok devletlerle yakın münasebetlerde bulunuyoruz. Harb ve sulh meselelerinde temaslarımız ve rabıtalarmız bütün kararlarımızda elbette ki tesirini gösterecektir.

Her tesirden âzade bir hareket tarzının bugün hiçbir millet için kolay olmadığını hatiplerin takdir etmeleri lâzımdır.

Muahedelerin yürürlükte olduğunun tespit ve ilân edilmesi insafli olarak takdir edilmiyor. Gerçek şudur ki, Kıbrıs meselesinin meydana çıktığı günden beri dâva iki taraf arasında muahedelerin varlığı ve yokluğu hususunda münakaşa konusu olmuştur. Muahedelerin varlığını muhafaza etmiş olmak politik sahada esaslı bir naktdır.

Durum fiili bakımdan bizim için daima şikâyet konusu olmuştur. Birleşmiş Milletler kararları ve kuvvetleri arzu ettiğimiz kadar bizim taleplerimize ve ızdıraplarımıza yardımcı olamamıştır.

Bunun sebebini Hükümetin kusurunda aramak bir iç politika tarizi olabilir. Fakat meseleye haksız bir teşhis konmasına yol açar ve tabiatıyla muhakeme yanlış istikanete yönelir. Birleşmiş Milletlere ve onun kuvvetlerine istediğini yaptırabilmek kolaylıkla mümkün olan şeylerden değildir. Bu hususta fazla konuşmanın faydası olmadığı zannındayım.

Biz içinde bulunduğumuz durumda hukuk dışı hareketlere karşı Birleşmiş Milletlerin her

vasıtasından mümkün olduğu kadar çok istifade etmek çaresini arayıp bulmak çabasıındayız.

Bu umumi mülâhazalardan sonra, grupların sordukları münferit sualleri cevaplandırmaya çalışacağım :

4 Mart tarihli Güvenlik Konseyi kararının gizli tutulduğunun söylenmesinde bir yanlışlık olacaktır. Karar bilindiği gibi neşrolunmuştur. Ve bu karar üzerinde Büyük Millet Meclisinde münakaşa cereyan etmiştir.

Adadaki Türk Birliğinin kısmen değiştirilmesinin tehîr edilmiş olması tenkid edilmiştir. Hemen bombardımanı mütaakıp bu değiştirme muamelesinin birtakım yeni hâdiselere sebebiyet vermesi ihtimali, Genel Sekreteri ve ilgili devletleri telâşa düşürmüştür. İcabeden emniyet tedbirleri alınmaya kadar vakit ve fırsat verilmesi rica edilmiştir. Muamele bundan ibarettir. Alayın Adada mevcudiyeti, İttifak Muahedesinin icabıdır. Kıbrıs idaresinin başheca ilga ettiği ilân eylediği taahhüt de işte bu İttifak Muahedesidir. Kıbrıs idaresi ile aramızda bulunan en nazik mesele alayımızın mâruz olacağı her hangi bir muameledir. Böyle bir hal vukuunda savaş derhal bütün mânasiyle başlayacaktır. (Bravo sesler, alkışlar) Buna bütün ehemmiyeti ile Yunanistan'ın da dikkati çekilmiştir. Bu izahatınla, şunu arz etmek istiyorum ki çok nazik bir konuda yeni ihtilâtin vukuunu önlemek için değiştirmeyi bir müddet tehîr etmiş isek bunu mübalâğa etmemek daha doğru olur.

Gruplar mevent ittifaklarımızı tenkid etmişlerdir. Bunların temelden gözden geçirilmesini isteyenler olmuştur. Fakat bunların muhafazasını savunanlar da vardır. Gerçek şudur ki Hükümet bugünkü buhran içinde dostluklarımızı ve bağlı bulunduğumuz ittifak muahedelerini zede-lenmeden kurtarmak kararındadır.

Amerika Cumhurbaşkanı'nın son mesajının burada okunmadığından şikâyet edilmiştir. Bu kadar mahrem vesikalarm harfiyen bildirilmesi usulden değildir. Kaldı ki bu mesajın lüzumlu taraflarını ben 3 Eylül beyanatımda ve bugün icabı kadar söylemişimdir. Tekrar edeyim. Mesajda sulh yolu ile meselenin hallinde ısrar edilmekte ve NATO silâhlarının kullanılması konusuna dikkat çekilmektedir.

Hatipler yeni bir çıkarmaya teşebbüs ettiğimiz zaman Amerika'nın ve Rusya'nın ne yap-

cağını sormaktadırlar. Biz müdahaleye mecbur olduğumuz vakit sebebin ve haklı durumumuzun meşru müdafaa mahiyetinde olmasına ehemmiyet veriyoruz. Bununda birçok müşkülâtı önleyebiliriz. Bütün bu kayıtlarla beraber Amerika ve Rusya'nın bir savaş halinde ne yapacaklarını kesin olarak söylemek mümkün değildir.

Adaya kuvvet gönderme meselesinde Türkiye ile Yunanistan'ın durumları birbirinden tamamiyle farklı olmuştur. Türkiye'den Adaya gidebilen hususi mücahitler en mübalâğalı tahminlere göre 1 000 kişiyi bulmaz. Bu mahdut neticeyi tabii görmek lâzımdır. Hesapsız güçlükler ve tehlikeler bu imkânı kapamaktadır. Yunanistan'dan Adaya gönderilen kuvvetler açıktan limanlara, hava meydanlarına inmekte, bütün dünyanın gözü önünde nakliyat yapılmaktadır. Bu sebeple Yunanlıların gönderdikleri kuvvet, muntazam teşkilât olarak 10 000 civarındadır deniliyor. Keza, Kıbrıs Rumlarının askerî teşkilât olarak Yunanlılar tarafından kurulması ve silâhlandırılması açıktan mümkün olmuştur. Vaziyetler arasındaki fark bunun sebebidir.

Kıbrıs Anayasasının yaşaması ve işlemesi Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin iş birliğine dayanmıştır. Muahedelerin ruhu budur. Anayasa ihlâli iş birliği ile önlenecektir. Kıbrıs Anayasasının ihlâlini ve muahedelerin zorla iptalini açıktan destekleme politikası ile Yunanistan tahhütlerin dışına çıktıktan sonra, Anayasa nizamının ihlâli sorumluluğu başta ona tevceüh etmiştir. (Bravo sesleri.) Siyasi ve askerî vaziyeteki vahametinin temeli budur.

Şimdi, Cenevre müzakerelerinin karakteri üzerindeki münakaşalara cevap vereceğim. Biz bu görüşmelere mevcut muahedelerin yürürlüğünü mahfuz tutarak başladık. Kıbrıs meselesine bir hal şekli bulmak için vuzuhsuz ve kararsız olduğumuz zannı aşikâr bir surette yanlıştır. Muahede hükmü dâhilinde kalmak için resmî ağızdan «Taksim sözü» ile değil, «Federasyon» şekli ile münakaşaya başladık. Türk Cemaatinin emniyet içinde yaşaması şartlarını, hallolunacak başta mesele saydık. Milletlerarası münakaşalarda bize, Ada dışında bedelden bahsolunduğu zaman, biz bir teklif varsa onu bilmemiz lâzım olduğunu öne sürdük. Bize enosis ihtimalinden bahsolun-

duğu vakit onun ancak iki taraflı enosis olabileceğini söyledik. Bir ihtilâfın halli için müzakereye girildiği zaman sabit noktalar üzerinde ısrar etmek mümkün değildir. Elverir ki, görüşme dalgaları arasında istinadedilen muahede hükümleri örselenmesin. Cenevre'de görüşmeler bu dikkat ve itina içinde başlamıştır. Bir kısım arazinin Türkiye'ye ilhak edilmesi ve ayrıca Türk Cemaatinin adada yaşamasının sağlam teminata bağlanması üzerinde müzakere bize çıkar yol göründü. Bu bir anlayıştır. Onun için bu zeminde elle tutulacak bir netice hâsıl olmasını aradık. Bunu bulunca da Meclisin huzuruna getirmemiz tabii idi. Bugün karşısında bulunduğumuz durum Cenevre müzakerelerine fâsıla verilmiş olması durumudur. Yeniden müzakerenin ne şartla başlayacağını şu anda bilmiyoruz. Hükümet olarak kanlı bir şekilde devam etmekte olan ihtilâfın bir hal suretine bağlanmasını ve bu şekilde cemaatin ve Devletin haklarını koruyacak unsurlar bulunmasını arıyoruz: Bir neticeye vardığımız farz olunduğu halde bile uluslararası her mukavelenin tabii icabı onun kabul edilmesinin ne kadar güç ve nankör bir mesele olduğunu bilmekteyiz. Ancak yine biliyoruz ki, görüşme ile hallolunacak her ihtilâfın kaderi budur. Acheson plânının müzakere zemini yapılmasına dün aldığım bir telgrafla Kıbrıs'taki Türk Cemaatinin itiraz ettiğini öğrenmiş bulunuyorum. Türk Cemaati bana cemaatleri mutlak surette birbirinden ayıracak şekilde tam bir taksimi arzu ettiğini bildiriyor. Bir kısım cemaatin Rum ve Yunan idaresinde kalması ile karışık bir arazi taksimini kabul etmiyor. Böyle bir ihtimalde Ada'dan çıkması için tedbir alınmasını söylüyor ve bütün bu dileklerinin bugünkü müzakereye Büyük Meclise arz edilmesini de istiyor. Ayrıca yapılacak müzakerelere Türk Cemaatinin iştirak ettirilmesini de talebediyor. Bu bilgi ile arz etmiş oluyorum ki, kanlı bir ihtilâfı sulh ve müzakere yolu ile bir hal şekline bağlamak ve bu neticeyi Büyük Millet Meclisine olduğu kadar diğer ilgililere de kabul ettirmek büyük bir meseledir.

Sayın Milletvekilleri;

Meclis müzakerelerine dokunan bu açıklamayı yaptıktan sonra şimdi Yunan Başbakanının, benim 3 Eylül beyanatıma verdiği cevaplar üzerine geliyorum. Kıbrıs meselesinin bugünkü muğlâk ve sulh için tehlikeli hale gelmesinin başta sorumluluğunu Yunanistan üzerine almıştır. Zü-

rich ve Londra anlaşmaları ile Yunanistan'ın millî arzusu tam ve kâmil bir surette temin olunmuş idi. Bütün Ada'da tam bir Yunanlı idare olan Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştu. İngiltere üslerini alarak ehemmiyet verdiği askerî ihtiyacı sağlamıştı. Türkiye'ye verilen fayda Türk Cemaatini birtakım haklarla teçhiz ederek fizik ayrılığı olmıyan federal denilebilecek hükümlere kavuşturmak olmuştur. Türkler, Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk ve ittifakın mânevi himayesi altında, Rumlarla iyi ve müşterek bir hayat sağlayacaklardı. Türklerin kazaneî hissi ve mânevi olacaktı. Talihsizlik oradadır ki, Kıbrıs'ın başına geçen Rum idarecileri zorla haklarından mahrum etmek hevesine ilk günden kapılmışlardır. Bu suretle Ada'nın müstakil bir Yunan Hükümeti halinden enosis şeklinde bir Yunan ülkesi durumuna gelmesini bir zafer telâkki etmiş olmalarıdır. Bu yıl başına kadar Yunan Hükümetleri bizimle beraber Zürih ve Londra eserini muhafaza edip iki Devlet arasında ihtilâf çıkarmamayı münasip görmüşler ve ihtilâfın patlamasına vesile vermemişlerdir. Şimdiki Yunan Hükümetinin muahedeleri atarak, Kıbrıs tethişçileri ile beraber olması sulhün ve Anayasa ihlâlinin sebebi, desteği ve temeli olmuştur. Yunan Hükümetinin sorumluluğu buradan geliyor, bir defa yanlış bir yol tutulmuş en evvel müdahale hakkının işlememesi başlıca hedef tutulmuş ve müdahale halinde Kıbrıs ile beraber bütün Yunan kuvvetlerinin karşı koyması tertipleri alınmıştır. Hesabediliyor ki, nihayet bir gün Türkiye tarafından askerî müdahale vukubulup savaş patlarsa o savaşın Kıbrıs'ta Yunanistan'a elverişli şartlar içinde cereyan etmesi mümkün olacaktır. Dostluktan ayrılıp Türkiye ile savaşa karar verdikten sonra onu Yunan ricalinin Kıbrıs'a munhasır tutmayı mümkün görmeleri hayret edilecek bir yanlış hesaptır. (Alkışlar) İki millet arasında savaş vücuda getirilmesini Yunanistan haksız ve insafsız olarak emrivaki yaptıktan sonra onun iki memleketin bütün cephelerinde bir harb halini alması aşikâr bir gerçektir. (Alkışlar) 8 - 9 Ağustos bombardımanlarından sonra Yunan Başbakanından Büyükelçimiz vasıtasıyla şifahi bir mesaj almıştım. Bu mesajda bombardımanın durdurulması rica ediliyordu. Kendisine Ada'daki mezalime nihayet verilerek Ada'daki ihtilâfın bir an evvel halledilmesini telkin ettim. Cevabımı, Yunan hariciyesinin iyi karşıladığı intibah hâsıl ol-

muştur. Yunan Başbakanının Birleşmiş Milletlerin ateş kes kararından sonra bana verdiği cevap, amelî bir ümit vadetmiyen karakter taşımıştır.

Benim, Meclisteki 3 Eylül tarihli beyanatım üzerine Yunanistan Türkiye'yi NATO'ya şikâyet etmiş ve bizim aleyhimize NATO'dan yardım istemiştir. Muamele, şaşılacak ölçüde bir mugâlâtdır. Aylardan beri NATO içinde Yunanistan'ın durumunu biz şikâyet etmekteyiz. NATO kendi Umumi Kâtibini Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilâfı yakından takibetmeye ve iki memleket arasındaki münasebetlerin daha ziyade kötüleşmesini önlemeye memur etti. Bu tavassuttan bir netice hâsıl olmaması, Yunanistan'ın hiçbir şekilde temas kabul etmemesindedir.

Hulâsa, Zürih ve Londra Andlaşmalarının temeli olan muahedelerden birine, yani garanti hükümetlerine Yunanistan yalnız riayet etmemekle kalmamış, bu muahedenin koruduğu Anayasa nizamının zorla bozulmasını silâhla desteklemeye de teşebbüs etmiştir. Şimdi üzerine yüklenen savaş tertibi sorumluluğundan kurtulması mümkün olamaz.

Muhterem Milletvekilleri,

İttifaklar içinde şahsiyet sahibi olan bir politika takibine gruplar dikkati çekmişlerdir. Millet Meclisini temin etmeye cesaret ediyorum ki, her Türk Hükümeti ittifaklar içinde Türkiye'nin şahsiyetini korumaya ve değerlendirmeye dikkat etmiştir ve daima da edecektir. İktisadi ihtiyaç dolayısıyla bağlılık meselesi büyük siyasi menfaatlerle bağlanmış olan teşekküllerde esaslı bir rol oynayamaz mülâhazası da bize târiz edilirken öne sürülmüştür.

İçinde bulunduğumuz Dünya elbette ki, iktisadi ihtiyaçlar ciddî bir kimse tarafından hafife alınacak bir güçlük sayılamaz. Ama, bunun getirdiği bağlılıkları da mübalâğa etmemek lâzımdır. Zira iktisadi ihtiyaç ne kadar kuvvetli olursa olsun, siyasi taahhüdün ehemmiyeti ondan üstündür ve ondan daha ziyade hayatidir.

Muhterem milletvekilleri, şimdi huzurunuzda takibettiği ve takibine devam edeceği politika-yı tekrar hulâsa etmek isterim.

Adada Türk Cemaatine yapılacak tecavüzlere her şekilde ve her vasıta ile mutlaka cevap verilecektir. («Bravo» sesleri alkışlar) Bu su-

retle Yunanistan'ın Kıbrıs idarecilerine gösterdiği tesanüt, Türkiye ile Yunanistan arasında, yalnız Kıbrıs'ta değil, bütün cephede savaş halini meydana getirecektir. («Bravo» sesleri, alkışlar.) Böyle bir hale mahal vermemek için elimizden gelen bütün gayreti sarfedeceğiz. Fakat, savaş bir emrivâki olarak patlarsa bunun hazırlayıcısı olan Yunanistan, bütün sorumluluğu taşımaya mecbur olacaktır. Bu hale göre, kapımızın eşğine gelmiş olan harp tehlikesini, milletçe sükûnetle beklemeye mecburuz.

Bir taraftan Yunanistan, harp patlamasına sebeb olacak hâdiseleri Adada durdururken, öbür taraftan da müzakere yoluyla, iki memleket arasında bir hal şekli bulunabilirse, memleketimiz arasında felâket önlenmiş olur.

Millet Meclisine Kıbrıs meselesinin bugünkü durumunu, kısaca arz etmiş olduğumuzu zannediyorum.

Sayın Milletvekilleri, Adalet Partisinin bahsetmediği bir konuyu, diğer muhalefet partileri ele almışlardır. O da bu devrede Hükümetin bünyesini geniş iş birliği tertipleri ile bir koalisyon haline getirmek arzusudur. Zanmediyorum ki, bu konu bugünkü genel müzakere esnasında hallolunamaz.

Bugün önemli olan memleketin karşısında bulunduğu durum ve Hükümetin öngördüğü ihtimamlar ve takibettiği politika hakkında Büyük Meclisin etrafı ile vukuf hâsıl ederek takdirini kullanmasıdır.

Hürmetlerimi sunarım. (Ortadan şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, iki tane kifayet tavrını gelmiştir. Bu kifayet tavrilerini okumadan evvel son söz milletvekilinindir. İhtizâz hükümüne göre sırada olan bir arkadaşın söz vereceğim. Ondan sonra kifayet tavrini oyunuza sunacağım.

Şimdi söz sırası Muslihittin Gürer'indir. Buyurunuz.

Lütfen arkadaşlar bir yere gitmesinler. Kifayet üzerinde reylerini izhar için salonu terketmemelerini rica ederim.

MUSLİHİTTİN GÜRER (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem milletvekilleri, milletçe birleştiğimiz bir dâvada konuşmanın büyük rahatlığı içinde sizler Sayın Başbakan'ın, huzurunuzda arz etmiş olduğu beyandan sonra, şahsi görüşlerimi arz etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasamızın 88 nci maddesinin ahkâmına göre, bir denetleme organı olan genel görüşmeler, bugünkü tatbikatına kadar, maalesef, Heyeti Celilenizden, bir sohbet görüşlerinden ileriye gidememiştir. Bu mevzuda Yüksek Heyetiniz ve her bir arkadaşımız, gayet enteresan ve memleketin bünyesinde büyük inkişafı gösterecek fikirler bahsettiği halde her zaman olduğu gibi son olarak Hükümet çıkmış ve kendi görüşlerini söyledikten sonra gene Meclis bir dahaki genel görüşmeye kadar Hükümetin icraatını izler vaziyete girmiştir.

Muhterem arkadaşlar, bu mevzuda gayet enteresan bir cihet var. Sayın Başvekil demin de yüksek huzurunuzda buyurdular; Hükümetin maceraya atılması zordur diyorlar. Ama ben, arkadaşınız Muslihittin Gürer olarak bu kürsüden şimdiye kadar konuşmuş olan bütün arkadaşları büyük bir dikkat ve vukuf ile dinledim. Hiçbir arkadaş bu kürsüden Hükümetimizin maceraya atılmasını asla istemiş değil. Hükümetimizin basiretli ve hakikaten Türk Milletine ve onun bütünlüğüne yarar bir şekilde doğru yoldan hareket etmek ve enerjik davranmak suretiyle bu dâvayı halletmesini istediği kanaatindeyim. Yoksa hiçbir milletvekilinin bir harp çıkmasını ve Türkiye'nin büyük bir karanlığa atılmasını bu dâvaları halletmeden arzu etmediği kanaatindeyim. Ama eğer bunlar halledilmez ve Türkiye Cumhuriyeti ve onun mensubu olan bizler Türk haysiyeti ve şerefini korumak için harp olacaksın bu takdirde muhakkak harp olmasına taraftar olduğumuzu bu kürsüden ilân etmek isterim.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetlerin en büyük vasfı dâvalara takaddüm etmektir. Yoksa, dâvaların arkasından adeta yalın ayak koşmak suretiyle onun arkasından gitmek değildir. Maalesef bugüne kadar gördük ki, iktidarda bulunan Hükümet daima, «bekle, gör» siyasetine dayanmak suretiyle, dâvaların arkasından gitmiş, hiçbir zaman dâvaya tekaddüm etmemek suretiyle Kıbrıs dâvasında enerjik kararlar alınamadığına kaanım. Yüksek huzurunuzda, Hükümetin sekiz aydan beri Kıbrıs politikasındaki tutumunu hâtıralarla tazelediğim vakit, benimle aynı kanaatte olacağınızdan eminim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümetimizin durumuna gelince, sizin hafızalarınızı tazelemeye

başlıyorum. Hâdiselerin bir jet süratiyle akışına bakacak olursak, maalesef Hükümetimizin politikasında belli bir gayesi, bir vuzuh görmemekteyiz. Ve bütün bir millet olarak her gün bunu birbirimize sormakta ve cevap bulamamaktayız. Radyoları dinliyoruz, Hükümetimizin daveti üzerine memleketimizi ziyarete gelen NATO Genel Sekreteri konuşuyor. «Kıbrıs ihtilâfı» diyor Genel Sekreter, «Sadece Kıbrıs Adasını ilgilendirir. Ve Türkiye ile Yunanistan arasındadır. NATO bu ihtilâf dolayısıyla vazifeye çağrılmamıştır. Mesele Birleşmiş Milletlere intikal ettirilmiş, temsil ettiğim teşkilâtın salâhiyeti dışına çıkmıştır.»

Gazeteleri okuyoruz. Sayın Başvekil, «Girne yolu kaybedilebilir. Fakat Kıbrıs kaybedilmiyecektir.» diyor.

İnsan gene düşünmekten kendini alamıyor. Acaba bundan Sayın Başbakanın kararı ve bu kararın mesnedi nedir, diye?

Hükümetçe Kıbrıs ihtilâfının Londra ve Zürih andlaşmaları gereğince tanınmış müdahale hakkınızı kullanmak suretiyle çözüleceği beyan edildi; gerçekleşmedi.

NATO camiası içinde halledileceği söylendi; olmadı. Anlaşmazlığın Güvenlik Konseyine getirilmiyeceği iddia edildi. Fakat oraya gitmesi önlenemedi.

Kıbrıs Türklerinin can ve mal emniyetinin sağlanacağı iddia edildi; ama soydaşlarımız hâlâ her an ölümle pençeleşmekte ve her gün yeni kurbanlar vermektedirler.

Dostlarımızın bizi anlamadıklarından dert yandı ve hattâ NATO dan ayrılmamızın düşünüldüğü açıklandı. Yeni bir dünyada Türkiye'nin yerinin neresi olacağı meseleleri incelenmeden süratle dönülerek böylesine bir hareketin bahis konusu olmadığır açıklandı.

Muhterem arkadaşlarımız, Kıbrıs meselesi üzerinde milletçe görüş birliği vardır. Türk Milleti bir bütün halinde Hükümetin etrafında kenetlenmiş, Hükümet bu büyük desteğini de Büyük Millet Meclisi kararıyle müeyyidelendirmiştir.

Kıbrıs'ta Ana Vatana bağlı 120 000 soydaşımız dar imkânları içinde, hürriyetlerini muhafaza için aylardan beri mücadele etmekte ve kan dökmektedirler. Din kisvesi içinde bir cânî türlü entrikalar çevirmektedir.

Adada Türk Silâhlı Kuvvetlerine mensup bir

birliğimiz mevcuttur. Bir hükümetin elinde, dış politikaya ait bir meseleyi halletmesi için, yukardan beri saymış olduğumuz hususlardan daha büyük avantajlar var mıdır, muhterem arkadaşlarımız?

Muhterem arkadaşlar, bugün artık realist kararlara ihtiyaç vardır. Yarım ve oyalayıcı tedbirler hiç kimseyi aldatamaz. İngilizlerin evelden beri takibettiği politikada olduğu gibi, Sayın Başbakan da, «Muharebeyi kaybeder, fakat harbi daima kazanır», yolunda olsa kendisi ile beraberiz.

Fakat, bugüne kadarki beyanlarımdan görüyoruz ki, maalesef Sayın İnönü, Kıbrıs'ı fiilen kaybedebiliriz, fakat hukukan kaybetmeyiz demek istemektedir. İşte bu noktada kendisiyle beraber değiliz.

Muhterem arkadaşlarımız, bu müphemiyetler içinde Hükümet ne düşünür bilmiyoruz. Yegâne bildiğim ve inandığım bir şey vardır. Türkiye var oldukça, soydaşlarımızın hakkı teslim edilmedikçe Kıbrıs toprağı hiçbir zaman Yunan toprağı olmayacaktır.

Geçen zaman ve cereyan eden hâdiseler göstermiştir ki, Kıbrıs dâvasının hallinde akılla birlikte zamanın da çizmeleri çekmenin de çok büyük rolü olacaktır.

Muhterem arkadaşlarımız, bu hâdisede biraz da dostlarımızın durumunu incelemekle yetinelim. Amerika kendisine en sadık, barışsever centilmen bir milletin vakur ve temkinli davranışını acaba her bakımdan bir âciz eseri mi saymaktadır?

Bu davranışlarımızdan bir şey anlamamakta mıdır? Yoksa 25 Mart 1964 tarihli New York Herald Tribune Gazetesinin Avrupa nüshasında verilen habere göre, Endonezya Başkanı Sukarno'nun ağız ile hakaret ve istiskalden mi hoşlanmaktadır?

BAŞKAN — Sayın Gürer, bir dakikanız kaldı, lütfen toparlayınız.

MUSLİHTİN GÜRER (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bu mevzuda İngilizlerin de kendilerine göre bir politikaları vardır. Hükümet bunu nazarı dikkate almalıdır.

Hükümet, mevcut icraatı ile Kıbrıs'ta bugün 10 bin kişi olarak iddia edilen askerî yığınağa sebebiyet vermiştir. Bunun neticesinde eğer bugünden itibaren bir çıkarma olacaksa, orada bu tedbirsizlik ve ihmal yüzünden kırılacak her

Türk askerinin sevap ve vebalini mesuliyetleri üzerinde taşıyan Hükümete terk ederim.

Muhterem arkadaşlar, konferanslar, toplantılar ancak mevcut durumu hallederler. Eğer bugün Berlin'de utanç duvarı bir sınır olarak kabul edilmişse, fiilî durum utanç duvarına kadar geldiği için kabul edilmiştir. Eğer bugün 36 ncı arz dairesi Kore'de sınır olarak kabul edilmişse, fiilî durum bu olduğu için kabul edilmiştir. Şu halde bundan sonra iştirak edeceğimiz konferanslarda hakiki basiret ve cesaretimizi göstermek suretiyle fiilî durumumuzu, kuvvetimizi gösterelim. Ve her konferanstan Türk Milletinin alın akıyla çıkalım. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Soldan, alkışlar)

BAŞKAN — Kifayet takrirlerini okutuyorum :

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Hükümetçe verilen izahat kâfi görüldüğünden ve konu aydınlandığından, görüşmelerin yeterliğinin kararlaştırılmasını arz ve teklif ederim.

Muğla
Cevdet Oskay

Millet Meclisi Başkanlığına

Günlerdir; gruplar, Hükümet ve muhtelif partilere mensup çok sayıda milletvekilinin konuşmalarıyla mevzu aydınlanmıştır.

Müzakerenin kifayetine karar verilmesinin reye vaz'ını saygı ile arz ederim.

İbrahim Sıtkı Hatipoğlu
Ankara

BAŞKAN — Sayın Diler kifayet aleyhinde buyurun.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — A. P. Meclis Grubu adına kifayet aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Diler kifayet aleyhinde grup adına söz istenmiştir.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Efendim, ben söz istedikten sonra grup sözcüsü söz istemiştir....

BAŞKAN — Efendim, tüzükte «grup sözcü-

leri takaddüm eder» diyor. Ne yapalım?.. Tatbikatımız bu merkezde.

A. P. GRUPU ADINA ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Muhterem milletvekilleri; Sayın Hükümet Başkanı konuşmasında, harb tehlikesinin kapımızın önüne geldiğini ve bunun sükûnetle karşılamaklığımız icabettiğini belirttiler. Böyle bir tehlike anı kapının önüne geldiğine mesele bu derece ehemmiyetli ve ciddi bir mahiyet arz ettiğine göre, burada genel görüşmenin bir kifayeti müzakere takririyle bağlanmasının katiyen durumumuzla mütenasibolmadığı kanaatindeyiz. Bu sebeple genel görüşmenin devamını ve müzakerenin devamlılığının bu hal karşısında zaruri olduğunu belirtir, kifayeti müzakerenin aksi istikametinde rey kullanılmasını istirham ederiz.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, okutulmuş olan iki takirde de müzakerelerin kâfi olduğu ileri sürülmektedir. Müzakerelerin kifayeti kabul edenler lütfen işaret etsinler... Kifayeti kabul etmeyenler lütfen işaret etsinler... Kifayet takrirleri kabul edilmiştir.

Kıbrıs mevzundaki genel görüşme bu suretle bitmiştir, ancak şimdi verilmiş bir önerge vardır, okutuyorum :

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümetin Kıbrıs politikasını 7 Eylül 1964 günlü oturumda açıkladığım sebeplerle tasvibetmediğimiz cihetle, Hükümet hakkında gensoru açılmasını teklif ederim.

C. K. M. P. Genel Başkanı
İstanbul
Ahmet Oğuz

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, gensoru talebi de fevkalâde toplantıyı istilzam eden hususa taallük ettiği için Anayasamızın âmir olan hükmü gereğince ilk birleşim olan yarın gensoru talebinin gündeme alınıp alınmaması meselesi konuşulmak üzere bugünkü birleşimi yarın saat 15,00 te toplanmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati : 20,07

4. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — *Konya Milletvekili Kadircan Kafli'nin, Manisa Bağcılar Bankası İstanbul Şubesinin, tasarruf hesabından, tevdiat sahiplerine ödeme yapmadığı hakkındaki şikâyetlerin doğru olup olmadığına dair soru önergesi ve Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli'nin yazılı cevabı (7/497)*

Millet Meclisi Başkanlığına

İlişik yazılı sorunun Ticaret Bakanlığına ulaştırılmasına tavassutunuzu saygı ile rica ederim.

Kadircan Kafli
Konya Milletvekili
30 . 4 . 1964

Ticaret Bakanlığına

Manisa Bağcılar Bankasının İstanbul Şubesinin tasarruf hesabına yatırılan paralardan, tevdiat sahipleri istediklerinde ödeme yapıldığı ihbar edilmiştir. Bu şikâyetin ne dereceye kadar doğru olduğunun ve doğru ise sebeplerinin ve bir tedbir düşünülüp düşünülmediğinin yazılı olarak bildirilmesini saygı ile rica ederim.

Konya Milletvekili
Kadircan Kafli

T. C.

Ticaret Bakanlığı 20 . 5 . 1964
İçticaret Genel Müdürlüğü
Şube Remzi ve No. : 4/7782

Konu : Banka ve kredi

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 5 . 5 . 1964 gün ve 7/497, 8856 - 48892 sayılı yazınız.

Manisa Bağcılar Bankası İstanbul Şubesinin tasarruf hesabından, tevdiat sahiplerine ödeme yapmadığı hakkındaki şikâyetlerin doğru olup olmadığına dair Konya Milletvekili Kadircan Kafli tarafından Bakanlığımıza cevaplandırılmak üzere verilen yazılı soru önergesi, ilgisi dolayısıyla gereği ifa edilmek için Maliye Bakanlığına gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Fennî İslimyeli
Ticaret Bakanı

T. C.

Maliye Bakanlığı 13 . 8 . 1964
Hazine Genel Müdürlüğü ve
Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilâtı
Bankacılık Şb.
Sayı : 5250 - 8, 35514

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : 5 . 5 . 1964 tarih ve 7 - 497 - 8856/48892 sayılı yazınız.

Konya Milletvekili Kadircan Kafli tarafından Türkiye Bağcılar Bankası'na mevduat sahiplerine ödeme yapılmadığı yolundaki şikâyetlerin doğru olup olmadığını yazılı olarak cevaplandırılması isteği ile Ticaret Bakanlığına hitaben verilen ve adı geçen Bakanlıkça ilgisi dolayısıyla Bakanlığımıza intikal ettirilen yazılı soru önergesi cevabıdır.

Türkiye Bağcılar Bankasında bankalar yeminli murakıpları tarafından yapılan tetkikat neticesinde 12 . 7 . 1960 tarih ve 5/145 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesine müsteniden adı geçen banka hakkında Bankalar Kanununun 60 nci maddesi hükmü uygulanmıştır. Bankanın kasa sıkışıklığının giderilmesini temin ve mevduat taleplerini karşılamak maksadıyla, Bankalar Kanununun 33 ncu maddesi hükmüne göre tesis edilmiş bulunan mevduat munzam karşılıkları hesabının mevcut bakıyesi bu bankaya tamamen iade olunmuştur. Bu inkâna rağmen bankanın mali bünyesinde devamlı bir ferahlama olmamış ve 28 . 2 . 1964 tarih ve 6/2767 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle bir kısım bankalarımızın iştiraki ile teşkil olunan bankalararası yardım konsorsiyumu kanalı ile T. C. Ziraat Bankasından 5 milyon lira yardım temin olunarak 16 . 5 . 1964 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanmış ve mevduat iadesi taleplerinin is'afı sağlanmıştır.

Bilgilerinize arz olunur.

Maliye Bakanı
Ferid Melen

2. — *Konya Milletvekili Kadircan Kafli'nin, maksat ve gayesini kaybeden, halka zararlı ve Devlete yük olan Et ve Balık Kurumunun ıslahı*

için bir çare düşünülüp düşünülmediğine dair soru önergesi ve Başbakan adına Ticaret Bakanı Fennî İslimiyeli'nin yazılı cevabı (7/529)

Millet Meclisi Başkanlığına

İlişik 3 yazılı soruların Başbakanlığa ulaştırılmasını saygı ile rica ederim.

Konya Milletvekili
Kadircan Kafli

Öz : Et ve Balık Kurumu Hk.

Başbakanlığa

Et ve Balık Kurumunun iyi niyet ve iyi mak-satlarla kurulduğundan kimsenin şüphesi olamaz. Fakat birçok Devlet işletmeleri gibi bu teşek-külün de senclerden beri gayesine ulaşamadığı, Devlet bütçesine yük olduğu da inkâr edilemez. Bu defa Konya Bölgesi Veteriner Hekimler Odası Başkanı Hasan Akyıldız'ın yaptığı basın toplantısı acı gerçeği bir defa daha belirtmeye vesile olmuştur.

Et ve Balık Kurumunun bilhassa Konya böl-gesindeki tutumunun hayvancılığımızı ve istih-sali baltalayıcı mahiyette olduğu iddia edilmek-tedir. Kurumun :

1. Üreticiye zararlı olduğu, nâzım ve teş-vik edici rolünü yapmadığı, et fiyatlarının ayar-lanmasına önem vermediği, lüzumsuz memur ve işçi bulundurduğu, kredi faiz ve masraflarını % 12 kadar yükselttiği, kapasitenin ancak onda biri kadar iş yaptığı doğru mudur?

2. Maksat ve gayesini kaybeden, halka za-rarlı ve Devlete yük olan bu kurumun ıslahı için bir çare düşünülüyor mu?

Bu hususlara yazılı olarak cevap verilmesi için ilgili Bakanlığa emir verilmesini saygıla-rımla rica ederim.

3 . 7 . 1964

Konya Milletvekili
Kadircan Kafli

T. C.

Ticaret Bakanlığı

14 . 8 . 1964

Teşkilâtlandırma Genel Md.

Şube remzi ve No. IV - 6/7794

Konu : Konya Milletvekili Ka-dircan Kafli'nin yazılı soru önergesi.

Millet Meclisi Başkanlığına

Et ve Balık Kurumunun maksat ve gayesini kaybettığı, halka zararlı ve Devlete yük olarak

çalıştığı hakkında Konya Milletvekili Kadircan Kafli'nin, Başbakan tarafından cevaplandırılma-sı isteğiyle verdiği, yazılı soru önergesi incelen-miştir.

1. Et ve Balık Kurumunun düşük kaliteli koyun alıp kesmesi, dolayısıyla üreticiye zararlı olması bahis konusu bulunmamaktadır. Zira Ku-rum, şartnameleri gereğince muayyen evsafın üstündeki kaliteli canlı hayvanları fazla fiyatla mu-bayaa etmek suretiyle, bu konudaki iddiamın tam aksine, besiciliği teşvika gayret etmekte, bu su-retle kaliteli hayvanlar için çeşitli primler öde-mektedir.

Kurum fiyat politikasını, daimî şekilde canlı hayvan pazarlarının içinde ve üreticilerin yanı-başında bulunan kombina görevlilerinden, borsa bültenlerinden ve diğer çeşitli kaynaklardan al-dığı bilgilere göre; mevzuatın çizdiği sınırları aş-madan, basiretli ve müdebbir bir tüccar gibi dü-şünerek düzenlemek durumundadır.

Bu suretle tesbit olunan fiyatlar, üreticiyi haklı ve normal kazanç ölçüsü içinde tatmin ede-cek, tüketiciyi de zarara uğratmayacak bir esasa dayanmaktadır.

2. Kurumda bütün kadroların, 1961 yılın-dan itibaren ihtiyaca göre tedricen azaltılması hu-susunda gerekli tedbirler alınmaktadır.

3. Canlı hayvan bağlantıları dolayısıyla ve-rilen avansların kredi faiz ve masraflarının % 12 ye yükselmesi bahis konusu değildir. Çünkü avanslar, faizsiz olarak verilmektedir.

4. Kurumun kapasitesinin ancak onda biri kadar iş yaptığı doğru değildir. Kombinaların fiilî kapasitesi 1 435 000 küçükbaş, 171 000 bü-yükbaş olarak tesbit edilmiştir.

1963 yılında 4 et kombinasında toplam ola-rak 749 622 küçükbaş, 162 411 büyükbaş hay-van kesilmiştir ki, kesim oranı küçükbaşta % 52,24, büyükbaşta ise % 94,98 dir.

Kurum bilançosunun son senclerde kârla ka-panması muvacehesinde maksat ve gayesini kay-bettiği, halka zararlı ve Devlete yük olduğu yo-lundaki görüş de gerçeğe uygun düşmemekte-dir.

Diğer taraftan, 79 sayılı Kanunla tatbikten kaldırılan Millî Korunma Kanununa istinaden K/871 sayılı Koordinasyon kararı ile kurulan Et ve Balık Kurumunun faaliyetinin bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak devamını sağlamak üye-

re gerekli kanun tasarısı hazırlanmış olup, bu yeni kanun esasları dâhilinde Kurumun müstahsıla daha faydalı olması mümkün olacaktır.

Bilgilerinize arz ederim.

Başbakan adına
Fennî İslimyeli
Ticaret Bakanı

3. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, Adilcevaz - Site arasındaki yolun yapılması hakkında bir karar alınmış olup olmadığına dair soru önergesi ve Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat'ın yazılı cevabı (7/531)

Özü: Bitlis Adilcevaz ilçesinin yaylası mevkiinde bulunan Site yolunun durumu hakkında Bayındırlık Bakanlığından yazılı soru.

Millet Meclisi Başkanlığı eliyle
Bayındırlık Bakanlığına

Adilcevaz ilçesine 7 kilometre mesafede bulunan Site yolunun yapılması hususunda en yetkili kimseler tarafından çeşitli vaitlerde bulunulduğu ve buna rağmen yolun yapılmadığı tarafıma şikâyet olarak intikal ettirilmiştir.

Adilcevaz - Site arasındaki yolun yapılması hakkında Bakanlıkça alınmış bir karar var mıdır? Ve varsa mahiyeti nedir?

Yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

25 . 6 . 1964

Fahir Giritlioğlu
Edirne Milletvekili

T. C.

Bayındırlık Bakanlığı 6 . 8 . 1964
Hususi Kalem
Sayı: 144/853

Konu : Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun Adilcevaz - Site arasındaki yola dair yazılı sorusu.

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 9 Temmuz 1964 gün ve 7/531/9189-52107 sayılı yazınız.

Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu tarafından verilen yazılı soru önergesinde temas edilen Adilcevaz - Site arasındaki yolun bir köy yolu olduğu ve köy yolları inşa ve bakım faaliyetlerinin Bakanlar Kurulunun 16 . 7 . 1964 gün ve

6/3349 sayılı Kararı ile Köy İşleri Bakanlığına tevdi edilmiş bulunduğu cihetle, Bakanlığımızın çalışma konularına artık girmediğini saygılarımla arz ederim.

Arif Hikmet Onat
Bayındırlık Bakanı

4. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, Elektrik İşletmesinin bir elden idaresinin ne zaman ve ne suretle kabil olabileceğine dair soru önergesi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hüdaî Oral'ın yazılı cevabı (7/535)

Konu : Elektrik işletmelerinin bir elden idaresinin ne zaman ve ne suretle kabil olabileceğine dair. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığında yazılı soru.

Millet Meclisi Başkanlığı eliyle
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına
Aşağıdaki sorunun yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

25 . 6 . 1964

Fahir Giritlioğlu
Edirne Milletvekili

1. Türkiye'de; elektrik enerjisi kaç çeşit hukuکی rejime tabidir ve hangi müesseseler tarafından işletilmektedir?

2. Elektrik işletmesinin bir elden idaresi, ne zaman ve ne suretle kabil olabilecektir.

3. Bakanlığın üzerinde çalıştığı söylenen Türkiye Elektrik Kurumu hakkındaki kanun tasarısının hazırlanması hangi safhadadır.

T. C.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 7 . 8 . 1964
Müsteşarlık Yazı İşleri Bürosu
Sayı: 01 - 3068 - 64

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: Kanunlar Müdürlüğünüzün 9 . 7 . 1964 gün ve 7/535, 9194 - 52102 sayılı yazıları.

Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun 25 . 6 . 1964 günlü soru önergesinde, elektrik işletmelerinin bir elden idaresinin ne zaman ve ne suretle kabil olabileceği hakkında sorulan hususların cevabı ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Hüdaî Oral
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun elektrik işletmelerinin bir elden idaresinin ne zaman ve ne suretle kabil olabileceğine dair önerisindeki soruların yazılı olarak istenilen cevapları :

Soru 1. Türkiye'de elektrik enerjisi kaç çeşit hukukî rejime tabidir ve hangi müesseseler tarafından işletilmektedir?

Cevap 1. Türkiye'de elektrik enerjisi altı çeşit hukukî rejime tabi eller tarafından işletilmektedir.

a) Devlet müesseseleri tarafından işletilen elektrik tesisleri :

Bu sınıfa yalnız Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü girmekte olup kuruluş kanunu muvacehesinde hidro - elektrik santraller kurarak işletmekte ve istihsal ettiği elektrik enerjisini toptan Etibank'a ve Belediyelere satmakta olup pompaj gibi kendi ihtiyaçlarında da kullanılmaktadır.

b) İktisadi Devlet Teşekkülleri tarafından işletilen elektrik tesisleri :

Enerji istihsal edip nakil, tevzi ve toptan satışını yapan İktisadi Devlet Teşekkülü Etibank, dolayısıyla Etibank'ın Elektrik İşletmeleri müessesesidir. Bu işler Etibankın kuruluş Kanununda kendisine verilen vazifeleri meyanında bulunmaktadır.

Ayrıca, kendi sanayi tesislerinin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş bulunan elektrik üretim ve diğer tesislerine sahip İktisadi Devlet Teşekkülleri vardır ki, bunlar Sümerbank, SEKA, Türkiye Demir Çelik Sanayii, TKİ, T. P. A. O., Türkiye Çimento Sanayii gibi teşekküllerdir. Bazan bunların ihtiyaçlarından fazla olarak üretebildikleri elektrik enerjisi enterkonnekte şebekede kullanılmak üzere Etibank ve münferit mahallerdeki ihtiyaçlar için diğer teşekküllere satın alınmaktadır.

c) Kuruluş Kanununa göre :

Belediye ve köy idareleri ile bunların kurucuları birliklerin imariyle ilgili bütün konularla iştigal eden İller Bankası tarafından kurulmuş ve işletilmekte olan elektrik santralleri «Tortum ve İkizdere hidro - elektrik santralleri ve diğerleri»

d) Belediyeler tarafından işletilen elektrik tesisleri :

Belediyeler Kanunu ile belediyelere veya Ankara, İstanbul, İzmir gibi bazı şehirler için hu-

susi kanunlarla kurulan elektrik işletmelerine elektrik istihsal, nakil, tevzi ve satış işleri verilmiş olup bunlar tarafından da adı geçen tesisler işletilmektedir.

e) İmtiyazlı özel şirketler tarafından işletilen elektrik tesisleri :

Mukavele ile kendilerine imtiyaz hakkı verilmiş bulunan özel şirketler elektrik istihsal, nakil, tevzi ve satış işlerini yapmaktadırlar. Bu şirketlerin sayısı az olup Çukurova Elektrik A. O., Kepez Antalya ve Havalisi Elektrik A. O., Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. O., Aksaray Azmi Millî T. A. Ş. gibi şirketlerden ibarettir.

f) Özel sektördeki sanayi müesseseleri tarafından işletilen elektrik tesisleri :

Özel sektörde bulunan sanayi müesseseleri kendi elektrik ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurdukları elektrik istihsal tesislerini işletirler ve bazan verilen müsaade ile ürettikleri ihtiyaç fazlası elektrik enerjisini başkalarına satabilirler.

Soru 2. Elektrik işletmesinin bir elden idaresi ne zaman ve ne suretle kabil olacaktır?

Cevap 2. Elektrik işletmelerinin bir elden idaresi Türkiye Elektrik Kurumunun kurulması ile mümkün olabilecektir.

Soru 3. Bakanlığın üzerinde çalıştığı söylenen Türkiye Elektrik Kurumu hakkındaki kanun tasarısının hazırlanması hangi safhadadır?

Cevap 3. Bakanlığımız tarafından hazırlanmış bulunan Türkiye Elektrik Kurumu kanun tasarısı ivedilikle Geçici Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiştir. Halen ivedilikle müzakere edilmek üzere Millet Meclisi gündemine alınmış bulunmaktadır.

5. — *Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyüne, köyün başka yere nakli için, ayrılan paranın şimdikiye kadar gönderilmemesi sebebine dair soru önergesi ve Başbakan adına İmar ve İskân Bakanı Celâlettin Uzer'in yazılı cevabı (7/539)*

Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Sayın Başbakan, İmar ve İskân ve Bayındırlık Bakanlarından yazılı olarak cevaplandırılmasını müsaadelerinizi saygı ile rica ederim.

Burdur Milletvekili
Mehmet Özbey

Son zelzeleden zarar gören ve birçok evleri yerle yeksan olan ve açıkta kalan vatandaşların Burdur ili Tefenni ilçesi (Hüyük) köyünün yerinin nakline karar verilen ve bu köy için gönderilecek olan 128 bin lira henüz yerine gönderilememiştir. Yaz geçmekte ve inşaat mevsiminin sayılı ayları da ilerlemektedir. Açıkta kalan vatandaşlar soğukta, kışta ve kar altında hastalanacaklardır.

(Hüyük) köyünün yerinin nakli için ayrılan para şimdiye kadar niçin gönderilmemiştir? Evleri harabolan ve tamamen yıkılan ve açıkta kalan Devletimizin şefkatini her gün bekleyen bu vatandaşlara paranın geç gönderilmesi ihmalinin yarın sorumluları kimler olacaktır? Bunun yazılı cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

T. C.

İmar ve İskân Bakanlığı 8 . 8 . 1964

Âfet İşleri Reisliği

Âfet Etüt ve Uyg. D. Bşk.

Âfet - Takip Şef.

Dosya: 15 - 18

Sayı: 771

Konu: Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in yazılı soru önergesi Hk.

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 10 . 7 . 1964 gün ve 7 - 539/52179 sayılı yazımız.

Burdur Milletvekili Mehmet Özbey tarafından verilen ve Başbakan ve Bayındırlık Bakanı ile tarafımdan cevaplandırılması istenilen Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyü âfeti hakkındaki yazılı soru önergesine Başbakanlığın 13 . 7 . 1964 gün ve 77 - 5079 - 3138 sayılı yazıları üzerine Başbakan adına da olmak üzere hazırlanan cevap ilişiktir.

Bilgilerinize arz olunur.

Celâlettin Uzer
İmar ve İskân Bakanı

Soru: Son yer sarsıntısından zarar gören ve birçok evleri yerleyeksan olan ve açıkta kalan vatandaşların Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyünün yerinin nakline karar verilen ve bu köy için gönderilecek olan 128 000 lira henüz

yerine gönderilememiştir. Yaz geçmekte ve inşaat mevsiminin sayılı ayları da ilerlemektedir. Açıkta kalan vatandaşlar soğukta, kışta ve kar altında hastalanacaklardır.

Hüyük köyünün yerinin nakli için ayrılan para şimdiye kadar niçin gönderilmemiştir?

Evleri harabolan ve tamamen yıkılan ve açıkta kalan, Devletimizin şefkatini her gün bekleyen bu vatandaşlara paranın geç gönderilmesi ihmalinin yarın sorumluları kimler olacaktır?

Cevap: Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyünde 22 . 11 . 1963 günü meydana gelen yer sarsıntısında 9 ev yıkılmış, 9 ev de orta derecede hasara uğramıştır.

Âfet, 7269 sayılı Kanunun kapsamına girdiğinden, bu konuda 14 . 3 . 1964 gün ve 6/2832 sayılı kararname alınmıştır.

Bu kararnameye göre, evleri yıkılan ve ağır hasar gören ailelerden herbirine, yeniden inşa edcekleri binalar için 10 000 er lira, orta derecede hasar görenlere de 2 000 er lira onarım yardımı yapılabilecektir.

Yine aynı köyde 31 . 1 . 1964 günü ikinci bir yer sarsıntısı olmuş, bu âfetten de 10 ev yıkılmış, 7 ev de orta derecede hasar görmüştür. Bu âfetten zarar görenlere de diğerleri gibi gerekli yardımın yapılmasına dair 7269 sayılı Kanuna göre gerekli kararname alınması yoluna gidilmiş ve Maliye Bakanlığından mütalâa istenmiştir.

Bu âfetlerde evleri yıkılan ve ağır hasara uğrayanlardan, 7269 sayılı Kanuna göre talepname ve taahhütname vererek hak sahibi olanlara «Kendi evini yapana yardım» metoduna göre, gerekli inşaat yardımı yapılabilecektir.

Ancak, 1964 yılı yardım programının daha önceden, bütçeye göre hazırlanması, eski işlerle yüklü bulunması ve Bakanlığın teknik kapasitesinin üstünde olması bu gibi yeni olaylara 1964 yılı uygulama programında yer verilmesine imkân vermemektedir.

Bütçe ve teknik imkânlarla göre, bu köyedeki âfetzedelere, 1965 yılında gerekli inşaat yardımının yapılmasına çalışılacaktır. Bir ihmal söz konusu değildir.

Arz olunur.

Celâlettin Uzer
İmar ve İskân Bakanı

T. C.

Bayındırlık Bakanlığı 11 . 7 . 1964
Hususi Kalem Müdürlüğü
Sayı: 740

Konu: Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in Hüyük köyünün nakli hakkındaki yazılı sorusu.

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 10 . 7 . 1964 gün ve 7/539/9212 - 52179 sayılı yazınız.

Burdur ili Tefenni ilçesi Hüyük köyüne, köyün başka yere nakli için, ayrılan paranın şimdiye kadar gönderilmemesi sebebine dair Burdur Milletvekili Mehmet Özbey tarafından verilen yazılı soru önergesinde ele alınan hususların Bakanlığımız çalışma konularına girmediğini arz ederim.

Arif Hikmet Onat
Bayındırlık Bakanı

6. — *İstanbul Milletvekili Cihad Baban'ın, ticaretle istigal eden memur Turan Çakım hakkında hiçbir muameleye tevessül edilmemesi sebebine dair soru önergesi ve Ticaret Bakanı Fennâ İslimyeli'nin yazılı cevabı (7/541)*

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Ticaret Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi arz ve rica ederim.

7 . 7 . 1964

İstanbul Milletvekili
Cihad Baban

1. Çeşitli ihbarlarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi müzakerelerinde ismi geçen Ticaret Bakanlığı memurlarından Turan Çakım hakkında kendisinin memur olmasına rağmen bilfiil ticaretle istigal ettiği ve kendi firmasına lisanslar verdiği Bakanlığa bildirilmiş olduğu halde Bakanlığın bu memurdan adeta çekinir bir halle kendisi hakkında hiçbir muameleye tevessül etmediği görülmüştür. Neden?

2. Memurun kanununun memurlar ticaretle istigal edemezler, âmir hükmünün sarahati karşısında yüksek hisselerle ticaret şirketleri kurmuş olan bu husus sicilli ticaret kayıtlarıyla tesbit edilmiş bulunan memurlarınızdan Turan Çakım hâlâ vazife başında mıdır?

3. Turan Çakım'ın verdiği mal beyannamesi

sinde bu ticaret şirketlerindeki hisseleri kayıtlı mıdır?

4. Haber aldığımıza göre Turan Çakım kendi adına tanzim edilen mal beyannamesinin kendisine ait olmadığını ifade etmiştir. Bu doğru mudur? Bu doğru ise bu ne biçim iştir? Ticaret Bakanlığında başkaları adına mal beyannameleri tanzim edilmekte midir?

5. Eğer mal beyannamesi hakikaten Turan Çakım'a ait değilse bu zat bu kanuni mükellefiyeti şimdiye kadar yerine getirmeden işgal ettiği mevkiileri nasıl işgal etmiştir? Ve bu kanuni mükellefiyeti yerine getirmeyince hakkında ne gibi bir muamele yürütülmüştür? Mal beyannamesi vermemenin yahut verileni inkâr etmenin ceza hukukumuz muvacehesinde müeyyidesi nedir?

6. Bu zata neden böylece müsamaha edilmektedir? Bu vaziyetler karşısında kendisini koruyan kanun üstü kuvvetler var mıdır? Varsa bu kuvvetler nelerdir?

T. C.

Ticaret Bakanlığı 7 . 8 . 1964
Zatışleri Müdürlüğü
(Muamelât)
Sayı: 3111
Eki: 1

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 10 . 7 . 1964 tarihli ve Genel Sekreterlik Kanunlar Müdürlüğü 7/541 - 9218/52186 sayılı yazınız.

İstanbul Milletvekili Cihad Baban'ın, Bakanlığımız Tetkik Kurulu Uzmanı Turan Çakım hakkındaki 7 . 7 . 1964 tarihli yazılı soru önergesinin cevabının ilişikte sunulduğunu arz ederim.

Fennâ İslimyeli
Ticaret Bakanı

1. Soru sahibinin istihbaratı gerçeğe uymamaktadır.

Milliyet Gazetesinin 13 . 1 . 1964 tarih ve 4895 sayılı nüshasında Turan Çakım hakkında yapılan neşriyat, ihbar mahiyetinde telâkki olunarak aynı gün konu hakkında derhal gerekli tetkik ve tahkikatın yapılması için Bakanlığımızdan iki müfettiş görevlendirilerek, bu müfettişler tarafından 4237 sayılı Kanuna göre tah-

kikata da başlanmış ve yazılı sorunun verildiği tarihte devam etmekte bulunmuştur.

2. Bu inceleme ve soruşturmanın devamı sırasında, Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1963 yılı programının tatbikatı dolayısıyla inşaat malzemesinde ve umumiyetle ihtiyaç maddelerinde meydana gelebilecek darlıkları ve suni fiyat hareketlerini bertaraf etmek üzere, alınması gereken iktisadi tedbirleri tesbit etmek için Bakanlığımızda kurulan Merkez Büroda vazifeli Turan Çakım, hakkındaki ihbarın mahiyeti göz önünde bulundurularak 31 . 1 . 1964 tarihinde mezkûr görevinden alınıp Tetkik Kurulu Başkanlığı emrine nakledilmiştir.

Adı geçen memur halen bu vazifede bulunmaktadır.

3. Turan Çakım'ın İstanbul'da Çakdir Yaparak Tütün Limitet ve Kemalettin Diri ve Ortakları Tütüncülük Âdi Komandit şirketlerinde ortaklığı sebebiyle ticaretle iştiğal ettiği ve ortağı bulunduğu şirketin lisans işleriyle meşgul olduğu hususundaki iddialar ve mal iktisabı sureti, Bakanlık müfettişleri tarafından tahkik edilmiş bulunmaktadır.

Ancak, bu husustaki katî muktezanın Bakanlık İnzıbat Komisyonu tarafından tâyin edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Turan Çakım'ın 5440 sayılı Kanuna göre tanzim ettiği mal beyannamesinde ortağı bulunduğu şirketlerdeki hisselerini göstermediği tesbit olduğundan hakkında aynı kanunun 3 neü maddesinin, «... menkûl ve gayrimenkul mallarında vukua gelen önemli değişiklikleri bir ay içinde bildirmiyenler hakkında İnzıbat Kurulu veya mercileri tarafından gecikme sebebine ve beyanname vermiyenin durumuna göre gereken inzıbatî cezalardan her hangi biri bu cezalara mahsus sebeplere ve sıraya bağlı olmaksızın tertibulunabilir...», şeklindeki hükmüne göre muamele ifası icabetmektedir.

Bakanlığımızda faaliyette bulunan İnzıbat Komisyonunun aldığı kararlar, Danıştay Beşinci Dairesinin 10 . 4 . 1962 tarihli ve 1961/3197 esas, 1962/1216 karar sayılı kararında görüldüğü üzere, «İnzıbat komisyonları kazai sıfat ve salâhiyeti haiz olduklarından bunların kanunla vücut bulmaları şart olduğu gibi 788 sayılı Memur Kanununun 52 nci maddesinde de Bakanlık İnzıbat komisyonlarının bakanlığın memurlarına ait kanunlarına göre teşekkül edeceği

ve 3614 sayılı Ticaret Bakanlığı Teşkilât Kanununda Bakanlık İnzıbat Komisyonunun ne şekilde kurulacağı hakkında her hangi bir hüküm bulunmadığı esbabı mucibesıyla kanuni mesnedi olmadan kurulmuş inzıbatî ceza tertibetmiş bulunan bir komisyonun, hukukîan teşekkül etmiş bir Disiplin Komisyonu olarak kabul etmek caiz bulunmadığı gibi verdiği kararlara hukukî ve icrai bir vasıf izafesi de mümkün olmayacağı» yolundaki tobellür etmiş bulunan içtihadı sebebiyle bozulması üzerine İnzıbat Komisyonu çalışamaz hale gelmiştir. Bu durumda Bakanlığımızca, Teşkilât Kanunundaki bu boşluğu doldurmak maksadiyle bir tasarı hazırlanarak Meclise sevk edilmiştir. Bu tasarı halen Millet Meclisi gündeminin müstacel işleri bölümünde bulunmaktadır.

4 - 5. Turan Çakım, bu defa hakkında yapılmakta olan tahkikat sırasında müfettişlere, 10 . 3 . 1960 tarihini taşıyan mal beyannamesini 5440 sayılı Kanun gereğince doldurmak maksadiyle aldığı ve kendisine ait gayrimenkulü de yine kendi el yazısıyla beyannameye kaydettiği, fakat tarafından imzalanmadan beyannamenin nâtamam bir şekilde servisine intikal ettiği ve imzasının da kendisine aidolmadığı iddiasında bulunmuştur.

Yapılan inceleme ve soruşturma neticesinde durumun bu yolda olduğu ortaya çıkmıştır.

Ayrıca bu konuda yaptırılan istiktap neticesinde mezkûr beyannamedeki imzanın gerçekten taklit suretiyle yapılmış sahte bir imza olduğu anlaşılmış ve bu mevzudaki inceleme ve soruşturma neticesinde de imzanın kimin tarafından atıldığı tesbit edilememiştir.

Adı geçeninin bu hareketi ile ilgili mukteza teşkil olunacak İnzıbat Komisyonunda ayrıca tâyin olunacaktır.

Diğer taraftan, bu konuda ilgililerin dilkkati çekilmek suretiyle müteyakkız davranmaları sağlanmıştır.

Gerek, 5440 sayılı Kanunun 3 neü maddesinin 2 neü fıkrasına ve gerek Danıştay Genel Kurulunun 16 . 10 . 1961 tarihli Esas. 1961/87, Karar. 1961/89 sayılı kararı ile tasdik olunan Üçüncü Dairenin 29 . 9 . 1961 tarihli, Esas: 1960/70, Karar: 1961/72 sayılı istişari kararına göre; zamanında mal beyannamesi vermeyen memur hakkında inzıbatî ceza tâyini İnzıbat Kurul

ve mercilerinin salâhiyeti dâhilinde bulunmasına binaen, adı geçen bu hareketinden dolayı gerekli muamelenin ifası da kanunen İnzibat Komisyonunun teşkiline bağlı bulunmaktadır.

6. Turan Çakır hakkındaki muamele, Bakanlığımız Teftiş Heyeti Başkanlığı ve Hukuk

Müşavirliğinin mütalâasına istinaden mevcut nizam içinde yürütülmektedir.

Soru sahibince de kabul edilmesi gerektiği veçhile, Ticaret Bakanlığının hukukî nizam içinde tahkikat yapılan bir kimsede hakkında müsamaha göstermesi veya koruması mevzuubahsolamaz.

Millet Meclisi

GÜNDEMİ

YÜZ OTUZÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM

8 . 9 . 1964 Salı

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL
KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR, GENSORULAR VE GENEL
GÖRÜŞME

1. — A. P. Meclis Grup Başkanı İstanbul Milletvekili Mahmut Rıza Bertan, C. K. M. P. Meclis Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Y. T. P. Meclis Grup Başkanvekili Hatay Milletvekili Şekip İnal ve M. P. Meclis Grup Başkanvekili Yozgat Milletvekili İsmail Hakkı Akdoğan'ın, Kıbrıs ve bununla ilgili dış politika konusunda grupların ve milletvekillerinin de mütalâalarını söyleyebilmelelerini temin ve Meclisimizin görüşünün belirmesi için bir genel görüşme açılması istemine dair müşterek önergesi (8/12)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI
VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA
GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK
İŞLER

